

G L E D A L I Š K I L I S T
M E S T N E G A G L E D A L I Š Č A
V C E L J U • S E Z O N A 1952-53
L E T O V I I • Š T E V I L K A 8

P R V A P R E D S T A V A
V N O V E M C E L J S K E M
D O M U G L E D A L I Š K E
U M E T N O S T I

B R A T K O K R E F T
C E L J S K I G R O F J E

MESTNO GLEDALIŠČE V CELJU VNOVIČ
 OŽIVLJA CELJSKE GROFE, DRAMO BRATKA
 KREFTA IZ ŽIVLJENJA SREDNJEVEŠKIH
 FEVDALCEV, KATERIM SO TLAČANILI NAŠI
 PREDNIKI IN TO KOT PRVO PREDSTAVO V
 SVOJI NOVI GLEDALIŠKI HIŠI IN KOT OSMO
 PREMIERO V SEZONI DEVETNAJST STO
 DVAINPETDESET - TRIINPETDESET ● HER-
 MANA IGRA FEDOR GRADIŠNIK, FRIDE-
 RIKA BERT SOTTLER, BARBARO NADA BO-
 ŽICEVA, ULRIKA JANEZ ŠKOF, VERONIKO
 BOGDANA VREČKOVA, JOŠTA MILAN BRE-
 ZIGAR, PATRA GREGORJA PETER BOŽIČ,
 PICCOLOMINIJA LOJZE DRENOVEC, SOD-
 NIK VLAĐIMIR NOVAK, PRAVDACA GU-
 STAV GROBELNIK, OROŽARJA VINKO POD-
 GORŠEK, PADARJA CVETKO VERNIK, PEKA
 TONE VRABL, TRGOVCA TONE ZORKO IN
 GVARDIJANA AVGUST SEDEJ ● REŽIJSKO
 VODSTVO JE IMELA BALBINA BATTELINO-
 BARANOVIČEVA, INSCENATOR JE INŽENIR
 ARHITEKT MILOŠ HOHNJEC IN KOSTUMO-
 GRAF MIJA JARČEVA ● SCENSKO GLASBO
 JE ZLOŽIL VILKO UKMAR ● PLES JE NA-
 ŠTUDIRAL MAKS KIRBOS ● SODELUJEJO
 MARIJA GORŠIČEVA, NEDA SIRNIKOVA,
 ZORA ČERVINKOVA IN VEČ NEPOKLICNIH
 IGRALK TER IGRALCEV ● INSPICIENT JE
 VINKO PODGORŠEK, SUFLERKA TILKA SVE-
 TELŠKOVA, RAZSVETLJAVO VODI BOGO
 LES, LASULJAR JE VINKO TAJNŠEK IN
 ODRSKI MOJSTER FRANJO CESAR ● SCE-
 NO JE PRIPRAVILO TEHNIČNO OSEBJE GLE-
 DALIŠČA POD VODSTVOM FRANJA CESAR-
 JA, KOSTUME PA POD VODSTVOM AMA-
 LIJE PALIRJEVE IN JOŽETA GOBČA

SLAVNOSTNA OTVORITVENA PREDSTAVA
 ZA POVABLJENE GOSTE IZ VSE JUGO-
 SLAVIJE V SOBOTO, DEVETEGA VELIKEGA
 TRAVNA DEVETNAJST STO TRIINPETDESE-
 TEGA OB DEVETNAJSTI URI ● UVODNO
 BESEDO GOVORITA PREDSEDNIK MESTNE-
 GA LJUDSKEGA ODBORA CELJE RIKO
 JERMAN TER DRAMATURG IN UMETNIŠKI
 VODJA GLEDALIŠČA LOJZE FILIPIČ

PREMIERA V NEDELJO, DNE DESETEGA
 VELIKEGA TRAVNA DEVETNAJST STO TRI-
 INPETDESETEGA OB DVAJSETI URI

PO ŽIVI IN SKUPNI VOLJI CELJANOV
IN Z NJIHOVIMI SVOBODNIMI ROKAMI
JE BIL TO POSLOPJE OB 500 LETNICI MESTA CELJA
OBNOVLJENO IN SLOVENSKI GLEDALIŠKI UMETNOSTI
POSVEČENO !

Č A S T N I O D B O R

BORIS ZIHERL

član Sveta za kulturo in prosveto pri Izvršnem svetu Ljudske
skupščine Ljudske republike Slovenije

FRANCE KIMOVEC

sekretar Sveta za kulturo in prosveto pri Izvršnem svetu Ljudske
skupščine Ljudske republike Slovenije

PROF. DR. FRANCE KOBLAR

predsednik umetniške komisije pri Svetu za kulturo in prosveto
Ljudske republike Slovenije in rektor Akademije za igralsko umetnost
v Ljubljani

FRANC LESKOŠEK

član Izvršnega sveta Ljudske skupščine Federativne ljudske republike
Jugoslavije

RIKO JERMAN

predsednik Mestnega ljudskega odbora Celje

ADOLF URBANČIČ

predsednik Zbora proizvajalcev Mestnega ljudskega odbora Celje

MR. PH. OLGA VRABIČEVA

sekretar Mestnega komiteja Zveze komunistov Celje

PETER STANTE

generalni major Jugoslovanske ljudske armade

P R I P R A V L J A L N I O D B O R
Z A O T V O R I T E V N O V E G A G L E D A L I Š Č A

ANTON AŠKERC

predsednik Sveta za kulturo in prosveto
Mestnega ljudskega odbora Celje

FEDOR GRADIŠNIK

upravnik Mestnega gledališča Celje

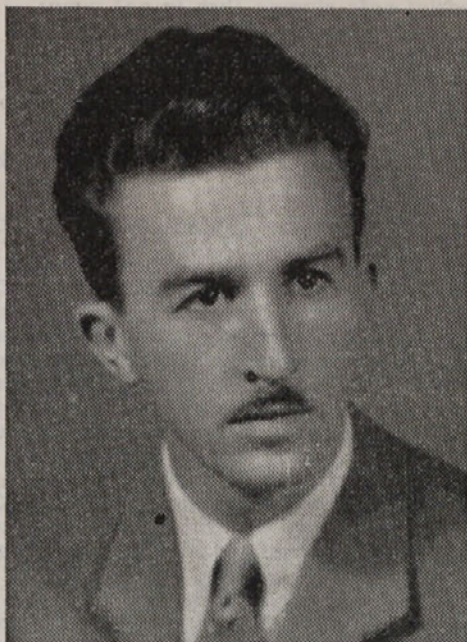
ZORAN VUDLER

pravni referent Gospodarskega sveta Mestnega ljudskega odbora Celje

RISTO GAJŠEK

tajnik Trgovinsko-gostinske zbornice Celje

OB OTVORITVI NOVE CELJSKE GLEDALIŠKE HIŠE

Riko Jerman

Povojni razvoj naše družbene dejavnosti v Celju kaže kljub težkočam nenehen vzpon. Ob uspehih na področju našega gospodarstva se ves čas javlja težnja po kulturnoprosvetni rasti, ki se odraža v uveljavljanju ljudsko-prosvetnih društev in v naporih ljudske oblasti, da razvija kulturne ustanove v našem mestu.

Celje se oblikuje kot gospodarski in politični center in s tem nujno prevzema nase dolžnosti kulturnega središča. Proslava 500-letnice našega mesta nas je opozorila, da je bilo Celje v večji ali manjši meri tako središče tudi v preteklosti, toliko bolj pa mora postati to v novih pogojih v naši svobodni domovini.

Gledališče, ki ga te dni odpiramo, je dokaz, da se teh dolžnosti zavedamo, saj je plod prizadevanja in žrtev slehernega Celjana.

Zavedamo se, da smo ta kulturni hram gradili v težkih pogojih, da smo se zaradi tega morali odreči marsikateri drugi gradnji, potrebni za dvig naše življenjske ravni. Prav zato pa, ker je naše gledališče zraslo iz našega skupnega zavestnega žrtvovanja, nam je še posebno pri srcu,

hkrati pa pomeni lepo zmago ne samo za naše mesto, temveč tudi uspeh v širšem pomenu: naš delovni človek s tem dokazuje, da hoče tudi kulturno rasti. Se bodo potrebni napor, da omogočimo našemu mestnemu gledališču, ki mu je ta hram namenjen, nemoten in uspešen razvoj. Dosedanje prizadevanje in žrtve, ki so nas privedle do skupnega uspeha, pa so nas s to našo kulturno ustanovo tako tesno povezale, da bo tudi odslej naša skupna skrb in naš ponos.

Ko odpiramo obnovljeno gledališko stavbo in želimo našemu gledališču, da uspešno opravlja svoje poslanstvo, da se neprestano razvija in dviga, da s svojim delovanjem pomaga oblikovati novega socialističnega človeka, se moramo zavedati, da so sredstva, dana za naš kulturni dvig, bistveni sestavni del naših naporov za napredek in lepšo bodočnost.

Riko Jerman, predsednik Mestnega ljudskega odbora Celje

CELJE IMA SVOJE GLEDALIŠČE

Tradicija kulturnih prizadevanj v Celju sega že v tisto dobo naše zgodovine, ko je bilo delo na kulturnem polju glavno sredstvo manifestacije našega narodnega življenja in edino orožje v borbi za naš obstoj.

Celjske novine, poizkus prvega slovenskega literarnega časopisa Slovenske Cbele 1850. leta in prva slovenska gledališka predstava Zupanove Micke 16. septembra 1849 so znaki porajajoče se žive volje slovenskega človeka na našem področju, da doprinese svoj delež k obćemu narodnemu prebujenju. Odslej doživlja to delo različne faze, vendar nikdar popolnoma ne zamre.

Po razpadu Avstroogrske vidimo v Celju med ostalimi prizadevanji tudi resne poizkuse, organizirati celjsko gledališće. Gledališće je kot amaterska ustanova odslej stalno živelo in prirejala so se tudi redna gostovanja.

Po zmagoviti ljudski revoluciji, ki je spremenila temelje našega življenja in izročila oblast v roke delovnemu človeku, se začenja za naše mesto nova doba: Celje, ki je s svojo okolico v gigantski borbi za nov čas tudi doprineslo svoj častni delež, se po hitri obnovi razmahne v pomembno gospodarsko središće in s tem prevzame tudi velike dolžnosti kulturnega žarišća.

Pospešen razvoj industrije in z njim povečanje števila prebivalstva so zunanji znaki temeljitih sprememb. Mesto, ki je v časih, ko je naše ljudstvo bilo boj za svoje socialne in narodne pravice, dobivalo moralno oporo iz svoje okolice, prevzema sedaj dolžnost, da svoji okolici kot delavski center in kulturno prosvetno središće predvsem daje.

Vzporedno z uspehi na gospodarskem polju vidimo razmah tudi na kulturno-prosvetnem področju, ki se kaže v živahnem razvoju ljudske prosvete in njenih društev, kakor tudi v naporih ljudske oblasti, ki obnavlja in ustvarja razne kulturne in prosvetne ustanove.

Ustanovitev Studijske knjižnice in postavitev Mestnega muzeja na nove temelje, razmah Centralne ljudske knjižnice, ustanavljanje novih šol kaže na novo, intenzivnejšo dejavnost kulturnega in prosvetnega življenja, kar je viden znak sprostitve življenjskih sil našega delovnega človeka.

Spričo vseh teh naporov in spričo kulturne tradicije v našem mestu je razumljivo, da tudi gledališče v Celju doživlja nov razmah. Spočetka kot kulturna institucija v sklopu ljudske prosvete se pod vodstvom zaslužnega celjskega gledališkega delavca mr. ph. Fedorja Gradišnika polagoma pripravlja na osamosvojitve in z odločbo MLO postane 6. decembra 1950 profesionalna ustanova z nazivom Mestno gledališče Celje.

Anton Aškerc

Ob razvoju in uveljavljanju celjskega gledališča se nujno postavlja tudi vprašanje obnove po okupatorju demoliranega gledališkega poslopja. Že takoj po osvoboditvi je bila zahteva vseh Celjanov, da se prične z obnovitvenimi deli. Kmalu so se res dela tudi pričela in celjski obrtniki so se živahno zavzeli za stvar, a dela so bila kmalu ustavljena z motivacijo, da obstoječi načrti, ki jih je pustil okupator, ne ustrezajo. Za tem so nastopile nove ovire, ker smo morali zaradi informbirojevske gospodarske blokade napeti vse sile, da na gospodarskem polju vzdržimo. Z uspešno borbo naše oblasti v razvoju našega gospodarstva in z reorganizacijo in demokratizacijo vsega našega javnega življenja in hkrati z njim pospešenega razmaha na področju kulture in prosvete se spet pojavi splošna zahteva po nadaljevanju obnove.

Na splošno zahtevo OF, množičnih organizacij in delovnih kolektivov je prišlo do ustanovitve odbora za obnovo gledališča. Odbor, ki mu je predsedoval inž. Pompe in so ga sestavljali predstavniki celjskih delovnih kolektivov in gradbenih strokovnjakov, je dobil 27. oktobra 1950 od Ministrstva za gradnje dovoljenje, da lahko z obnovitvijo nadaljuje.

Sklep celjskih množičnih organizacij in vsega celjskega prebivalstva je bil, da po obstoječih gradbenih načrtih s potrebnimi prilagoditvami do proslave 10. obletnice OF z lastnimi silami obnovimo gledališko poslopje. V ta namen se je pričelo z zbiranjem raznih prispevkov, s soglasjem volivcev na zborovanjih je bil uveden samoprispevek in gledališki dinar na vstopnice v kinopodjetjih. Levji delež pri tem so nosili naši delovni kolektivi, kjer prednačijo Tovarna emajlirane posode, Cinkarna in Beton. Kljub doslej pri nas neznani vnemi in naporom dela v postavljenem roku niso mogla biti končana, dobila pa so nov impulz v pripravah na praznovanje 500-letnice celjskih mestnih pravic, ki je bilo v letu 1952. Razne težkoče glede nabave potrebnega materiala, ki smo jih nazadnje premagali s tem, da so naprave izdelali naši domači strokovnjaki, dalje nujnost, da rešimo vprašanje obnove na kolikor mogoče sodoben način in za daljšo dobo in zaradi najnujnejših zahtev, ki se postavljajo pred našo skupnost v izgradnji našega gospodarstva, smo mogli obnovo zaključiti šele v letošnjem letu.

Kljub temu lahko trdimo, da so bila dela končana v kratkem času in z razmeroma majhnimi stroški. Tako je obnovljeno celjsko gledališko poslopje danes našemu mestu v okras, nam vsem pa v ponos, ker je dokaz naše enotnosti in kulturnega prizadevanja.

Naš obnovljeni gledališki dom, rezultat naših skupnih naporov, dokaz naše ljubezni do kulture, nam je danes v ponos in zadoščenje po uspešno zaključenem delu, biti pa nam mora predvsem pobuda za naše nadaljnje napore in uspehe na področju preobrazbe in rasti našega novega, vedrega in ponosnega socialističnega človeka, ki mu je ta hram namenjen.

Ko odpiramo našemu Mestnemu gledališču in vsemu našemu prebivalstvu nov dom kulture, želimo Mestnemu gledališču, da se uspešno razvija in v polni meri izpolnjuje svoje veliko kulturno poslanstvo. Gledališče je kulturna institucija, ki je v oblikovanju družbene zavesti in v kulturnem dvigu našega človeka učinkovitejša in bolj neposredna kakor knjiga ali katerakoli kulturna ustanova. Biti nam mora vsem svetišče naše lepe domače besede in kraj, kjer bomo črpali nova spoznanja in neštete pobude za našo notranjo rast v popolnejšega človeka. Če so nas ta stremljenja in želje vodile v premagovanju ovir pri obnovi našega gledališča, če nas je ves čas spremljala tudi misel, da je naše mesto dolžno svoji okolici, kakor tudi vsej naši domovini, da tudi na kulturnem polju spregovori svojo besedo, nas mora ta misel spremljati tudi v bodoče, sicer bi bile naše žrtve zaman. Zato se oklenimo našega gledališča v želji, da naj bo kot kulturno žarišče našega mesta in njegovega širokega zaledja kot gledališče za vso osrednjo Slovenijo pri svojem delu čim bolj uspešno.

Anton Aškerc,
predsednik Sveta za kulturo in prosveto Mestnega
ljudskega odbora Celje

Zgodovinski razvoj celjskega gledališča je končno došel do 6. decembra 1950, ko je Mestni ljudski odbor izdal odločbo o ustanovitvi poklicnega gledališča v Celju. Obenem s tem odlokom je pričel z energično akcijo obnavljati od okupatorja porušeno gledališko stavbo, ki jo končno odpiramo s slavnostno predstavo Kreftovih Celjskih grofov.

S tem dnem je zaključena prva faza nad stoletnega napa celjskih gledališčnikov za poklicno gledališko ustanovo. Pogumno revolucionarno dejanje Janeza Jeretina, ki je dne 16. septembra 1949 uprizoril v Celju prvo slovensko gledališko predstavo z Linhartovo Zupanovo Micko, je bilo začetek borbe za slovensko gledališče v našem mestu. Delovanje vsej poznejših pokolenj — od Čitalnice preko Celjskega pevskega društva v časih avstrijskega cesarstva in Dramatičnega društva v predaprilski Jugoslaviji pa do ustanovitve Ljudskega gledališča v svobodni Titovi Jugoslaviji — vse do današnjega dne je nepretrgana borba za uresničenje ene same vroče želje: ustanovitev poklicnega gledališča.

Z otvoritvijo vsem modernim zahtevam ustrezajoče gledališke stavbe je ta smoter dosežen. Kar ni bilo mogoče v sovražni nam Avstriji, kar je bilo nemogoče v reakcionarni protiljudski stari Jugoslaviji — to nam je dala socialistična Titova Jugoslavija, ki se zaveda velikega poslanstva gledališča za kulturni dvig delovnega človeka.

Ko prevzemamo ta prekrasni, z velikimi žrtvami in s še večjo ljubeznijo dograjeni hram slovenske gledališke umetnosti, se dobro zavedamo ogromne odgovornosti pred zgodovino in pred našim delovnim ljudstvom. Zaman bi bile vse velike žrtve, položene v to ponosno stavbo, če bi se vsi člani našega sedanjega in bodočega gledališkega kolektiva — in to umetniškega kakor tehničnega — ne zavedali, da je gledališko delo težko, muke polno, nenehnega fizičnega in duševnega trpljenja in garanja polno življenje, ki pa je obenem kljub vsem težavam vendarle najlepši: življenjski poklic, če je to življenje posvečeno enemu samemu smotru: služiti ljudstvu.

V imenu vseh članov našega gledališča izjavljam in slovesno obljubljam, da bomo znali vedno ceniti velike žrtve, ki jih je naš delovni človek pod vodstvom predstavnikov naše ljudske oblasti žrtvoval za ustanovitev poklicnega gledališča in za zgraditev ponosnega gledališkega poslopja v Celju. Vsa naša stremjenja, vsi naši napor in vsa naša ljubezen pa bodo vedno posvečeni enemu samemu cilju: služiti umetnosti in z njo dvigati kulturno raven delovnega ljudstva!

Fedor Gradišnik,
upravnik celjskega gledališča

Sestdesetletnica slovenskega gledališča —
petstoletnica mesta Celja —

otvoritev novega modernega doma gledališke umetnosti v Celju —
trije dogodki, ki so skorajda sovpadli, govore slovenskemu človeku
o preteklosti in ga obenem silijo, da pogleda v prihodnost.

Tisoč tri sto let zgodovine, tisoč tri sto let trpljenja in trdoživega
odpora potujčevalskemu in izkoriščevalskemu pritisku od tlačanstva
tujemu fevdalcu v srednjem veku do gospodarske odvisnosti od tujih
denarnih mogotcev v modernem kapitalizmu.

Sele po dvanajstih stoletjih takega življenja na svoji zemlji je
dozorelo prvo slovensko gledališko delo in zopet skoraj celo stoletje
je bilo potrebno, da smo dobili Slovenci na tej svoji zemlji prvo gle-
dališko hišo.

V naslednjih šestih desetletjih se je zgodilo veliko; več kot prej
v dvanajstih stoletjih. Peščica Slovencev je pospešila zgodovino, ne-
mara jo je celo prehitela. In tako odpiramo na svoji zemlji drugo slo-
vensko gledališko hišo. Slovenske roke so sicer na slovenskih tleh se-
zidale več gledaliških hiš, toda ti sadovi žuljev naših ljudi so bili na-
menjeni tujcu, ki se je na tej zemlji čutil gospodarja. Nemara bi bilo
človeku od daleč, ki bi mu pripovedovali ta dejstva, vse to malo: v
trinajstih stoletjih je dvomilijonski narod sezidal dve gledališči in ju
izročil gledališkim umetnikom, da bi v njihovem ustvarjalnem delu videl
svoj obraz, svoje srce in svojo dušo.

Nam pa ta dejstva povedo veliko. V njih vidi naš človek strnjeno
resnico o svojem narodu, ki so ga ubijali toliko stoletij, pa se ni dal
ubiti.

To je pogled nazaj. To so misli, ki se vsiljujejo človeku ob letošnjem
gledališkem jubileju in ob gledališkem prazniku v Celju, ki odpira
novo gledališko hišo.

In pogled naprej, v prihodnost?

Slovenci imamo danes devet poklicnih gledališč. Nekatera od teh
so sicer šele v zarodku, vendar so, vsaj formalno, poklicne umetniške
ustanove s težnjo, da se izpopolnijo in osamosvoje. Veliko se pri nas
v zvezi s tem govori o izjemnem razvoju, ki je omogočil ustanovitev
toliko poklicnih gledališč v tako kratkem času, veliko pa se govori
tudi o tem, da smo se prenačili in da bo večina teh ustanov prej ali
slej umrla.

Toda treba je pribiti: celjsko poklicno gledališče bo živelo in delalo,
če bo za življenje in delo sposobno. Z drugimi besedami: če bo izpol-
njevalo svoje poslanstvo, ga nobena stvar ne bo mogla zadušiti. Dober
in požrtvovalen umetniški ansambel, sposobno tehnično osebje, pre-
mišljena in izbrana vodstvena in repertoarna politika, dobro organizirana
mreža gostovanj — to so pogoji razvoja in napredka mladega celjskega
gledališča.

Nekateri od teh pogojev so že izpolnjeni, za druge se bomo borili
in delali.

S to zavestjo stopamo prvič na oder nove celjske gledališke hiše.

Lojze Filipič,
dramaturg in umetniški vodja
celjskega gledališča

N E K A J M I S L I

Ko odpiramo vrata v novo hišo Mestnega gledališča v Celju, se začenja nov čas za to mlado ustanovo. Dobrih sto let je sicer minilo, kar so v Celju prvič uprizorili »Županovo Micko«; mimo čitalniške dobe so se nato stalno vrstila prizadevanja za gledališče, kakršno si je želel tedanji slovenski meščan — a končno je prišlo gledališče, ki ga je postavilo ljudstvo v času, ko je premagalo stanovsko in razredno neenakost in hoče tudi v kulturi uveljaviti načela demokratičnega življenja.

Pri tem pomembnem dogodku vendar ne smemo biti krivični do preteklosti. Celje, kamor se je bila najdlje stegnila osvajačna nacistična pest in skušala zabiti opornike za svojo oblast, je vztrajno in uporno hranilo slovensko posest in posebno s svojim gledališkim delom storilo junaška dejanja v narodni obrambi. Nič manj ni s požrtvovalnim delom posameznih voditeljev, igralcev in skupin gojilo dostojno gledališko kulturo. To prizadevanje je šlo vzporedno z gospodarsko in duhovno osamosvojitvijo našega naroda. Seveda so bila sredstva in način taka, kakršna je narekoval čas: v začetku diletantizem, meščanska zabava, nato manifestacija narodne zavesti, kasneje duhovna in družbena problematika, v malem skoraj vse tisto, kar je prinašal in terjal naš kulturni razvoj v drugi polovici devetnajstega in v prvi polovici dvajsetga stoletja. Priznajmo: brez prejšnjega gledališča bi morda ne bilo sedanjega.

Velika družbena preobrazba, ki je z osvoboditvijo zajela naš narod s toliko močjo, da si v ustvarjalnem poletu gradi nova industrijska in kulturna središča ter veže v vzajemno skupnost mesto in vas, je poklicala v življenje stalno celjsko gledališče. Prav zaradi takega družbenega razvoja ima današnje gledališče drugačno nalogo, kakor jo je imelo nekdaj. Nič več se ne omejuje na ozek krog občinstva, niti na sam kraj; nova ljudska gledališča so središča, iz katerih morajo vplivati sadovi njihovega dela daleč izven kraja. Vsako naše gledališče, od osrednjega do pokrajinskih, prispeva k celotni narodni kulturi, prejema od skupnosti in za skupnost daje vse svoje napore. Zato mora današnja gledališka ustanova do kraja doumeti svoj čas in njegove potrebe. Povezanost in vzajemnost slovenskih gledališč izhaja iz žive družbene zavesti in plemenitih teženj svobodnega človeka. Ne bi bilo prav, ko bi mislili, da je spored, ki ga srečujemo v manjših gledališčih in ki si je do neke mere podoben, le izposojanje idej ali zadrega za dramsko slovstvo ali celo posledica tako usmerjene prosvetne politike — ta spored izraža predvsem enotno idejno in umetniško hotenje. V takem hotenju odpade samo po sebi vse prazno in plehko, veljavo dobi le tisto, kar je tehtno in vredno, da se ohrani in kar odpira pot v prihodnost. Dramsko slovstvo ima za tako hotenje neizčrpno bogastvo, treba ga je samo posiskati.

Kljub idealni skupnosti naših gledališč je vendar vsaka ustanova svoja celota, odvisna od ljudi, ki jo upravljajo, od vodstva in igralskega zbora. Zalibog imajo nekatera manjša gledališča danes komaj prvo

osnovo za prihodnost. Vključena v celotni razvoj se bodo od leta do leta izpopolnjevala, rasla in zorela. Naša prosvetna in znanstvena politika na široko odpira pot talentom in vsem, ki jih je prikrajšala prejšnja družba, onemogoča pa polovičarstvo in zavrača nesposobnost. Poklic igralca, režiserja in umetniškega vodje ni več slučajen, kaj še neke vrste obrt, igralec je ustvarjajoč delavec z vsem znanjem svoje stroke, poln npravne zavesti in odgovornosti. Ko je ljudska oblast ustanovila visoke šole za umetniški naraščaj, je hotela tudi igalski umetnosti dati trdno osnovo. Poleg umetniške nadarjenosti, domoljubnega navdušenja, osebnih požrtvovalnosti in ljubezni do gledališča, kakršno so dokazali naši prvi igralci in njihovi naslednji rodovi, hoče današnja oblast oskrbeti popolno umetniško izobrazbo in vse znanje, ki ga potrebuje mlad igralec. Ta igralec ne bo več amater, ne kruhoborec ali lahkoživ zaslužkar, z vsem svojim hotenjem, nadarjenostjo in znanjem bo delavec za ljudstvo; ta delavec naj se z vso voljo in naporom pogloblja v svoj poklic, da doseže tisto, čemur pravimo resnično ustvarjanje in prepričevalnost umetnosti. Za tako službo ljudstvu je treba velike npravne zrelosti in le tisti, ki ima zares v sebi to silno moč, lahko prav opravlja svoj poklic. Šele tak umetnik doseže tisto, kar je naloga igralca: da s svojimi stvaritvami pretresa, sodi, sporoča in osvobaja človeka, ga dviga in blaži. In le tak naraščaj, ki daje slutnjo o tem igralcu in upanje vanj, naj bi dajale naše akademije. Ne samo Dioniz, še bolj Apolon naj bo igralčev spremljevalec. Ne bi hotel reči kaj preveč, a zdi se mi, da mora priti čas, ko se bo začela globoka preosnova v mladem igralcu; moral se bo odreči zadnjemu predsodku o svoji lastni popolnosti in zadostnosti svojega znanja; čim več bo hotel, tem bolj bo moral grebsti vase, tem nenasitnejša bo njegova želja po vednosti in znanju. Ali mislite, da so zrasli talenti brez tega?

Nočem obnavljati obrabljenih besed o ljudski umetnosti, o ljudskem gledališču ali karkoli se govori bodi iz dobrega prepričanja, bodi iz tako ali drugače premišljenega namena. Trdim: resnično umetnost je mogoče približati ljudstvu in jo je tudi treba približati. Dramska umetnost je bila v svojih najvišjih vzponih v tesni zvezi z ljudstvom, saj je vedno hotela uravnati življenje in ga je preobrazala z najžlahtnejšimi vrednotami, med katerimi sta prvi resnica in lepota. Vsako umetniško prizadevanje iz te zavesti bo imelo pravo smer in bo gotovo našlo pot v ljudstvo.

Za voščilo mlademu celjskemu gledališču postavljam besede enega glavnih utemeljiteljev naše narodne omike, Frana Levstika, ki jih je izrekel 1867 ob ustanovitvi Dramatičnega društva v Ljubljani: »Položimo temelj narodnemu gledališču, katero bo bistrega uma slovenskega vredno, katero bo prijeten dom za narodno razveseljevanje, šola lepih npravov in čiste narodne besede ter budilno zrcalo plemenitih čustev in dejanj človeških«.

Naj bi bila ta nova hiša, zgrajena z žrtvami današnjega delovnega človeka, res dom lepote, kraj plemenitega dela in središče, iz katerega bo na daleč izžarevala podoba prosvetljenega novega človeka!

Prof. dr. Francè Koblar
rektor Akademije za igalsko umetnost
v Ljubljani

Slovensko narodno gledališče v Ljubljani iskreno pozdravlja otvoritev nove gledališke hiše v Celju, na tleh, kjer so se od zgodnjega srednjega veka da osvobojenja bili težki boji za pravice slovenskega ljudstva. Novo gledališče, ki bo med najlepšimi v naši državi, priča o Vaši uporni volji in neuklonljivem pogumu, s katerimi ste uresničili zamisel kulturnega hrama. Prepričani smo, da bo že samo gledališko poslopje sprožilo v ustvarjajočih vse napore, s katerimi so že doslej posredovali slovenskemu ljudstvu kulturne vrednote.

Mesto Celje, kakor Celjani, bodo z otvoritvijo nove gledališke hiše doživeli zopet pomemben dan svoje zgodovine.

Iskreno čestitamo!

Upravnik
Slovenskega narodnega gledališča
Juš Kozak, l. r.

Tudi mariborsko gledališče se pridružuje vsem tistim, ki Vam ob Vašem velikem prazniku čestitajo. Za majhen narod, kakor smo Slovenci, je otvoritev nove sodobne gledališke stavbe kulturni dogodek, kakršnih poznamo v svoji zgodovini žal le malo.

Ko pričenate v novi stavbi, z novim elanom, svoje veliko kulturno poslanstvo v Celju, Vam želimo, da ta elan ne bi nikdar popustil, ampak, da bi se stopnjeval, želimo Vam, da bi našli slejkoprej pri naši ljudski oblasti polno razumevanje, predvsem pa Vam želimo publiko, ki bo to gledališče ljubila, ga smatrala kot svojega, kritično presojala Vaše umetniške stvaritve in Vam s tem pomagala v Vaši umetniški rasti, pri tem pa upoštevala vse težave, s katerimi se mora boriti gledališče v mestu, kakršno je Celje.

Slovensko narodno gledališče
Maribor

Tržaški Slovenci so spremljali vselej z zanimanjem razvoj in rast slovenske kulture v Celju, želeč, da bi se pogoji za uspešno kulturno delo stalno boljšali. To zanimanje je posebno naraščalo po uspešnem zaključku narodnoosvobodilne borbe, ki je prinesla tudi Celju popolno narodno svobodo.

Zdaj, ko se v Celju odpira nov hram slovenske odrske umetnosti, pozdravlja uprava Slovenskega narodnega gledališča v Trstu ta dogodek s prav posebnim veseljem, videč, da vodi pot socializma tudi na kulturnem področju od uspeha do uspeha.

Ob tej priliki izraža uprava tržaškega gledališča željo, da bi postajali stiki med obema gledališčema tesnejši in pristrčnejši in bi mogli Tržacani gostovati včasih v Celju, Celjani pa v Trstu.

Naj živi in uspeva slovenska odrska beseda v novem celjskem hramu gledališke umetnosti!

Trst, 20 marca 1953

Uprava
Slovenskega narodnega gledališča
za Svobodno tržaško ozemlje
Trst

Dovolite nam, dragi prijatelji, da Vam ob Vašem velikem prazniku iskreno čestitamo; obenem čestitamo tudi Vašemu občinstvu in predvsem požrtvovalnemu in zaslužnemu predsedstvu MLO mesta Celja, ki je spričo številnih drugih težkih problemov imelo tako pravičen občutek tudi za kulturne probleme celjskega kulturnega revirja.

Ko občudujemo Vašo novo hišo — najlepše gledališko poslopje ne samo v naši ožji domovini, ampak v vsej Jugoslaviji, Vam izrekamo čestitke s ščepcem nevoščljivosti, ki pa nam je res ne morete in ne smete zameriti. Upamo, da naša pogodba o prijateljskem sodelovanju ostane še v naprej v veljavi. V tej želji Vam želimo veliko uspehov in osebnega zadovoljstva pri delu v novi hiši.

Direkcija in ansambel
Mestnega gledališča v Ljubljani

Gledališka kultura nekega naroda se ne razodeva samo v umetnostnih storitvah reprezentančnih, »centralnih« ustanov, temveč v vsoti raznorodnih stremljenj in uspehov vseh gledaliških organizmov dežele. Zato sleherni izredni dogodek, materialna ali duhovna obogatitev enega gledališča vsekdar pomeni dragocenost za vse teatre, in to ne le kot kulturno-patriotična manifestacija, temveč — vsaj v daljnjih posledicah — tudi kot pravi dobiček. Zlasti pri nas, kjer je vsako dramsko gledališče v drugem kraju (z edino izjemo Ljubljane, ki ima dve), je praktično nemogoče, da bi se razvila zaviralna »konkurenčna« borba med gledališči, pač pa si nasprotno posamezne ustanove često pomagajo z vzajemnimi nasveti in celo z materialno pomočjo. Medsebojna gostovanja ansamblov (ki so redka) in posameznikov, zlasti režiserjev (ki so zelo pogosta), še pospešujejo to izravnavanje razvojnih pridobitev.

Zato ostala gledališča Slovenije celjskemu ob tej priliki ne samo kolegalno čestitajo, temveč se zares »z njim vred veselijo« — in to dobesedno, ne le v smislu znane vljudnostne fraze.

Druga misel, ki navdaja slovenske gledališke ljudi ob tem prazničnem dogodku, ko odpira naša dežela svoj v zgodovini prvi res vsestransko dostojni gledališki hram, pa je tale: važnost »materialne baze« za razcvet teatarske umetnosti. Vsekdar to dopovedujemo svojim mecenom, sami pri sebi neštetokrat razmišljamo, kako lepo bi bilo delati v brezhibno opremljeni hiši, a skoraj smo že otopeli v neprestani revščini, da postajamo kar zadovoljni z žalostnim stanjem svojih odrov. Kadar pa zagledamo novo, bogato in udobno poslopje, se zopet zdramimo in milo se nam stori. Zato velja prav ob tej priliki ponoviti, znova pribiti: nič ne pomagajo še tako žlahtna, v idejah še tako bogata stremljenja najsposobnejših ustvarjalcev, nič ne koristijo nadčloveški delovni in ustvarjalni napor najboljših kolektivov, če ni »materialne baze«. Med vsemi umetnostmi je ravno gledališka (poleg filmske) najbolj neizogibno odvisna od tehnične instalacije — v skrajni konsekvenci: od finančnih sredstev, torej od dobre volje mecena in gledalca (pri nas sta ta dva juridično — čeravno v praksi še ne vedno — istovetna). Celjski primer bo to nazorno pokazal in dokazal. Prepričan sem, da se bo vsa uporabnost nove stavbe razodela šele s časom. Kakor se najdejo nedostatki neke nove nabave šele v uporabi, tako se v uporabi šele pokaže tudi vsa dragocenost neke tehnične pridobitve.

Lepota duše, pravijo, odseva tudi na obličju, in obratno: lepo oblačilo bojda človeka požlahtnjuje. Ni dvoma, da bo v svoji novi odevti celjsko gledališče tudi »notranje«, t. j. »umetniško« zraslo in nemara v najkrajšem času neverjetno poskočilo. S to željo, ki bo — uresničena — obogatila ne le kulturo poltisočletnega mesta ob Savinji, temveč vso duhovno zakladnico slovenskega naroda; in še z drugo (sit venia tihemu, vsaj v podtekstu izgovorjenemu plaidoyeru pro domo), namreč da bi zgled Celja potegnil za seboj ostala središča: s to dvojno željo stopam danes čez marmorni prag razkošnega doma.

Herbert Grün, umetniški vodja
Prešernovega gledališča v Kranju

Otvoritev nove gledališke hiše v Celju pozdravljamo kot pomemben kulturni in zgodovinski dogodek za vso Slovenijo.

Vsi gledališki ljudje vemo, da je gledališče bolj kakor katerakoli druga zvrst umetnosti zrcalo celotnega življenja svoje dobe: gledališče predstavlja, z zreljšča družbenega razvoja, stremljenja in napore vseh družbenih sil, ki dobo razgibajo, z zreljščem umetniškega razvoja pa stremljenja in napore vseh vej umetnosti, ki iščejo svoji dobi ustrezni izraz. Zato je gledališče, vse bolj kakor roman ali slika, last vsega naroda.

Mislimo seveda na gledališče, ki se zaveda svojega globokega pomena; najbolj blesteča igralska družina je nepomembna, če nima svojega, utemeljenega repertoarja; repertoarja ne more utemeljiti, če se ne zaveda svojega namena, — če si ne najde svoje publike; publike si ne more najti, če nima primerne dvorane, če nima sodobno in smotno urejene gledališke stavbe.

Trdno smo prepričani, da je le to realen odgovor na razpravljanja zadnjih let o »splošni gledališki krizi«. Dovolj in preveč smo analizirali probleme posameznih elementov gledališke dejavnosti ter pri tem zanemarjali vse druge — zlasti probleme moderne gledališke arhitekture. Premalo smo naglašali medsebojno povezanost teh elementov: popolno sintezo, ki jo je treba doseči med njimi, da ne bo zaradi ohromelosti enega hrom ves organizem.

Gornji opis vzročne povezanosti posameznih elementov je namreč le shema. Zavedati se moramo že naposled, da gre za ponovno sintezo vsega gledališkega organizma.

Primer: Največ govore o repertoarni krizi. Vsa Evropa ječi, da primanjkuje modernih del, vsa Evropa ljubosumno pogleduje na Ameriko, ki si s svojimi deli najbolj polni dvorane. S čim naj pač neko obdobje v gledališki zgodovini zablesti, če ne z veličastjem pomembnih dramskih del, ki so prvi temelj vsemu gledališkemu udejstvovanju? In v Evropi danes najbolj ustreza posluhu parterja dramatika, ki prihaja preko oceana. Toda — kaj je v tej dramatiki najvidnejšega? Najvidnejša je v njej zahteva po moderni opremi odra. Drame, ki so žele zadnja leta na evropskih odrih največ odobravanja, (Steklena menezarija, Ljubezen štirih polkovnikov. Tramvaj — hrepenenje, Smrt trgovskega potnika), si utirajo pot na evropske odre le s težavo, v skromnejši opremi, s tehničnimi poenostavitvami. Ne gre za neko »dekoromanijo«, ki bi slepila Evropece. Gre za novo tehniko drame, ki ji naši zastareli in pokrpani

odri ne ustrezajo. Amerika si gradi moderne odre po zahtevah splošne ustvarjalne sproščenosti; dramski pisci nič manj zatomizirane in psihoanalitične Evrope se duše v renesančnih škatlah.

Mar res še ni jasno, da izvira ob medsebojni odvisnosti vseh elementov gledališke dejavnosti tudi »repertoarna kriza« v zanemarjanju vse ostale, zlasti arhitektonske problematike? Prepričani smo, da je tako.

In prav v tem prepričanju vidimo ob otvoritvi celjske — v vsej slovenski gledališki zgodovini — prve moderne in sodobno urejene stavbe izpolnjen zadnji, a najteže dosegljiv pogoj za res smotno gledališko delo; delo, h kateremu stremi Celje na svoji domala stoletni gledališki tradiciji prav zadnja leta tako jasno in odločno; delo, ki utegne postati v novi stavbi z lastnim zgledom, pa tudi z možnostjo, da sprejme pod streho najuglednejše goste naših in izven naših meja, žarišče gledališke dejavnosti velikega obsega. In v tem prepričanju pozdravljamo otvoritev nove celjske gledališke stavbe kot pomemben kulturni in zgodovinski dogodek za vso Slovenijo.

Postojna, 22. III. 1953

Djurdjica Flerè
umetniški vodja gledališča
za Slovensko Primorje

Okrajno gledališče v Ptuj pozdravlja mesto Celje ob priliki velikega kulturnega praznika otvoritve novega gledališča, ki naj bo nosilec kulturne in družbene prevzgoje socialističnega človeka.

Uprava

Zelimo Vam mnogo uspeha u Vašem razvitku!

(Brzovavka)

Jugoslovensko Dramsko pozorište
Beograd

DRAGI DRUGOVI!

Kolektiv Narodnog pozorišta u Beogradu sa radošću pozdravlja otvaranje pozorišnog doma u Vašem mestu. I taj čin je jedan dokaz više ogromnog značaja koji socijalizam pridaje kulturni. Socijalizam koji mi izgradjujemo, čist od svakog iskrivljavanja, shvata kulturu i umjetnost kao najdelotvorniji kulturni faktor, upravo onako oplemenjeno kao što su oplemenjeni i naši putevi izgradjivanja socijalističkog života. Tome cilju socijalističkog gajenja velike, plemenite umetnosti koja utvrđuje veru u bolji život služiće, duboko smo uvereni, i Vaš novi pozorišni dom.

Srdačno Vam čestitajući svečanost otvaranja nove pozorišne zgrade, mi Vam želimo da u njoj zabeležite nove i još veće uspehe.

Beograd, 25. marta

Upravnik
Srpskog Narodnog pozorišta
Milan Bogdanović, l. r.

Otvoritev nove gledališke hiše v Celju — pomemben datum v slovenskem kulturnem dogajanju in — »kaj nam prinese, kdo pove nam to?«, da povem po Funtkovem stihu iz prologa, napisanega ob otvoritvi Deželnega gledališča v Ljubljani pred šestdesetimi leti. — In kaj naj reče študent ob tem zgodovinskem dnevu, važnem ne le za celjsko, marveč za vso slovensko gledališko dejavnost, otrok gledališča, ki se šele pripravlja in usmerja prve korake, da bo lahko nekoč sam stopil na deske tega novega Talijinega hrama? — Če je zvest sebi in svojemu delu, ne more ničesar bombastičnega povedati. Sebi bo dejal: »Učil se bom, se usposabljal za gledališkega delavca v socialistični družbi in pozabiti ne smemo na staro zlato pravilo: srce, razum in volja! Če bom šel tak v Celje in če ne bom osal le pri besedah, ne bodo mogli biti Celjani razočarani nad menoj. Takega me bodo veseli tudi moji pedagogi in domovina. Celjanom pa — zasluženno veliko priznanje!« To zadnje bo povedal brez bojazni, kajti hiša že stoji... Toda kaj in kako bo v njej, je odvisno od Celjanov in od gledaliških ustvarjalcev.

Slavko Strnad,
predsednik Združenja
Zveze študentov Jugoslavije
na Akademiji za igralsko umetnost
v Ljubljani

Kmečka folklorna skupina Cirkovci na Dravskem polju se priključuje čestitkam ob otvoritvi novega gledališča v Celju z iskreno željo, da se v hramu kulture poveličuje, kar je našega, in dá narodu, kar je njegovega.

Skromne čestitke pošiljajo kmečki fantje in dekleta iz Cirkovc.

Dr. Bratko Kreft

AVTORJEVO PISMO CELJSKEMU GLEDALIŠČU

I.

V svojem pismu z dne 10. marca 1953 ste mi postavili toliko vprašanj, da bi moral preobširno odgovarjati, če bi hotel kolikor toliko izčrpno povedati vse, kar bi bilo potrebno in morda celo važno. Da pa ne obremenim preveč Vašega lista in Vaših bralcev, se bom omejil le na nekatera vprašanja.

Hoteli bi vedeti nekaj o moji mladosti?

Rodom sem iz srca Prlekije, ki mi je tako draga, kakor je bila Tarasu Ševčenku Ukrajina. Rojen sem sicer v Mariboru, ker sta oče in mati zaradi očetove službe živela takrat tam, doma pa sem iz Biserjan, lepe ravninske vasi ob Sčavnici. Tam sem tudi preživel svoja otroška in pastirska leta. Ljudska šola in pastirjevanje sta mi dala prve uke, zlasti zadnje mi je marsikdaj zgodaj odprlo oči, ker sem se na pašnikih srečeval tudi s starejšimi, »izkušenimi« pastirji, ki so nam mlajšim dali marsikakšen poduk. Z desetim letom, sredi prve svetovne vojne, sem moral v Radgono v peti razred nemške ljudske šole, kajti brez znanja nemščine nisem mogel priti v Avstriji v nobeno srednjo šolo. Po enem letu šolanja v Radgoni bi moral v kadetnico, a sem bil pri naboru odklonjen, ker sem se jim zdel preslaboten za vojaški stan, poleg tega pa tudi s pljuči ni bilo vse v redu. Tako sem moral v mariborsko klasično gimnazijo z namenom, da končam tam štiri razrede in da potlej stopim v višjo vojaško realko, ki je prav tako bila v Mariboru. Razpad Avstrije je razblinil tudi te mladostne sanje, čeprav se jih nisem mogel takoj otresti, niti v novi državi SHS, toda očitno res nisem bil rojen za vojaka. V predaprilski Jugoslaviji sem sicer služil štirinajst dni pri »jurišnih minerijskih« v Radovljici, sodeloval sem celo pri poskusnem miniranju železniškega mostu v Martuljku, toda vse to se je zgodilo po pomoti vojnega okruza, kajti po štirinajstih dneh moje švejkijade so me vendarle odpustili. Očitno sem sposoben le za gledališkega vojaka. Tak sem tudi začel že zelo zgodaj v raznih bojnih igrah, ki smo jih prirejali otroci doma na vasi, saj smo imeli med »purgarskim« Vidmom in Biserjanami stalno vojsko. To je bil moj prvi teater. Z literarnim in gledališkim delom sem se »sistematičneje« začel ukvarjati v peti šoli. »Ilegalno« sem obiskoval dveletno igralsko šolo mariborskega gledališča, ki jo je vodil režiser Milan Skrbinšek. V šesti šoli sem sam tiskal na šapirografu dijaški literarni list »Utrinke«, v sedmi pa sem ga že dal v kamenotiskarno, saj je list, ki sem mu bil upravnik in organizator, imel okrog 50 plačujočih naročnikov. Z njihovo naročnino sem kril tiskovne stroške. Protektor našega literarnega kluba je bil naš profesor slovenščine in nemščine pesnik Janko Glazer, ki sem mu še danes hvaležen za razumevanje, prizanesljivost in za literarne nasvete, ki mi jih je dal. Pesnik Glazer je bil tisti, ki me je prvi spodbudil v dramskem delu, ko sem mu v osmi šoli predložil prve tri drame: »Nemoč«, »Tiberija Grahka« in »Sonjo«, dramo iz ruske revolucije 1905. leta. Ko sem študentovsko

dramo v treh slikah »Nemoč« leta 1924 kot osmošolec uprizoril v mariborskem gledališču ob priliki umetniške akademije mariborskih srednješolcev, me je prof. Glazer tudi rešil, da nisem bil zaradi nje tik pred maturo izključen. Drami so namreč nekateri očitali nemoralnost, neka kritika pa je celo zapisala, da je vredna »Strindbergove palete«, kar je bila zame, krvavega začetnika, vsekakor velika pohvala. Kakor vidite, sem imel takoj ob prvem javnem literarnem nastopu afero, ki je bila že skoraj škandal. Oficialna javnost mi ni bila nikoli kdo ve kako naklonjena in to se me drži še danes. Ko je ljubljanska Drama uprizorila za otvoritev sezone 1932—1933 moje »Celjske grofe«, je iz neke strani naletela huda borba zoper nje. Ker sem prvi po Trubarju razgalil stare fevdalce, mi je nekdo javno očital komunizem, češ da sem si oblekel Leninovo srajco, ko sem pisal to delo. V času šestojanuarske diktature je to pomenilo nevarno denunciacijo, čeprav je bilo v očitku nekaj resnice. Nacionalno navdušenje za celjske grofe sem odklanjal že v gimnaziji, ko še nisem imel veliko pojma o znanstvenem socializmu in marksizmu, ker sem si svoje socialistično mišljenje ustvarjal po lastnem opazovanju žvljenja in po študiju Tolstoj, Dostojevskega in Gorkega.

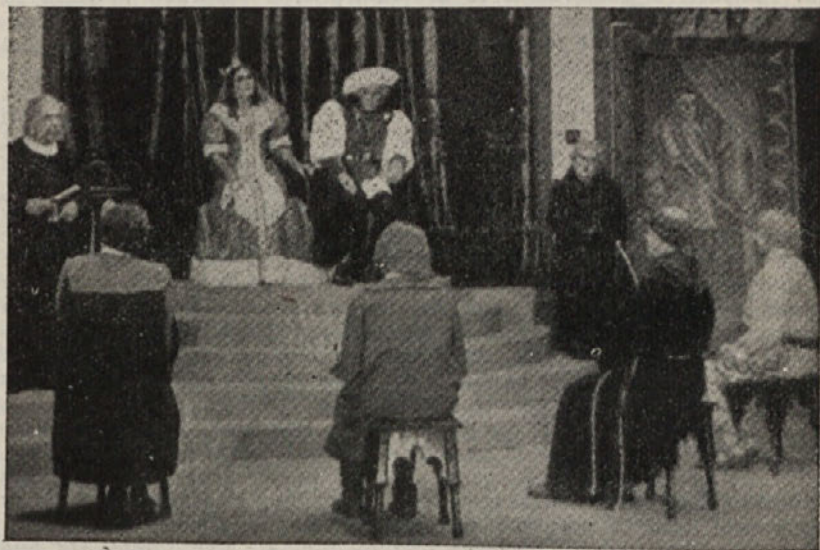
Misel, da bi napisal dramo o celjskih grofih, v katerih bi jih orisal brez romantičnega poveljevanja, me je preganjala več let. V seminarju prof. Prijatelja sem bral svojo seminarsko nalogo o zgodovinskem ozadju raznih dram o celjskih grofih, 1928. leta pa sem ob štiristoletnici Veronikine smrti objavil v »Življenju in svetu« članek, iz katerega je že mogoče spoznati idejnost mojih »Celjskih grofov«. Pri študiju zgodovinskega gradiva me je zlasti presenečalo to, da se noben dramatik ni lotil najdramatičnejšega momenta iz Veronikine afere, sodne obravnave in pravdača, ki jo je pri razpravi rešil pred Hermanom in njegovimi sodniki. Ne samo celjska kronika, tudi Valvazor je o tem napisal nekaj zelo lepih in značilnih besed, ki so me vzbudile, da sem dramo zasnoval na spopadu med Pravdačem in Hermanom. Ker sem se v tistih letih mnogo ukvarjal tudi že s študijem znanstvenega socializma, sem našel v marksizmu marsikateri odgovor na vprašanja, ki so se mi javljala pri študiju zgodovine celjskih grofov in pri snovanju drame. Prijetno presenečenje sem doživel pred dvema letoma po ponovni ljubljanski uprizoritvi, ko je marsikdo mislil, da sem po vojni »Celjske grofe« popravljaj in spreminjal, ker so se jim zdeli idejno tako aktualni in moderni. Zal sem moral te dobrohotne opombnike razočarati, ker nisem ničesar spremenil, kaj šele »aktualistično« kaj dodal, kajti moj marksizem in moji nazori niso od danes. Morda moj marksizem ni zmeraj pravoveren, nemara prav zato, ker mi je preveč pri srcu, da bi ga spreminjal v togo dogmo, toda da so se mi ob njegovem študiju pred skoraj tridesetimi leti odprle čisto nove in za moje delo koristne idejne perspektive, o tem mi ni treba pisati panegirikov. »Celjski grofje« so ohranili svojo trdovitost in aktualnost skozi dvajset let in številne uprizoritve pričajo, da še ni legel prah časa nanje, čeprav nekaterim novodobnim larpurlartistom niso všeč.

II.

Moderno dramaturgijo sem študiral najprej na Dunaju, kjer sem imel to srečo, da sem v letnem semestru 1924—1925 poslušal o njej predavanja pri svetovno znanem ibsenologu prof. Emilu Reichu, izredno dobrem predavatelju z modernimi umetniškimi in sociološkimi nazori. Po svojem temperamentu in načinu je spominjal na prof. Prijatelja, ki nas je tudi na ljubljanski univerzi razgibal s svojimi čudovitimi predavanji in seminarskimi diskusijami, prav tako pa s svojo demokratičnostjo in svobodomiselnostjo. Ker je bil s tem že takoj v začetku moj vseučiliški študij neposredno povezan z gledališko umetnostjo, se je tudi zaključil z doktoratom iz dramaturgije, z razpravo »Puškin in Shakespeare«, ki je izšla šele pred nekaj meseci, ker si je zaradi modernih nazorov in številne sovjetske literature, ki sem jo za študijo navedel in obdelal, nobena založba v stari Jugoslaviji ni upala izdati.

Z režijo sem se začel ukvarjati že v gimnaziji. V šolskem letu 1922—1923 smo bivši gojenci mariborske Gledališke šole in še nekaj amaterjev ustanovili »Ljudski oder«. Tam sem med drugim režiral Schönherrjevo »Otroško tragedijo« in hkrati igral mlajšega sina. Za prvi maj 1923 pa smo v moji režiji uprizorili socialno delavsko dramo »Žrtve«, ki jo je napisal odrski delavec mariborskega gledališča Petek. Bil je doma nekje iz Koroške in ni obvladal knjižne slovenščine. Moral je hoditi v nemško ljudsko šolo, saj so slovenske za njegove mladosti že brezobzirno odpravljali. Tako je delo napisal v nemščini, jaz pa sem ga prevedel v slovenščino. Bil sem takrat v sedmi šoli. Igra je bila dobra in zanimiva ter je obravnavala boj delavstva s kapitalisti. Ker delavstvo ne more doseči svojih pravic, stopi v stavko. Neusmiljeni boj terja žrtve. Odtod naslov drame. Ker nismo imeli nobenega oficialnega političnega zaledja in ker so predvsem iz klerikalne strani hudo prežali na nas, stik z mariborskim delavstvom pa je bil zelo slab, smo kmalu materialno propadli. Ker je del igralcev pozneje izposloval kritje dolgov pri klerikalcih, ki so s tem »Ljudski oder« prevzeli in mu pozneje tudi sezidali gledališko dvorano v Zadržnem domu, tam, kjer je sedaj predavalnica mariborske Ljudske univerze, nas je del izstopilo. Uprizoritev »Žrtev« pa je bilo kljub vsemu omembe vredno dejanje. Med igralci sta bila takrat tudi Edo Verdonik in Maks Furijan, ki je naslednjo sezono igral še v moji »Nemoči«. Pot od mariborske režije »Žrtev« do uprizoritve Golouhove »Krise« dne 30. aprila 1928. leta, ki jo je uprizoril v moji režiji Delavski oder »Svobode« v ljubljanski Drami, je šla preko vseučiliškega in gledališkega študija skozi Dunaj, Ljubljano in Pariz. To je bil študij novejšega ruskega gledališča (Stanislavski, Tairov, Majerhold), nemškega gledališča (Reinhardt, Jessner, Karlheinz Martin itd.) in nemške ekspresionistične in socialne dramatike (Toller), modernega francoskega gledališča itd. Da bi dokazal, da našemu preprostem ljudstvu ni treba le predstav cenjenih burk, sem poleti 1925 uprizoril pri Mali Nedelji s kmečkimi fanti in dekletimi in z nekaj študenti in študentkami Tolstojevo »Moč teme«, ki je doživela izreden uspeh. Posebnost te uprizoritve, za katero sem se opogumil pri predstavah Tairova, ko je gostoval na Dunaju, je bila njena nerealistična, lahko bi rekel konstruktivistična inscenacija. Bila je zelo preprosta. Denarja nismo imeli, pa sem razpoložljive realistične kulise na drugi strani pobelil, late pa prepleskal s tesarskim

rdečilom. To je bilo vse. V tem je bil tudi moj protest zoper zlagani oficialno odrsko inscenacijski realizem. Ze takrat sem prišel do prepričanja, da ne smemo pretiravati z inscenacijami, da ni res, kakor bi radi nekateri samovšečni scenografi tudi danes trdili, da je inscenacija nadvse važni primarni del uprizoritve. Zmeraj je najvažnejše to, kar ustvari na odru igralec pod dobrim umetniškim vodstvom svojega režiserja. Nikoli še ni inscenacija sama naredila predstave, čeprav s tem ne tajim njene vrednosti. Toda kadar vidim, kako nekateri scenografi z inscenacijami obtežijo predstavo, kako jo n. pr. pri uprizoritvah

Zadnja uprizoritev Celjskih grofov v ljubljanski Drami (1950-51); režija: avtor.

Shakespeara naravnost ovirajo in včasih celo ubijajo, ker mora biti zaradi spremembe kulis predolg premor, ki potek dejanja trga na drobne kosce, takrat ne morem imeti dobrega mnenja o scenografu. Iznajdljivost in umetniška potencia scenografa ni v kopičenju realističnih slik in kulis, marveč tudi v tehnični iznajdljivosti, kako tempo sprememb povezati s tempom dogajanja v drami ali komediji. Nobena umetnost ni naslikati številna prizorišča v »Hamletu« realistično. To zna vsak povprečen ilustrator, toda ustvariti delu lepo, smiselno in tudi tehnično dinamično sceno, ki bo s svojimi spremembami povezovala in povečevala notranjo in vnanjo dinamiko Shakespearove drame — tudi inscenacijsko izoblikovala njeno vnanjo in notranjo kompozicijsko enotnost — to je smoter in odlika scenografske umetnosti.

III.

Predaleč bi šlo, če bi Vam hotel odgovoriti podrobno na poslednja Vaša vprašanja. Toda ker se žal v naši gledališki zgodovini rado marsikaj pozablja, bi vendarle rad še omenil vsaj dve svoji režiji, in sicer režijo »Mascotte« in »Carmen«, ki sem ju obe »zagrešil« v oficialnem Nar. gledališču. O obeh se je takrat veliko pisalo, saj sta pomenili v oficialnem gledališču velik prevrat, kar je mogoče zaslediti še danes v nekaterih kritikah. Zlasti »Carmen« je razburila konservativne duhove, saj sem jo moderniziral in postavil v nemirno, revolucionarno Spanijo našega časa. Neki kritik mi je očital, da sem jo boljševiziral in samo Božidarju Borku se imam zahvaliti, da je najhujše stavke, ki so bila huda politična denunciacija v tistih časih, črtal iz nje. Kljub temu so bili mnogi navdušeni za mojo režijo, ker je razbijala konservativne okove operne režije, kjer je zmeraj teže revolucionirati kakor v drami. Med tistimi, ki jih je uprizoritev navdušila, je bil tudi nemški gledališki kritik in muzikolog dr. Gerhard Krause, ki je napisal o njej zame zelo laskavo kritiko v nemški glasbeni reviji, krajša poročila pa celo objavil v švedščini in finščini. Ko se je lani skoraj po 20 letih spet pojavil v Jugoslaviji, je na svojem javnem predavanju v Ljubljani omenil, da je o tej ljubljanski uprizoritvi »Carmen« govoril celo danskemu kralju in ga zaradi svojega navdušenja za njo celo razburil in razžalostil, kajti kralj je dejal, da sem vzel s takšno logično režijo predstavi vso romantično iluzijo. Jaz bi rekel, da predstavi ne, pač pa konservativnemu gledalcu, konservativnim kritikom in opernim pevcem, ki silno radi životarijo v starih okostenelih kalupih.

Od Vaših preostalih vprašanj bi rad ob otvoritvi novega celjskega gledališča odgovoril samo še na zadnje: mislim, da mora biti tega dogodka vesel slednji Slovenec, kajti čim več imamo Slovenci dobrih gledališč, tem večja bo tudi naša splošna kultura, saj je bilo, je in bo gledališče eno izmed najpomembnejših kulturnih svetišč pri vsakem narodu. Želim, da bi celjska javnost in celjski gospodarski krogi ostali svojemu gledališču tako zvesti v prihodnje, kakor so mu bili doslej. Prav tako pa upam, da bodo osrednji činitelji z razumevanjem pomagali pri izpopolnitvi in umetniški okrepitvi celjskega ansambla, kajti takšno gledališče, ki šteje po svojem posloppju med najlepše in najmodernejše v Jugoslaviji, zasluži vso pozornost — tako materialno kakor moralno. Celje, kot važno slovensko industrijsko in kulturno mesto to po vsej pravici zasluži. Socialistična demokracija zahteva čim večji dvig splošne kulture, ne pa koncentracije le v enem mestu. To se je že v preteklosti pokazalo za škodljivo. Zato želim celjskemu gledališču čim lepši in uspešnejši umetniški razvoj, da bo s svojim umetniškim delom prispevalo tvorni obulus za slovensko gledališko in splošno kulturo.

Celjskemu občinstvu in merodajnim činiteljem pa želim, da bodo zmeraj dobri patrioti svojega gledališča, ki ga naj tudi Ljubljana podpre z vsem razumevanjem in nesebičnostjo.

Dr. Bratko Kreft

DRAMATURGOV ZAPISEK OB SLOVENSKI ZGODOVINSKI DRAMI

Večstoletna, šele nedolgo tega dokončno dobljena pravda o eksistenčni pravici, o historičnosti ali nehistoričnosti slovenskega naroda in s tem v zvezi pravda o pravici do njegovega kulturnega življenja, je bolj kakor katerikoli drugi zvrsti umetniškega ustvarjanja vrezala ostre in zanimive značilnosti slovenski zgodovinski drami, zgodovinski tragediji.

Zgodovinska drama predstavlja v slovstvih vseh kulturnih narodov pomembno in zelo obširno slovstveno zvrst, v gledaliških repertoarjih pa zavzema dostikrat levji delež. Ta trditev drži tudi za nas Slovence. Zato bo prav, da v trenutku, ko z najpomembnejšo slovensko zgodovinsko dramo odpiramo vrata nove slovenske gledališke hiše v starodavnem Celju, kratko pregledamo pot, ki jo je prehodila v svojem razvoju slovenska zgodovinska drama od prvih začetkov pa do Kreftovih Celjskih grofov.

Preden pa se ozremo nazaj, poskusimo opredeliti zgodovinsko dramo kot slovstveno zvrst in si poskusimo v zvezi s tem razjasniti nekaj pojmov.

Pod pojmom zgodovinska drama običajno razumemo vsako gledališko delo, ki obravnava zgodovinsko snov, to se pravi, dogodke iz preteklosti, ki so po svoji veličini, pomembnosti ali dramatičnosti pripravljeni za dramsko obdelavo. Dejal sem: dogodke iz preteklosti, kajti zgodovinska je v zadnji konsekvenci sleherni slovstvena umetnina, ki je res umetnina, ne glede na to, ali obravnava sedanje ali pretekle dogodke. Tudi drama namreč, ki obravnava sedanje dogodke, vzemimo n. pr. proces kolektivizacije kmečke zemljiške lastnine, je zgodovinska, če je pisatelj v njej odkril zgodovinsko resnico, to se pravi objektivno resnico. Ne glede na to in kljub temu pa tudi v slovstveni teoriji in slovstveni zgodovini navadno onzačujemo kot zgodovinske drame samo tista dramska dela, ki obravnavajo dogodke, od katerih nas že loči večje ali manjše časovno razdobje.

Način, prijem, kako so posamezni pisatelji zgodovinsko snov obravnavali in jo še obravnavajo, pa je v posameznih stilnih obdobjih in pri posameznih pisateljih močno različen.

Te razlike izvirajo iz pisateljevega odnosa do stvarnosti, do resničnega življenja, v našem primeru do zgodovinskih virov in podatkov. Če bi hotel teoretizirati, bi lahko spletili celo teorijo o naturalizmu, realizmu, simbolizmu in vseh ostalih stilih v zgodovinski drami. Kar je pri pisatelju, ki obravnava sodobno snov, odnos do resničnega življenja, kar je pri njem bolj ali manj globoko, bolj ali manj stvarno, bolj ali manj objektivno razumevanje in presojanje vsakdanjega resničnega življenja in preoblikovanje, pregnetanje tega resničnega življenja tako, da s tem preustvarjenem življenjem govori globbo resnico o življenju kot jo morejo dojeti in videti drugi ljudje, to je pri pisatelju zgodovinske drame odnos

do zgodovine, se pravi do virov, do podatkov, to je bolj ali manj globoko razumevanje zgodovinskega procesa in razvoja človeške družbe sploh. V tem smislu torej: o izhodiščih, iz katerih so se pisatelji lotevali zgodovinske snovi, bi bilo mogoče govoriti o zgodovinskem naturalizmu, realizmu in tako naprej. Vendar bi nas to na tem mestu zavedlo predaleč, zato poskusimo samo na kratko opredeliti najpogostejše prijeme, ki so jih uporabljali v preteklosti in ki jih še danes uporabljajo pisatelji zgodovinskih dram.

Pogosto so pisatelji uporabili zgodovinski dogodek samo kot pripomoček za zgodbo, za fabuliranje. Takih zapletenih napetih in dramatičnih zgodb nudi veliko vsa zgodovina človeštva, zlasti kronike dinastičnih borb. Pri tem, ko so se pisatelji dokaj zvesto držali zgodbe, pa so slikali ljudi, ki v teh zgodbah nastopajo, dostikrat zelo svobodno. Nema lokrat se je zgodilo, da je stopila zgodba kljub zapletenosti in napetosti na drugo mesto in da so v ospredje zanimanja stopili zanimivi, polnokrvni, enkratni človeški značaji. Če pa bi poskušali tem ljudem, tem značajem podrobneje pogledati v srce, bi videli, da so to ljudje, ki žive v obravnavani zgodovinski dobi samo zato, ker jih je vanjo postavil pisatelj. Prav tako kot žive v obravnavanem času, bi lahko živeli prej ali pozneje.

Take drame so torej zgodovinske samo po snovi. Zrasle so iz preprostega, dostikrat primitivnega fabuliranja po zgodovinskih dogodkih.

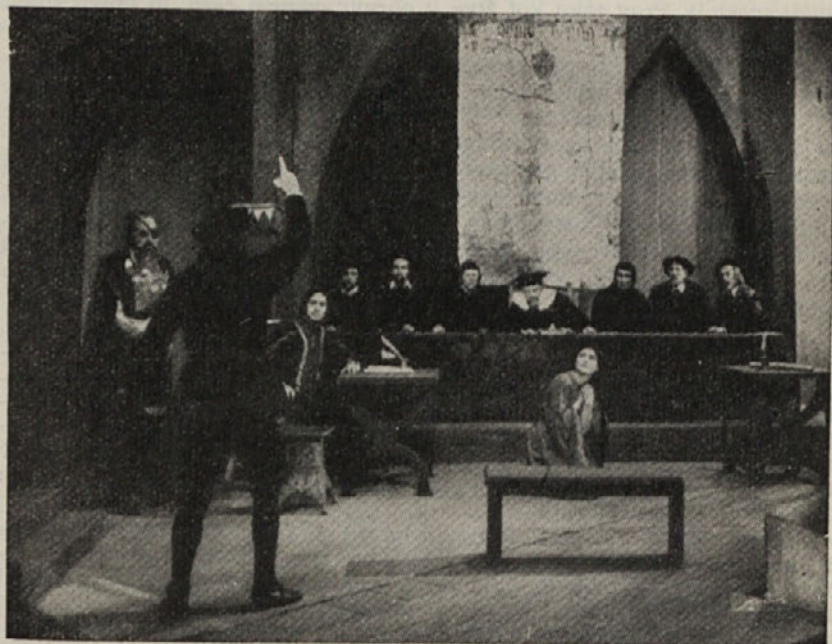
Zopet drugi pisatelji so šli še dalje: zato, da bi osebe, za katere so dobili inspiracijo ob določenem zgodovinskem dogodku, lahko prikazali čim bolj plastično, jasno, sugestivno in enkratno, so se oddaljili od zgodovinske snovi, to se pravi od formalne zgodovinske resnice, da bi lahko skozi svoje ustvarjene človeške značaje povedali neko drugo, za človeštvo bolj bistveno, bolj pomembno in bolj vredno resnico. Te drame so zgodovinske samo še formalno, kajti niti po zgodbi niti po ljudeh niso verne zgodovini.

Shakespeareove zgodovinske drame so n. pr. značilne prav po tem. Veličina človeških značajev, ki jih je Shakespeare ustvaril ob zgodovinskih dogodkih, je tolikšna, da je slovstvena zgodovina ob njegovem zgodovinskem dramskem okusu ustvarila pojem, ki se je po Marxu in Engelsu udomačil kot »šekspiriziranje«. Pod šekspiriziranjem razume slovstvena zgodovina tako obravnavanje zgodovinske snovi v drami, v katerem je važen edino in samo človek, njegov značaj, plastika, veličina in človečnost tega značaja.

Kot nasprotje tej vrsti zgodovinske drame uporablja slovstvena zgodovina pojem »šileriziranje«. Pod tem pojmom razume slovstvena zgodovina umetniški prijem, s katerim pisatelj ustvari dramo, v kateri prikaže osebe kot nosilce določene ideje. Karakterji, ki so nosilci take ideje, seveda ne morejo biti tako plastični, človeško tako prepričevalni, kajti njihova bistvena vloga je v tem, da formulirajo, izpovedujejo neko idejo, se za njo bore in jo v borbi z nosilcem nasprotne ideje postavijo na tehniko objektivne resničnosti. Ti karakterji so reducirani kot n. pr.

pri Schillerju, na bistvene človeške karakterne poteze. Poudariti pa je treba, da so ideje, ki jih ti ljudje izpovedujejo in se zanje borijo, ideje tistega zgodovinskega obdobja, v katerem ti ljudje živijo, se pravi, obdobja, v katerem se je obravnavani zgodovinski dogodek v resnici dogodil.

Mnogi moderni pisatelji so šli dalje. Junaki njihovih zgodovinskih dram so postali na škodo svoje človeške prepričevalnosti izpovedovalci idej, ki niso imele in nimajo z obravnavanim zgodovinskim obdobjem nobene zveze, ali pa je imajo le zelo malo. Te osebe niso več »trobila svojega časa«, kot je to bilo pri Schillerju, marveč so to običajno v zgodovinske kostume preoblečeni ljudje tistega časa, v katerem je živel pisatelj. Tu gre torej za izrazit anahronizem. Tudi tu je običajno zgodovinska samo snov (in še ta dostikrat samo formalno), dočim je problem nasilno vnesen iz poznejših obdobj. Pisatelji so v te vrste drame hote ali nehote vložili filozofijo ali politične tendence svojega časa in tako figure v njej preoblikovali v brezosebne, anahronistične izpovedovalce tujih misli. Take drame so kot celota v bistvu anahronizem, konstruirane so na tezo sedanjosti, ki jo pisatelji s tem hočejo vnesti v preteklost.

Celjski grofje v Osijeku. Režija H. Tomažič. Predstava je leta 1950 prejela prvo nagrado hrvaških gledališč.

Resnična zgodovinska drama je le tista, v kateri pisatelj prav uporabljaja prijem šekspiriziranja in šileriziranja obenem. Kaj to pomeni? To pomeni, da mora pisatelj objektivno zgodovinsko resnico podati v svojih značajih, in ljudeh, ki so produkt takega in nič drugečnega zgodovinskega okolja, pravi in resnični otroci svoje dobe. Namen zgodovinske drame je torej: ustvariti človeka, kakršen je živel in kakršen je edino mogel živeti v določeni obravnavani zgodovinski dobi. Drama že po svojem bistvu ne more biti, če hoče ostati drama, drugega kot spopad značajev. Ti značaji pa morajo biti v zgodovinski drami taki, kakršnih so morali in edino mogli biti v tistem času. Iz osebnih, se pravi individualnih odnosov med nastopajočimi karakterji in samo iz teh osebnih odnosov sme, pa tudi mora biti razvidno zgodovinsko okolje, dogajanje tiste dobe. Iz teh odnosov mora bralec in gledalec začutiti duh obravnavane dobe. Potemtakem pravi zgodovinski značaj zgodovinske drame nikoli ni samo v snovi. Podoba, ki jo je umetnik ustvaril, je zgodovinska, če iz dogajanja, ki pa mora rasti, se zapletati in drveti naprej samo zaradi sile nastopajočih človeških značajev, veje duh določene zgodovinske dobe.

Ko razpravlja Gustav Freytag v svoji *Technik des Dramas* o procesu, kako umetnik ustvarja umetniški lik ob neki osebnosti iz zgodovine, pravi: umetnik nosi v sebi zgodovinski lik, kakor ga je dobil iz študija virov, obenem pa svoj v umetniški ustvarjalni fantaziji zamišljeni lik. Od zgodovinskega lika jemlje poteze, motive in barve, ki jih potrebuje za to, da jih doda svojemu zamišljenemu umetniškemu liku, da bi bil človek tiste dobe in da bi z njim povedal, kar je hotel povedati.

Ta pot, ta prijem je edino pravilen. To je pot, po kateri pride pisatelj do zgodovinske drame, v kateri je umetniška izpoved, umetniška resnica istovetna z objektivno zgodovinsko resničnostjo.

Slovenci smo dobili zgodovinsko dramo dokaj pozno. Nagibi, ki so vodili vse naše dramatike od Jurčiča naprej preko Levstika, Janeza Vesele, Josipa Kržišnika, Ivana Vrhovca, Franca Škofica, dalje preko Prokopa in Etbina Kristana vse do Novačana, izvzemivši edino Bratka Krefta, ti nagibi so bili politični, narodnoobrambni, vsakršni, le umetniški ne.

Drame, ki so jih iz teh nagibov napisali, so bile torej ali neke vrste dokazno gradivo v pravdi o historičnih in nehistoričnih narodih ter o zgodovinskem in narodnem pravu, ki je tekla v Avstro-Ogrski v drugi polovici devetnajstega stoletja, bile so sredstvo za prebujanje narodne zavesti, moderno rečeno, bile so nekakšne agitke. V narodnoobrambnem boju Slovencev in v njihovem tipanju za političnimi programi, ki jim jih v šestdesetih letih devetnajstega stoletja kroje celo nemški in madžarski konservativci, so imele tedaj vsekakor svojo upravičenost. Toda večino teh dram beleži naša slovstvena zgodovina le kot zanimivost. Napisane iz političnih, neumetniških nagibov, nam danes govore zgolj kot kulturni in politični zgodovinski dokumenti, dočim so sicer te drame večidel epigonske stvaritve z vsemi tedaj možnimi vplivi, z dominantno

romantiko, skratka, ali dramatizirane romantične zgodbe iz Dimitza, Valvasorja ali kakega drugega zgodovinskega vira, ali pa po klasicističnih vzorih togo, epsko, nedramatično komponirane tragedije.

Ta dela so v marsičem zelo blizu pojmovanju, ki ga razberemo iz zadomcesarjevskih domoljubnih igric, in prologov, v katerih nastopa poosebljena zgodovina kot dostojanstvena lepa gospa, ki polaga cesarju na glavo venec slave. Daleč so še od tega, da bi pomenile zgodovinsko dramo, v kateri so nastopajoči ljudje predstavniki zgodovinskih silnic, njihovi nosilci, ljudje, skozi katere gledamo in spoznavamo zgodovinske spopade in zgodovinsko dogajanje, duha časa. Pisatelji so hoteli pokazati, da imamo tudi Slovenci svojo zgodovino, pri tem pa so v svoje zgodbe, dostikrat nasilno skonstruirane, vnašali domoljubne parole svojega časa. V dobi tipanja, kako rešiti slovensko nacionalno vprašanje, je slovenska zgodovinska drama doživela svoj prvi kvantitativni razcvet, v politično razvrzanem obdobju med obema vojnama pa svoj kvalitativni razcvet, kajti zanimanje za preteklost se vzbuja vedno, ko je sodobnost nejasna in polna težav.

Iz kvantitativno obširne slovenske zgodovinske dramatike se dviga nekaj pomembnih del, ki bodo ostale v slovstveni in gledališki zgodovini zapisane ne le kot dokumenti, marveč kot žive umetniške stvaritve. Sem sodi ves zgodovinski dramski opus enega najbolj pomembnih slovenskih dramatikov dr. B. Krefta.

Celje se je odločilo, da kot prvo predstavo v svoji novi hiši gledališke umetnosti uprizori njegovo zgodovinsko dramo Celjski grofje. Tasi je ansambel celjskega poklicnega gledališča za sedaj zelo majhen, tako majhen, da bi brez pomoči nepoklicnih igralcev in gostov zahtevnemu delu nikakor ne mogel biti kos, je vendar rad in z navdušenjem prevzel nase težko — v nekaterih trenutkih se je zdelo, da kar neizvedljivo — nalogo, da uprizori prav Celjske grofe. Za to se je Celje odločilo zategadelj, ker so Kreftovi Celjski grofje najboljša in najbolj učinkovita slovenska zgodovinska drama, ki je obenem tesno povezana z davno preteklostjo celjskega mesta in z jubilejem, ki ga je Celje nedavno slavilo, to je z njegovo petstoletnico.

Kreftove Celjske grofe moramo uvrstiti v tisto zvrst zgodovinske drame, kjer pisatelj hote vnaša v zgodovino poglede svojega časa. Morda bi bilo mogoče najprecizneje označiti Kreftovo dramo tako: to je s suverenim gledališkim znanjem, z odrsko spretnostjo in z nenavadno dramatično silo dramatiziran esej o srednjem veku na slovenskih tleh. Ta esej je pisal vsestransko razgledan in izredno izobražen znanstvenik zgodovinar in umetnik z močno ustvarjalno silo v isti osebi.

Nekatera mesta v drami, tako n. pr. tretje dejanje, so po dramatični sili in napetosti naravnost klasična in jim je težko najti primero v vsej slovenski dramatiki.

Uprizoritev Kreftovih Celjskih grofov, drame iz davnih dni naše preteklosti v novi celjski gledališki hiši naj pomeni začetek nove ustvarjalne poti celjskih gledaliških delavcev, začetek močnejše rasti celjske veje na drevesu slovenske gledališke umetnosti in gledališke kulture!

Lojze Filipič

Iz obširne bibliografije del dr. B. Krefta, ki jo je sestavil dramaturg in umetniški vodja Prešernovega gledališča v Kranju Herbert Grün, objavljamo odlomke, v katerih sta obravnavani dramatika in gledališka publicistika.

Urednik.

GLEDALISKA PUBLICISTIKA IN ESEJISTIKA

Gledališki zapiski — Svobodna mladina I, 1928, št. 3, str. 68, in št. 4—5, str. 162.

Rudolf Golouh: Kriza — LZ 48, 1928, št. 5 in 6, str. 315 in 373.

Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini Šentflorjanski — LZ 48, 1928, št. 12, str. 747.

Gledališki fragmenti — LZ 49, 1929, št. 9, str. 537.

Nova uprizoritev opere »Carmen«, Značaj in smisel novega stila in naši operni režiji — J 19, XII. 1931.

B. Krleža: »Ledas« — GL 1931/32, št. 17, 27, IV. 1932.

O'Neil: Strast pod brestu — GL 1932/33, št. 5, 13, X. 1932.

Celjski grofje in g. dr. Anton Novačan — GL 1932/33, št. 5, 13, X. 1932.

Familija Ekipaževih — GL 1932/33, št. 11, 11. I. 1933.

K aferi »Veselega vinograda« — Književnost I, 1932/33, št. 2, str. 67.

Shaw: Sveva Ivana — GL 1933/34, št. 5, 27, IX. 1933.

W. Lichtenberg: »Karijera kaclista Winziga« — GL 1933/34, št. 11, 25. I. 1934.

Br. Nušić: »Beograd nekdanj in sedaj« — GL 1933/34, št. 14, 17, III. 1934.

John Galsworthy — GL 1933/34, št. 17, 24, V. 1934.

Majerholdova izjava o novem gledališču — LZ 54, 1934, št. 10, str. 601.

Prilika o siromakovem jagnjetu — GL 1934/35, št. 10, 19. I. 1935.

† Rado Zeleznik — LZ 55, 1935, str. 326.

Herman Bahr — GL 1935/36, št. 8, 17, XI. 1935.

H. Bahr: Otroci — GL 1935/36, št. 8, 17, XI. 1935.

J. B. Molière — GL 1935/36, št. 10, 25, XII. 1935.

A. N. Ostrovski (Ob petdesetletnici njegove smrti) — GL 1935/36, št. 18, 2. V. 1936.

Ostrovski: Gozd — GL 1935/36, št. 18, 2. V. 1936.

Fragmenti o češkem gledališču — LZ 56, 1936, št. 9—10, str. 472, in št. 11—12, str. 578.

Begović: »... tudi Lela bo nosila klobuk« — GL 1936/37, št. 3, 3. X. 1936.

Begović o sebi (po sestavku v Žimbrevski

knjigi: »Razgovori o književnosti«, Zagreb 1936) — GL 1936/37, št. 3, 3. X. 1936.

František Langer — GL 1936/37, št. 5, 15. X. 1936.

Viljem Werner — GL 1936/37, št. 7, 11. XI. 1936.

Zerkaulen - Smalc: Korajža velja — GL 1936/37, št. 9, 6. XII. 1936.

Pozorišne aktualnosti — Pravda (Bgd), januar 1937.

Slovenske divadlo po svetovni vojni — Ljubljana — Československo-jugoslovanska revue VII, 1937, št. 1—2, str. 12.

Puškin kot dramatik — LZ 57, 1937, št. 1—2, str. 19, in št. 3—4, str. 113.

Problemi sodobnega gledališča. (Ob praskem mednarodnem kongresu za moderno gledališče.) — LZ 57, 1937, št. 7—8, str. 373, in št. 11—12, str. 568.

Das slovenische Theater — Slavische Rundschau 1937, str. 111.

Ivan Cankar a jeho dramaticke dilo. — »Program D 38« (Praha) 1937/38, št. 4, str. 87.

Vsevolod Majerhold — LZ 58, 1938, stran 172, 236, 359.

Emil Synek in njegova drama »Nočna služba« — GL 1937/38, št. 16, 12. IV. 1938.

Češko kazališče — Književnik XI, 1938, št. 7—8, str. 382.

Nekaj o inscenacijskih problemih. Odlomek iz študije »Problemi sodobnega gledališča« — GL 1938/39, št. 7 in 8.

In memoriam »Karla Čapka« — GL 1938/39, št. 11, 21. I. 1939.

Miroslav Krleža — LZ 59, 1939, št. 3—4, str. 152, in št. 5—6, str. 247.

Shakespeareov vpliv na razvoj Puškinovega dramskega nazora. Odlomki iz inavgurativne disertacije. — Separatni tisk, založila IJ. univerza 1939, 22. strani.

Tradicija slovenačke dramatike — Pregled (Sarajevo), leto XIII, 1939, št. 186/187, str. 329.

Gledališče in francoska revolucija — LZ 59, 1939, št. 7—8, str. 379.

Slovenski gledališki jubilej — LZ 59, 1939, št. 11—12, str. 517.

Puškin in Shakespeare — LZ 60, 1940, str. 67, 180, 267.

Nekaj režijskih opomb — GL 1939/40, št. 19, str. 132, 6. IV. 1940.

Češka in italijanska inscenacijska umetnost — LZ 60, 1940, str. 437.

Iz režiserjevih zapiskov (Fragment) — GL 1940/41, št. 1, 21. IX. 1940, str. 8.

Puškin in Schlegel o »Romeu in Juliji« (Odlomek iz disertacije) — GL 1940/41, št. 1, 21. IX. 1940, str. 14.

Režiserske opombe — V knjigi: Ivan

Cankar, Kralj na Betajnovi, SKZ 1946, KSG 1, str. 92.

Uvod v knjigi: Maksim Gorki: »Na dnuc, SKZ, Ljubljana 1946, KSG 5, str. 5.

Režijske opombe — V knjigi: M. Gorki: »Na dnuc, KSG 5, str. 138.

Marx in Shakespeare — GL 1945/46, št. 10, str. 101, 8. III. 1946.

Cankarjevi hlapci. Uvodne besede k radijski oddaji odlomkov iz III. in IV. dejanja »Hlapcev«, — GL 1945/6, št. 12, str. 141.

Gorki in gledališče — LdP 18. VI. 1946.

Anton Tomaž Linhart. Ob obletnici francoske revolucije in Linhartove smrti — LdP 14. VII. 1946.

Režijske opombe — v knjigi: Levstik-Kreft, Tugomer, KSG 5, SKZ, Lj. 1946, str. 192.

Priročnik za ljudska gledališča — LdP 1. IX. 1946.

Shakespeare in Cervantes. Nekaj bežnih beležk po 350-letnici njune smrti. — GL 1945/46, št. 14, str. 168.

Gubec in Gregorič. (Iz zgodovinskega uvoda k »Veliki puntariji«, izdala Slovenska Matica 1937 v Ljubljani.) GL 1946/47, št. 1, 13. X. 1946, str. 15.

J. B. Molière — GL 1946/47, št. 3, 20. X. 1946, platnice.

Češki gledališki esej — GL 1946/47, št. 5, 3. XI. 1946, str. 92.

Cankarjev »Kralj na Betajnovi«. (Iz uvoda k izdaji Kralja na Betajnovi v Knjižnici slovenskega gledališča.) GL 1946/47, št. 6, 18. I. 1947 (jubilej Janeza Cesarja), str. 14.

Izročilo slovenske dramatike in gledališča. (Ob 190-letnici Linhartovega rojstva — 11. dec. 1946.) — MIR II, 1947, št. 2, str. 86.

Nekaj navodil za uprizoritev v knjigi: Maksim Gorki, Mati, drama v 5 dejanjih. Zal. Naša žena, Lj. 1947, str. 92.

Andrej Šuster Drabosnjak, ljudski pesnik in dramatik Slovenske Koroške — SPor 1. III. 1947.

Začetki ruskega gledališča in dramatike — GL 1946/47, št. 8, 5. III. 1947, str. 159.

Komedija o lisjaku — gospodiču — GL 1946/47, št. 10, 23. III. 1947, str. 169.

Aleksander N. Ostrovski (Odlomek) — GL 1946/47, št. 10, 23. III. 1947, str. 173.

J. P. Katajev in njegovo delo — knjigi: Valentin Katajev, Milijon težav, KSG 9, SKZ Lj. 1947, str. 5.

Napötнице. (Iz govora, ki ga je imel dramaturg Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani dr. Bratko Kreft ob priliki kontrolne vaje za »Hrupe, katere se je udeležilo tudi vodstvo ljubljanske Drame.) — GL AZIU 1, 30. IV. 1947, str. 3.

Anton Tomaž Linhart. (Ob obletnici francoske revolucije in Linhartove smrti.) — DEn 11. VII. 1947, št. 28.

Zakaj je »Tugomer« v stihih — Levstikov? — SPor 6. XI. 1947.

Dramatik Cervantes (1547—1616) — GL 1947/48, št. 7, 26. III. 1947, str. 138.

Borovi »Blazonovici« — GL 1947/48, št. 9, 5. II. 1948, str. 137.

Hamlet, Don Kihot, Faust — GL 1947/48, št. 10, 14. III. 1948, str. 162.

William Shakespeare (Skica za življenjepis) — GL 1947/48, št. 10, 14. III. 1948, str. 163.

Izpričilo iz težkih dni — GL 1948/49 št. 7, str. 164, 6. II. 1949 (jubilejna številka ob 30-letnici Drame).

Okrog »Hamletae«. (Nekaj literarno-zgodovinskih opomb) — GL 1947/48, št. 10, 14. III. 1948, str. 171.

Meščani v naši dramatiki — GL 1947/48, št. 12, 18. IV. 1948, str. 187.

Ivan Sergejevič Turgenjev — GL 1948/49, št. 1, 23. IX. 1948, str. 2.

Drobji iz gledališke zgodovine — GL 1948/49, št. 2, 18. X. 1948, str. 36.

Ivan Cankar in gledališče — SPor 11. XII. 1948.

Pred novim krstom — GL 1948/49, št. 8, 12. II. 1949, str. 197.

Potrčevi Krefti — GL 1948/49, št. 9, 26. II. 1949, str. 205.

Komedija »Gorje pametnemu« — manifest dekabristov. — GL 1948/49, št. 12—13, 19. IV. 1949, str. 349.

Življenje in delo A. S. Gribojedova (1795—1829) — GL 1948/49, št. 12—13, 19. IV. 1949, str. 355.

IZ LEPOSLOVJA Dramatika

Nemoč — Dvodejanka. Napisana 1924, tiškana v romanu »Človek mrtvaških lobanj«.

Tiberij Gracchus. Tragedija ljudskega tribuna. — 5 dejanj. Napisano 1924, deloma (I. in V. dej.) objavljeno v »Mladini« II, 1925/26, št. 4—5, str. 33 in št. 6—7, str. 115.

Sonja — Po neki noveli Arcibaševa, s snovjo iz ruske revolucije 1905. Ostalo v rokopisu.

Celjski grotje. Drama iz življenja srednjeveških fevdalcev, katerim so tlačanili naši predniki. Slovenske poti VI, Tiskovna zadruga Lj. 1932, str. 130.

Kreature — Komedija v treh dejanjih. — KSG 14, SKZ Lj. 1948.

Velika puntarija. Dramska kronika iz I. 1575 v petih dejanjih. — Slovenska Matica Lj. 1937.

Krajski komedianti. Ena Komedija v treh aktih, katera Linhartu inu »Zupanovo Micke« tiče od Bratka Krefta. — V Lublani v leti 1946 na svetlu danu od Matice Slovenske.

Tugomer. Tragedija v petih dejanjih. — Fran Levstik—Bratko Kreft — KSG 5, SKZ Lj. 1946.

PREGLED GLEDALIŠKE TVORNOSTI V CELJU OD PRVIH ZAČETKOV LETA 1948 DO 1953

(Ob otvoritvi obnovljenega poslopja Mestnega gledališča.)

Ko odpiramo obnovljeno stavbo celjskega gledališča, je umestno in prav, da se ozremo nazaj v minula leta in desetletja, ter pregledamo pot in se spomnimo ljudi, ki so v teku več kot stoletne dobe hodili po tej trnjevi poti in pod najtežjimi okoliščinami ustvarjali pogoje za to, kar današnja gledališka generacija lahko uživa kot plod neutrudnega in žrtev polnega dela prejšnjih generacij v vse drugačnih razmerah svobodnega življenja v svobodni domovini.

Mislim, da je ob tej priložnosti treba konstatirati naslednje:

Današnje poklicno gledališče v Celju je rezultat težke borbe in revolucionarnega poguma, ki ga je leta 1849 pokazal Janez Jeretin s tem, da je uprizoril v takratnem nemškem Celju Linhartovo »Zupanovo Micko«, današnje poklicno gledališče so ustvarjali v šestdesetih in poznejših letih celjski Čitalničarji, temelje sta mu polagala v devetdesetih letih dr. Vladimir Ravnihar in Rafko Salmič, po zlomu Avstrije pa so stavbo poklicnega gledališča do polovice že zgradili gledališniki okrog Ivana Prekorška, Stanka Gradišnika, Milana Skrbinška in Adolfa Pfeiferja.

S svojo dramatično šolo, z reorganizacijo celotnega tehničnega, administrativnega in umetniškega aparata takratnega »Dramatičnega društva« in z revolucionarno repertoarno politiko v sezoni 1919/1920 je Milan Skrbinšek kot direktor celjskega gledališča ustvaril že takrat pogoje za poklicno gledališče v Celju. Edino nezdrave strankarsko-politične razmere in deloma zaostalost in nezrelost malomeščanske publike so preprečili njegov smeli načrt. Po Skrbinškovem odhodu iz Celja so njegovi nasledniki vse do zloma predaprilske Jugoslavije z večjo ali manjšo spretnostjo gradili dalje in kljub najtežjim političnim razmeram vendarle skušali po svojih močeh graditi naprej stavbo poklicnega gledališča, ki so jo pričela že prejšnja pokolenja. S trdovratno upornostjo in z globoko ljubeznijo do gledališke ustvarjalnosti so si krčili pot naprej, dokler jim ni okupator s silo prekrizal računov.

Po štiriletnem kulturnem molku smo se spomladi leta 1945 pričeli vračati v Celje vsi tisti, ki smo svoj čas tudi v ljudskoprosvetnih zadevah hodili po različnih, od strankarskih voditeljev določenih poteh. Vrnili so se ljudje, ki so nastopali kot gledališki amaterji pod okriljem »Dramatičnega društva«, »Celjskega studija«, »Jugoslovanske strokovne zveze«, »Prosvetnega društva«, »Vzajemnosti« itd. Revolucionarna narodnoosvobodilna borba je zbrisala v štirih letih junaškega odpora proti ropar-

skemu osvajalcu in njegovim hlapcem vse malenkostne razlike med posameznimi programi predvojnih strank in znašli smo se na poti skupnega dela na polju ljudske prosvete.

Tako je prišlo do ustanovitve Okrožnega ljudskega gledališča, ki se je pozneje preimenovalo v Ljudsko gledališče. Z odlokom izvršilnega odbora MLO je bilo končno dne 6. XII. 1950 ustanovljeno poklicno Mestno gledališče.

To je na kratko pot, ki smo jo prehodili od leta 1848 pa do danes. S kakšnimi težavami se je bilo treba boriti na tej dolgi, današnjemu pokolenju neznani poti, naj pokaže ta kratki pregled neutrudne borbe celjskih gledališčnikov za poklicno ustanovo, ki je z dograditvijo reprezentativne gledališke stavbe končno dobila svoj dom.

I.

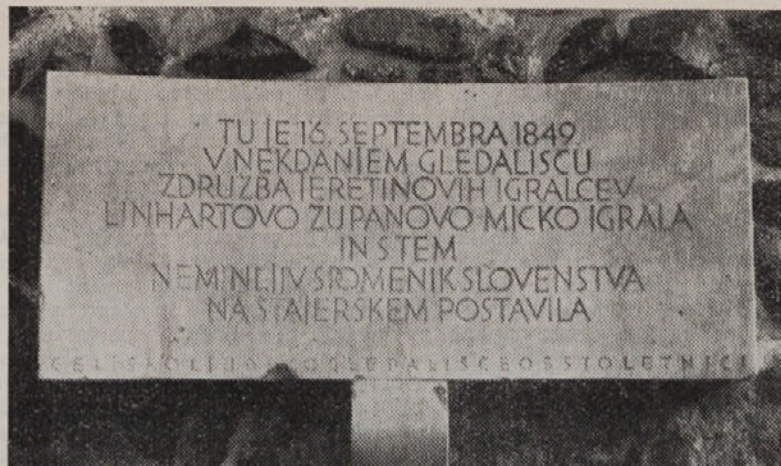
Janez Jeretin in Josip Drobnič

V razburkanem revolucijskem letu 1848, je tudi v Celju in na vsem Spodnjem Stajerskem zavel nov, svež, pomladni veter. Vendar enkrat smo tudi Slovenci, ki smo bili do takrat razdeljeni v Kranjce, Štajerce, Korošce, Primorce itd., začutili v svojih srcih, da smo narod, da nas kronovinske meje ne smejo ločiti drugega od drugega, da je zavest

UDELEŽENCI DRAMATIČNE ŠOLE MILANA SKRBINŠKA
V CELJU V SEZONI 1919-20

Na sliki: v sredini Milan Skrbinšek, med moškimi Jernej Stante, Milan Košič in drugi, med ženskami Marija Jurmanova-Testenova (pozneje članica mariborskega gledališča), Založnikova (pozneje članica mariborskega gledališča), Angela Sadarjeva in druge.

*Spominska plošča v srednjeveškem stolpu ob gledališču;
besedilo: Mirko Mahnič.*

Foto Pelikan

skupnosti, zavest ene in iste krvi in istega jezika tista čudežna sila, na podlagi katere smo enakopravni vsem drugim, četudi velikim narodom in imamo pravico terjati iste pravice kot oni.

V tej pomladni dobi avstrijskih narodov je tudi v Celju vzkliklo novo življenje — življenje, ki je bilo za do takrat zatirane naše slovenske prednike nekaj povsem novega, nekaj, o čemer poprej niti sanjati niso upali: vzklikla je svoboda, postal si človek, ki lahko z dvignjeno glavo hodi po svoji lastni zemlji, gleda vsakomur v oči s ponosno zavestjo, da je njemu enak in da mu nihče ne more kratiti pravice, da govori v tistem jeziku, ki je bil doslej le za hlapce in berače, odslej pa je enakopraven vsem drugim jezikom avstrijskega cesarstva.

V tej pomladni dobi avstrijskih narodov se je rodilo slovensko gledališče v Celju.

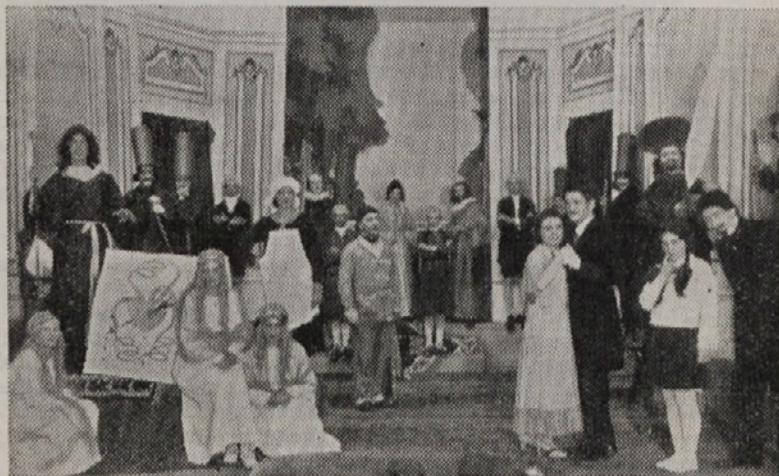
Pred letom 1848 o slovenskem gledališkem življenju v Celju ne moremo govoriti. Nemški priseljenci, ki so se vgnezdili ali kot uradniki ali kot trgovci in obrtniki na Spodnjem Štajerskem, so imeli v Celju do leta 1848 vso politično in gospodarsko moč v rokah, naš slovenski domači živelj pa jim je bil le predmet izžemanja in izkoriščanja. Na stroške slovenskega nezavednega, hlapčevskega in domačina, si je tujec nagrabil premoženje in oblast, zapovedoval in vladal.

Ze leta 1791 se javljajo v Celju prvi začetki nemškega gledališča, ki je služilo spočetka zabavi privilegiranih meščanskih stanov, pozneje ohojemu bahaštvu nasproti siromašnim in ponižanim someščanom slovenskega pokolenja, slednjič pa kot krepko orožje germanizacije in dokaz duhovnega vladanja zlasti nad mladino slovenskega kmeta in delavca, ki je posečala celjsko gimnazijo.

Dokler ni bilo gledališkega poslopja, so se vršile predstave v minoritskem samostanu. Igrali so domači diletantje in potujoče družbe — vse seveda v nemškem jeziku. Leta 1822 je bilo v Celju ustanovljeno posebno gledališko društvo, ki je izdalo na meščanstvo proglas, v katerem se »gospodje in gospe pozivajo k sodelovanju pri gledaliških predstavah«, ki naj bi se vršile v zimski dobi vsakih štirinajst dni. Gledališkega poslopja takrat še ni bilo, zato so se predstave vršile večinoma v grofiji.

Vse te gledališke predstave, ki jih je prirejalo omenjeno gledališko društvo, so bile seveda nemške, omenjam jih pa zato, ker so bile važne tudi za naš slovenski živelj, ker je iz tega kolektiva izšel pobudnik prvih slovenskih gledaliških predstav v Celju — **Janez Krstnik Jeretin**.

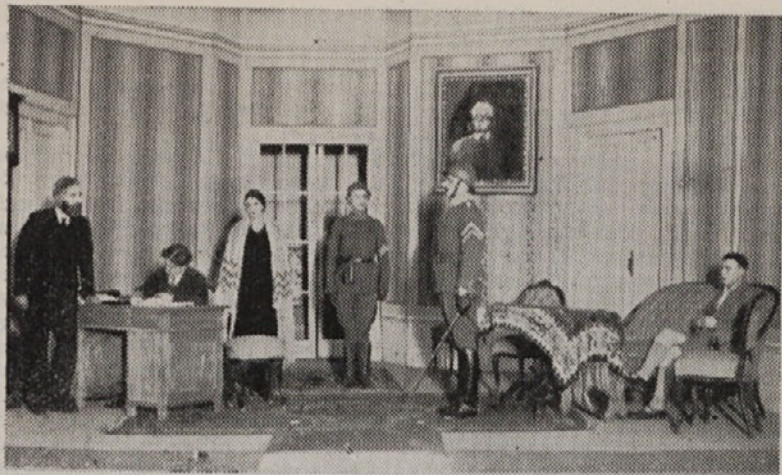
Leta 1848 je v Celju že stalo gledališko poslopje in sicer na istem mestu, kjer stoji danes obnovljeno mestno gledališče. O zgodovini gledališkega poslopja na tem mestu ne bom razpravljaj, ker je to snov obdelal prof. Grobelnik v posebni razpravi, ki je tudi objavljena v tej številki Gledališkega lista. V tem gledališču so gospodarili izključno Nemci, čeprav je bilo postavljeno na stroške mestne občine, to se pravi z davčnimi prispevki vsega prebivalstva Celja, katerega pretežna večina je bila slovenska. Privilegirani in od takratnega režima favorizirani nemškutarski naseljeniški živelj je zavladal v tem poslopju ter ni bilo mogoče Slovincem priti v njem do veljave vse do razpada Avstrije po končani prvi svetovni vojni. Kljub temu se je zgodilo, da je leta 1848 in sicer 12. novembra v starem celjskem mestnem gledališču prvič za-

Uprizoritev Molièrove komedije

»NAMIŠLJENI BOLNIK«

Igrali so: Golob, Svetel, Mirnik, Frece, Miklič, Vrabl, Anica Golobova, Tilka Frecetova, Olga Mirnikova in drugi.

Uprizoritev Maeterlinckove drame

»STILMONDSKI ŽUPAN«

• *v režiji Fedorja Gradišnika.*

Zupana je igral Fedor Gradišnik, ostale vloge: dr. Finžgar, Karel Golob, Anica Golobova, Anton Koren in drugi.

zvenela slovenska beseda. Zapeli so dve slovenski pesmi in sicer: »Zakonski prepir« in »Moje želje«. Kakor je svoj čas baron Zojs v Ljubljani vtihotapljal v nemške in italijanske predstave slovenske pevske vložke, tako je v Celju Janez Jeretin storil isto.

12. november 1848 je torej rojstni dan slovenskega gledališča v Celju, početnik slovenskega gledališkega življenja v Celju pa je bil tiskar Janez Krstnik Jeretin, ki se mu je leta 1850 pridružil profesor veronauka na celjski gimnaziji Josip Drobnič.

Kot mestni odbornik in predsednik »Društva za podpiranje ubožcev« je prišel na idejo, prirejati slovenske gledališke predstave, katerih čisti dobiček bi se stekal v ubožni sklad občine.

Dne 16. septembra 1849 je bila v Celju velika slovesnost: otvoritev železniške proge iz Celja do Ljubljane. Za to slavnost se je majhno Celje pripravilo z vsem sijajem, ki ga je zmoglo v tistih časih provincialno mesto. Za nas celjske Slovence je ta dan važen zato, ker je bil povod za **prvo slovensko predstavo v celjskem mestnem gledališču**, kjer je do tega dne gospodovala samo nemščina. Janezu Jeretinu je uspelo, da je ob tej priložnosti spravil na oder celjskega mestnega gledališča Linhartovo »Zupanova Micko«. To je bilo za tiste čase gotovo veliko revolucionarno dejanje, ki je važen mejnik v kulturnem in političnem življenju Slovencev na Spodnjem Štajerskem.

S prihodom Josipa Drobniča na celjsko gimnazijo se je odprlo Jeretinu novo torišče delovanja. Kot posestnik za tiste čase moderno urejene

tiskarne, v kateri se je tiskal lokalni časnik, slovenske in nemške knjige in uradne tiskovine, je bil Jeretin v Celju ugledna osebnost, upoštevan in veljaven tako pri Slovencih, kakor tudi pri Nemcih. Doslej je bil navezan le nase in na svojo lastno iniciativo, z Drobničem pa je dobil človeka, ki mu je bil mentor in aktivni sodelavec pri njegovem pionirskem delovanju.

Drobnič je prišel v Celje s precejšnjo literarno in politično razgledanostjo in dasi duhovnik, je bil daleč pred Bleiweis-Koseskega literarnim krogom. Za njegove kulturno-prosvetne namene mu je prišel Jeretin ravno prav, saj je bil poleg vseh drugih vrlin posestnik tiskarne in kot tak posebno dobrodošel za njegove literarne ambicije. Že dolgo je Drobnič gojil željo, ustanoviti in izdajati list, ki bi bil Slovincem prepotrebna protiutež Bleiweis-Koseskega kroga, ki bi bil strogo **literarno** glasilo, namenjeno edino leposlovju v najboljšem pomenu besede. In tako se je zgodilo, da je v Jeretinovi tiskarni izšla dne 3. januarja 1850 prva številka Drobničeve »Slovenske Čbele« s podnaslovom »berilo za obudo in omiko slovenskega duha«. Dr. Ivan Prijatelj konstatira v svoji »Kulturni in politični zgodovini Slovencev«: »Drobničeva Čbela' je pri nas prva izoblikovala tip časopisa, ki se je potem ohranil skozi vso prvo dobo političnega preroda: na tradicionalnem ljudskem snovanju temelječa beletristika z didaktično poanto, domače zgodovinarstvo in šolstvo. Značilna za ta list je neka višja človečanska nota, povzeta iz ideologije prosvetljenih borcev za svoboščine osemindesetletnikov.«

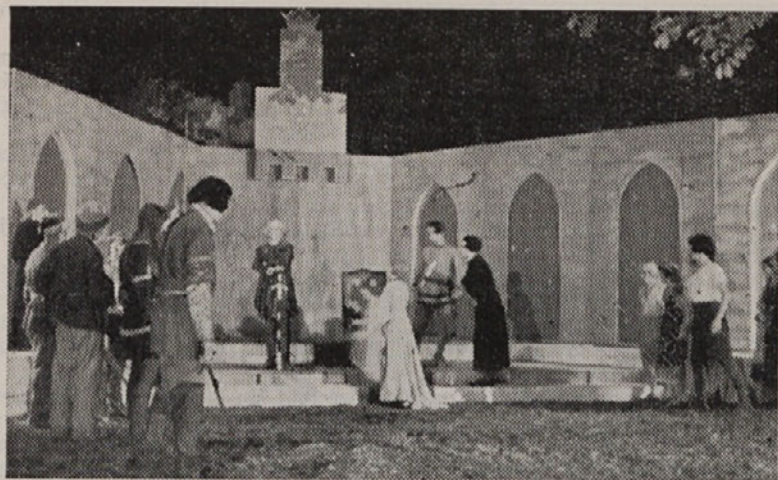

Uprizoritev Govekarjeve ljudske igre

» MARTIN KR PAN «

leta 1933.

Igrali so: Ciril Debeljak, Franc Mirnik, Cvetko Vernik, Tone Vrabl, Debeljakova in drugi.

*Uprizoritev Novačanovega
»HERMANA CELJSKEGA«*

*v mestnem parku dne 7., 8., 9. in 10. septembra 1933 v režiji
Milana Košiča.*

Herman II. (Fedor Gradišnik), Veronika (Milherčičeva), Friderik (Pfeifer), Piccolomini (Jurač), Barbara (Turk-Golobova), Božena (Eda Komavljičeva), pater Melhijor (Košič), Aron Salobir (Ciril Debeljak), Jošt (Rado Miklič) in drugi.

Kljub vsemu navdušenju, s katerim je bila Drobničeva »Slovenska Čbela« sprejeta od mladega slovenskega pokolenja, je bila obsojena na zgodnjo smrt: konec marca 1850 (izhajala je enkrat na teden) je morala zaradi pičlega števila naročnikov prenehati z izhajanjem.

Kakor je bil Drobnič prvi, ki je zasnoval Slovincem prvi leposlovni list, je bil v družbi z Jeretinom prvi, ki je na Štajerskem odprl hram slovenske Talije.

Kot gimnazijskemu učitelju se mu je kmalu posrečilo zbrati okrog sebe dijake, ki jim je dajal prve nauke iz dramaturgije in dramske literature, vzbujal v njih veselje do gledališča in do igralskega udejstvovanja. Na ta način je ustanovil v Celju že leta 1850 **prvo dramatično šolo**, s katero je uprizoril dne 30. julija 1850 veseloigro »**Raztresenca**«, ki jo je poslovenil po A. Kotzebuju in v tisku izdal pri tiskarju Janezu Jeretinu. Istega leta je s svojim dijaškim ansamblom priredil predstavo Kotzebujeve igre »**Dvoboj**«, ki jo je prav tako sam priredil za slovenski oder in izdal v tisku pri Jeretinu. Kje, v katerem poslopju in na katerem oderu sta se ti dve gledališki predstavi igrali, nisem mogel ugotoviti. Gotovo je le to, da se nista v mestnem gledališču, ker so dajali takratni mestni mogotci gledališče Slovincem na razpolago le takrat, če je bila

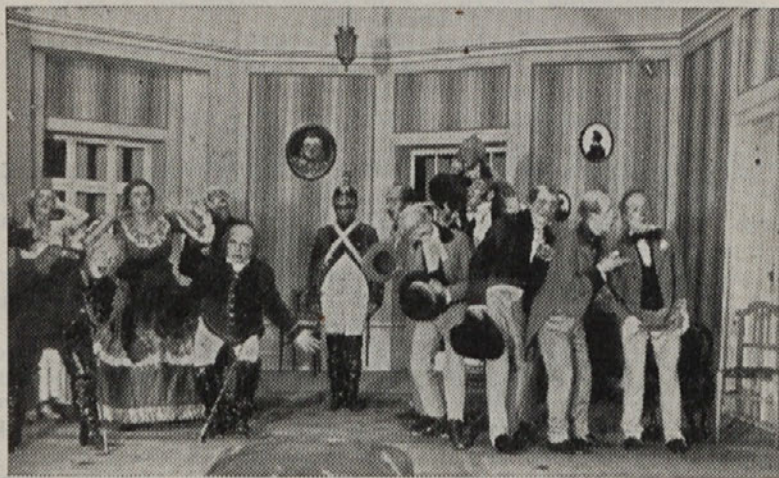
prireditve uprizorjena v kak dobrodelen namen in še to samo v zvezi z istočasno prireditvijo nemške predstave.

Prva slovenska predstava po »Županovi Micki« je bila v celjskem mestnem gledališču po Jeretinovem prizadevanju in v režiji Josipa Drobniča dne 30. novembra 1851 v prid poplavljenem v okolici Ptuja, in sicer iz češčine prevedena veseloigra **»Dobro jutro«**.

Ta predstava je morala biti Celjanom posebno všeč, saj poročajo Bleiweisove »Novice«, da so celjski Slovenci »doživeli s tem vesel večer, kakršnega že dolgo ne pomnimo. Igralo se je tako izvrstno, da nam je srce od veselja poskakovalo. Nisem vedel, ali bi veselja ukal ali ginjen se zjokal.«

14. decembra istega leta (1851) je Jeretin-Drobničeva igralska družina spet nastopila v mestnem gledališču, in sicer z igro »Goljufani stavec«, ki jo je poslovenil Josip Babnik, 1. januarja 1852 z veseloigro **»Tat v mlinu«** ali **»Slovenec in Nemec«** v Babnikovem prevodu, 7. marca 1852 pa ponovno z »Županovo Micko«.

V kratkem razdobju (od 30. novembra 1851 do 7. marca 1852) so torej celjski Slovenci uprizorili v mestnem gledališču štiri slovenske predstave. To je bilo v času, ko v slovenski metropoli Ljubljani ni bilo nikakega gledališkega življenja. Po letu 1849, torej po oktroirani ustavi, je moglo ljubljansko »Slovensko društvo« prirediti samo še tri predstave, zadnjo dne 19. junija 1860. Ljubljansko gledališče je padlo zopet na raven Zoisove dobe. Vso drugo polovico 1850. leta se ni slišala z gledališkega

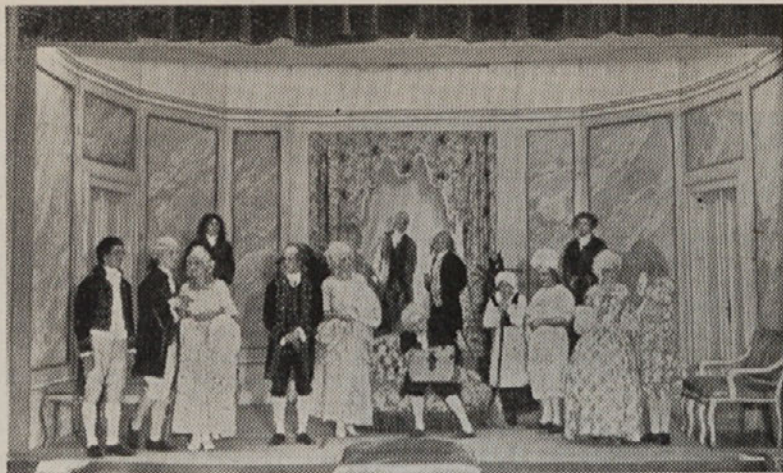

Uprizoritev Gogoljeve komedije

»REVIZOR«

v sezoni 1931-32.

*Igrali so med drugimi Rado Miklič, Joško Jurač, Franc Mirnik,
Karel Golob, Marolt, Maroltova, Skružny in drugi.*

Uprizoritev Molièrovega

»SKOPUHA«

dne 8. in 9. oktobra 1932 v režiji Antona Korena.

Igrali so: Anton Koren (Harpagon), Cleante (Petan), Elise (Pograjčeva), Anselme (Miklič), Frosine (Turk-Golobova) in drugi.

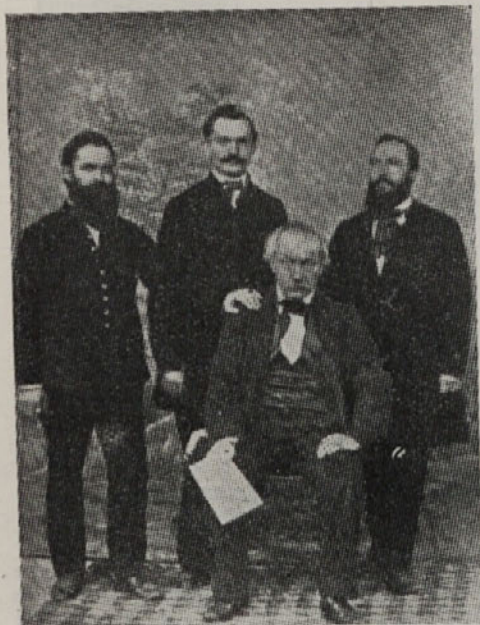
odra v Ljubljani slovenska beseda. Vsakomur bo jasno in razumljivo veliko kulturno delo, ki sta ga takrat opravljala v Celju Drobnič in Jeretin. Ko kulturno središče Slovencev, bela Ljubljana, ni zmogla niti ene slovenske predstave in se je morala zadovoljiti s tem, da so Ljubljančanom iz usmiljenja sem in tja zapeli nemški operni pevci kakšno pesem v slovenskem jeziku, smo imeli v Celju po zaslugi Drobniča in Jeretina v mestnem gledališču pravo slovensko gledališko sezono. To je Bleiweis v svojih »Novicah« z dne 31. decembra 1851, ko je poročal, da bodo v Celju dne 1. januarja 1852 igrali igro »Tat v mlinu«, konstatiral s temile besedami: »Slava in hvala verlim Celjanom, ki se tako pridno obnašate v gledišu domorodnem, **memo Ljubljane, ki sedaj tako sladko spi.**«

Po oktroirani absolutistični ustavi je postajala situacija v slovenskih deželah vedno bolj mračna. Polagoma je zamrlo vsako kulturno delovanje in glas vpijočega v puščavi je bil Einspielerjev klic v »Slovenski bčeli« 15. januarja 1852 ob hrvaških predstavah na Reki: »Kada bodo od smerti vstala mesta ponemčena? Slovensko gledališče bi mnogo pomagalo!«

Končno je prišla vrsta tudi na slovensko gledališče v Celju. Dne 7. marca 1852 je uprizoril Jeretin v mestnem gledališču Linhartovo »Županovo Micko« v korist pogorelcem v Levcu.

Ta celjska gledališka predstava je bila zadnja slovenska gledališka prireditev na Slovenskem v absolutističnih petdesetih letih.

Gledališko delovanje Celjske čitalnice

Ustanovitelji
Celjske čitalnice l. 1862:
Pirnat, Zuža,
dr. Kočevar, Kapus

Kratka je bila svoboda, ki jo je prineslo leto 1848 avstrijskim narodom in ko jim je bila odvzeta še ta, je zavladovalo mrtvilo tja do leta 1860, ko je vrnila oktobrska diploma (20. oktobra 1860) avstrijskim narodom ustavo v smislu federalizma, ki pa jo je 20. februarja 1861 zamenjal februarški patent ministra Schwerlinga v smislu centralizma.

Stanje slovenskega naroda je bilo gospodarsko in politično žalostno. Konservativna politika Bleiweisovega kroga je bila nezmožna priboriti Slovincem najosnovnejše narodne pravice, ki so jih formirali v peticiji, ki jo je podpisalo 20.000 Slovencev in zahteva po združenji Sloveniji je ostala pobožna želja tja do leta 1945, ko smo jo dobili šele po revolucionarni narodnoosvobodilni vojni.

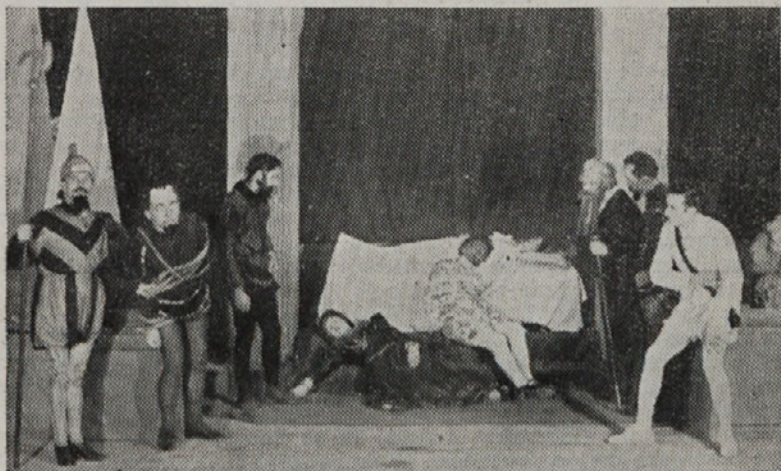
Edina svetla točka šestdesetih let pri Slovincih je bila ustanovitev »Čitalnic«, ki so igrale pri prebujanju naroda veliko vlogo.

Čitalnice so začeli ustanavljati od leta 1861 dalje po vseh mestih, trgih in večjih krajih na Slovenskem. »Novice« so označevale namen čitalnic takole: »To so društva, v katerih se bo bralo ali čitalo in bodo včasih poštene veselice v domači besedi.« Čitalnice so torej nudile čitanje časopisov in knjig ter zbirale Slovence k takojmenovanim

»besedam«, kjer sta se z glasbo, petjem, plesom, z igrami in govori gojili družabnost in narodna zavest. Slovenska inteligenca, ki se je dotlej ukvarjala v glavnem z jezikoslovjem in beletristiko, se je po čitalnicah začela brigati za narodno-politična vprašanja. Slovenščina se je polagoma uvajala v javnost, da je postajala tudi občevelni jezik srednjih slojev. S čitalnicami so se polagali temelji slovenski drami, glasbi in petju, tu se je pletlo in razvijalo vse družabno, narodno in politično življenje Slovencev. To je bila edina takratna oblika javnega nastopanja. Z resnostjo se je družila zabava, pri čemer je prevladovala čustvenost, ki je rodila sad zato, ker je bila pristna, prihajajoča iz notranjega nagiba, ko je Slovenec v družbi s svojci mogel dajati duška svojim dolgo pri-tajevanim čustvom. Bilo je pa tudi treba krepkih, zavednih čustev, da so porajala odločno voljo, ki se ni strašila zaprek, obrekovanj in žrtev za uresničenje svojega prepričanja.

Za nas so čitalnice važne zato, ker so bile matice slovenskega gledališča. Celjska čitalnica je bila dolgo dobo ognjišče vsega kulturno-političnega življenja, med drugim je nadaljevala tisto delo, ki stá ga leta 1849 začela Jeretin in Drobnič, očeta slovenskega gledališča v Celju.

Ustanovitev Celjske čitalnice je bila prva velika slovenska narodna manifestacija v Celju. Ob veliki udeležbi meščanstva in kmečkega ljudstva iz okolice ter v navzočnosti vseh glavnih političnih prvakov z »očetom slovenskega naroda« dr. Bleiweisom na čelu se je vršil dne 16. februarja 1862 v stanovanju trgovca Kapusa (današnja Prešernova ulica, nasproti Ljudskega magazina — pasaža), ustanovni občni zbor.

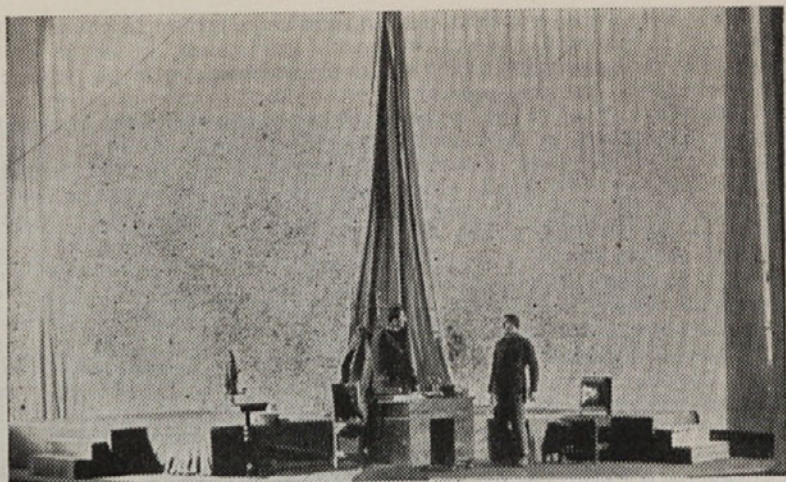

Uprizoritev Shakespearove tragedije

»OTHELLO«

v sezoni 1929-1930.

Naslovno vlogo je igral Fedor Gradišnik.

*Krstna predstava Angela Cerkvenika komedije
»ROKA PRAVICE«*

dne 20. novembra 1927 v režiji Vala Bratine.

Pfeifer (gospod načelnik), Bratina (poduradnik Možina). V ostalih vlogah so nastopili: Štanko Perc, Fedor Gradišnik, Zemljič, Segula, Bele, Čepin, Sadar, Hojkar in Zinka Lovrečeva.

Voditelj celjskih Slovencev dr. Štefan Kočever je, obkrožen od svojih najozojih sodelavcev Frana Kapusa, Ivana Žuže in Andreja Pirnata, z ognjevitim govorom nazdravil odličnim gostom ter zaključil svoj pozdrav z besedami: »Mi druge jezike spoštujemo, ali za slovenski jezik pa posebno ljubav občutimo. Mi smo pripravljeni za njega vse, kar imamo, na žrtvenik dati. Do sedaj smo njemu na tihem služili, od sedaj pa je svobodno, javno povedati svojo misel za njega, kar ustav imamo in po cesarskem diplomu od 20. oktobra nam je ravnopravnost narodov izrečena. To pravico imamo od svetlega cesarja. Ni dvoma, da čitavnica bodočnost ima. Zedinjene moči bodo jo zdržale. Ona bode naša čast in središče Slovincem v Savinjski dolini. Naj živi tedaj naša čitavnica neštevilna leta!«

Z ustanovitvijo Celjske čitalnice je nastopila doba razgibanega društvenega in političnega življenja v Celju, — čitalnica je bila dolgo vrsto let središče in izhodišče vsega narodnega gibanja. Iz čitalniških vrst so izšla vsa poznejša slovenska društva, tu je bilo shajališče domoljubov iz vse Savinjske doline, iz Celjske čitalnice se je širilo narodno politično delo med široke sloje okoliških trgov in vasi.

Nas zanima v prvi vrsti delovanje čitalnice na gledališkem področju, zato se bomo omejili v tem prikazu na to panogo čitalniškega udejstvovanja.

Rekli smo že, da je leta 1852 zamrlo vse politično in kulturno življenje ne samo v Celju, temveč na Slovenskem sploh in šele z usta-

navljanjem čitalnic se je nadaljevalo tam, kjer se je pred desetimi leti nehalo. Razumljivo je, da se je čitalnica spočetka morala boriti z velikimi težkočami. Saj je bilo treba vse šele ustvariti. Največje težkoče so bile z društvenimi prostori. Po dolgih bojih in naporih se je končno posrečilo dobiti v hotelu »Pri zamorcu« (današnja »Ojstrica« na Ljubljanski cesti) nekaj sob, v katerih so uredili med drugim tudi majhen gledališki oder, ki je postal izhodišče za poznejše večje gledališke predstave.

O kakršnih koli gledaliških predstavah prva leta po ustanovitvi čitalnice ni nobenega sledu in iz zapiskov o društvenih sejah moremo zaslediti prvi predlog o prirejanju gledaliških predstav šele na seji čitalnice dne 2. aprila 1864. Prihodnja seja, ki je bila dne 19. maja 1864, pa je sklenila o tem predlogu sledeče: »Za gledališke igre, za katere so trije gospodje govorili, naj bi se tudi v čitavnici naši začele predstavljati, so gg. Terstenjak, Hafner in Kapus teh misli, naj bi se to za čas še opustilo in se pozneje o priložnišem času kaj določilo«.

Razmere torej še niso bile zrele, ali boljše, ni še bilo človeka v čitalniškem odboru, ki bi si bil upal prevzeti nase breme za ustanovitev diletantskega odra in igralske družine. Ostali so torej pri svojih »besedah« in veselicah s priložnostnimi pevskimi in deklamacijskimi nastopi ter čakali na ugodnejši čas.

Krstna predstava Angela Cerkevnikoma komedije

»ROKA PRAVICE«

dne 20. novembra 1927 v režiji Vala Bratine.

Zabkar (velmožni politik), Bratina (poduradnik Možina). V ostalih vlogah so nastopili: Stanko Perc, Fedor Gradišnik, Segula, Zemljič, Bele, Cepin, Hojkar in Zinka Lovrečeva.

Čakati je bilo treba do 18. decembra 1864. »Novice« z dne 28. decembra 1864 so prinesle iz Celja dopis o občnem zboru celjske čitalnice. Poročilo se konča s tole ugotovitvijo: »Z dnevom 18. t. m. (18. XII. 1864) se je začela za čitavnico celjsko nova doba: že toliko zaželenje gledališčne igre so tudi vendar enkrat v naši čitavnici se prikazale in vesel začetek je storil se za veselo igro 'Domači prepir'«.

Našel se je torej slednjič človek, ki se mu je posrečilo med čitalničarji zbrati ljudi, ki bi bili voljni in sposobni ustvariti prvi celjski igralski ansambel. Čudno naključje je nanoslo, da je bil ta človek sin tistega Janeza Jeretina, ki je uprizoril leta 1849 prvo slovensko gledališko predstavo v Celju — Evgen Jeretin. Med društveniki čitalnice ga najdemo v seznamu za leto 1863. Dokler je imela čitalnica svoje skromne prostore pri »Zamorcu«, ni bilo misliti na gledališke predstave, v novih prostorih v Tapajnerjevi hiši pri kolodvoru pa je imela čitalnica poleg drugih društvenih prostorov tudi malo dvorano, ki je služila za plesne prireditve in v kateri so končno improvizirali majhen oder za gledališke igre.

Prva sezona Jeretinovega gledališča (1864/65) je končala z izrednim uspehom, če pomislimo, da je moral delati prav od kraja, saj je bila čitalnica brez vsake odrske opreme, brez kulis in brez garderobe. Vse to je moral ustvarjati tako rekoč iz nič od predstave do predstave. Prav tako je bilo treba med čitalničnimi člani, ki jim je manjkalo poleg drugega tudi znanje pravilne slovenščine, poiskati ljudi, ki bi bili pripravljeni nastopati na odru čitalnice. Z mnogo truda, požrtvovalnosti in ljubezni do gledališča je Jeretinu v kratkem času vse to uspelo in ko je končal prvo gledališko sezono, je lahko s ponosom zrl na opravljeno delo in se je mogel z veseljem pripravljati za bodočnost.

Uprizoril je v tej sezoni naslednja dela:

1. »Domači prepir« (neznan avtor), 18. decembra 1864
2. »Raztresenca« (A. Kotzebue), 31. decembra 1864
3. »Županova Micka« (A. T. Linhart), 2. februarja 1865
4. »Strup« (L. Pesjakova), 19. marca 1865
5. »Filozof« (M. Vilhar), 2. aprila 1865
6. »Župan« (M. Vilhar), 25. maja 1865.

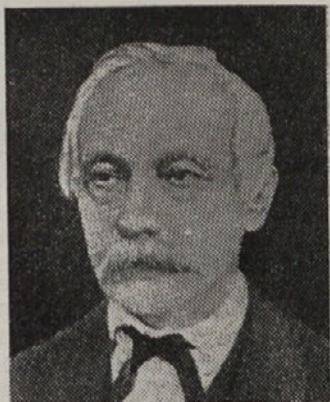
Kolikor sem mogel iz poročil v »Novicah« ugotoviti, so pri teh predstavah sodelovali kot igralci in igralkе poleg Edvarda Jeretina še njegova soproga Ana, dr. Kočvarjeva hčerka in njen brat, trgovec Kapus in njegova žena Amalija, trgovec Petini, učitelj Škoflek, not. koncipient M. Kozel, lekarniški asistent Kelner in dežnikar Kreuzberger.

Sezona 1865—1866 se je pričela 13. septembra 1865 in so do junija 1866, ko so sezono zaključili, odigrali tele igre:

1. »Dvoboj«, 13. septembra 1865
2. »Goljufani starec«, 19. novembra 1865
3. »Pravi Slovenec«, 26. decembra 1865
4. »Kateri bo?« (M. Lendovšek), 4. marca 1866
5. »Bob iz Kranja« (iz češčine dr. Bleiweis), 15. aprila 1866
6. »Vdovec in vdova«, 3. junija 1866.

Sezono 1866/67 so začeli dne 23. septembra z veseloigro »Dobro jutro«, že 28. oktobra pa je bila premiera veseloigre »Le naravnost«, ki jo je po nemškem izvirniku (Der gerade Weg) poslovenil odbornik

čitalnice in vnet igralec čitalniškega gledališča M. Kozel. Ta igra je imela posebno velik uspeh, zato so sklenili, da se postavijo z njo tudi pred širšo javnostjo v mestnem gledališču, če se jim to posreči. Dne 2. decembra je bila uprizorjena veseloigra »Črni Peter« (poslovenil dr. M. Prelog), za 16. december pa so pripravljali celjskim Slovencem pomembno presenečenje. Edvardu Jeretinu se je posrečilo, da je mestni magistrat za ta dan prepustil Slovencem mestno gledališče, da uprizore v njem v dobrodelne namene slovensko gledališko predstavo. Tako se je zgodilo, da je Janez Jeretin uprizoril leta 1847 prvo, njegov sin Edvard Jeretin pa leta 1866 zadnjo slovensko gledališko predstavo v celjskem mestnem gledališču. Odslej je bilo to poslopje za Slovence nedostopno vse do razpada avstrijskega cesarstva.

Dr. S. Kočever

V sezoni 1866/67 je čitalnica imela tele predstave:

1. »Dobro jutro«, 23. septembra 1866
2. »Le naravnost« (A. Kotzebue-M. Kozel), 29. oktobra 1866
- 3 »Črni Peter« (iz nemščine dr. M. Prelog), 2. decembra 1866
4. »Bob iz Kranja« (iz češčine dr. Bleiweis), 16. decembra 1866
5. »Le naravnost (A. Kotzebue-M. Kozel), 16. decembra 1866
6. »Tat v mlinu«, 5. maja 1867

Sezona 1867/68:

1. »Ultra«, 29. decembra 1867
2. »Zakonska sol« (iz nemščine dr. M. Prelog), 2. februarja 1868
3. »Pravda«, 19. marca 1868
4. »Strup«, 20. decembra 1868.

To leto opazamo, da je društveno življenje na gledališkem polju v primeri s prejšnjim letom zelo popustilo, kar ugotavlja tudi dr. Kočever sam. To pa ni pojav, ki bi bil značilen samo za celjsko čitalnico, temveč je to splošen znak mrtvila pri vseh čitalnicah na Slovenskem. Nastopil

je namreč nov čas za vse javno politično in kulturno življenje Slovencev, ki mu je že nekaj let pripravljala tla moč, ki je poslej vse do svoje smrti centralna osebnost slovenske politične in kulturne zgodovine — Fran Levstik. Že nekaj let je s svojimi kritikami o vrednosti čitalniških prireditev razburjal duhove, s čimer si je seveda nakopal smrtno sovražstvo ne samo Bleiweisa, temveč celega štaba zakupnikov slovenskega političnega in kulturnega življenja, zbirajočega se okrog »očeta slovenskega naroda.«

V svojih kritičnih spisih, ki jih je objavljala v Einspielerjevem »Slovincu«, je ugotavljal, da bi se moralo slovensko družbeno življenje meriti z nekoliko strožjimi merili kot doslej. Tudi pretirane pohvale čitalniških »besed« niso na mestu. Iz njih ne izvemo drugega, kakor da pevci pojo mojstrsko, igralci igrajo tako izvrstno, da misliš, da so sami umetniki. »Naši pevci res lepo pojo in se jim to tudi pri vsaki priliki s pohvalo prizna, toda spomniti moramo, da se tudi katerikoli kmalu vidi, da ni vselej vse izvrstno. — Tudi igralci si veliko truda prizadevajo in dobro igrajo, zaslužijo gotovo zadovoljnost in pohvalo. Pa tudi tu — kakor povsod na javnih odrih — ne gre vselej izvrstno izpod rok. To je naravno. Ali hvalimo le samo izvrstno petje in dobro igro, kar je pa pomanjkljivega, pa spodobno tudi naznanjamo, vsak si bo prizadeval napake popraviti («Slovenec», Celovec 1865, štev. 127 z dne 2. maja.)

Pod vplivom Levstikovih kritičnih dopisov so nekateri čitalničarji skušali dvigniti nivo svojih predstav, večinoma so pa naleteli na gluha ušesa in igralci, ki so se imeli za nekake zvezdnike, so se pričeli užaljeni odmikati in tako je polagoma odmiralo prvotno navdušenje.

Tako je bilo tudi v Celju.

Čitalnica je izgubljala leto za letom vse več plačujočih članov, vse zanimanje Celjanov se je z mladoslovenskim gibanjem osredotočilo na politično življenje, zanimanje za gledališke predstave je iz leta v leto bolj pojemalo in je prišlo končno tako daleč, da so na seji dne 25. novembra 1873 sklenili do nadaljnjega prenehati z vsakim delovanjem čitalnice. —

Ko so čez dve leti (1875) obnovili celjsko čitalnico, je pristopalo leto za letom več novih, mladih ljudi, toda prejšnjega navdušenja niso mogli več obuditi. Zlasti gledališka dejavnost je bila popolnoma na tleh. Minula so leta, ko čitalnica ni priredila razen kakšnega komičnega prizora na Silvestrov večer nobene pomembnejše gledališke predstave. Glavna ovira so jim bili seveda tudi prostori, v katerih bi bilo le težko dostojno prirediti kakšno zahtevnejšo gledališko predstavo. To stanje je trajalo vse do leta 1896, ko je Celjska posojilnica zgradila ponosno stavbo Narodnega doma, v katerem je dobila čitalnica primerne društvene prostore in za tiste čase dokaj dobro opremljen oder v krasni dvorani.

Iz čitalnice so se v začetku devetdesetih let formirala razna nova društva kakor »Sokol«, »Slovensko delavsko podporno društvo« in »Celjsko pevsko društvo«. Srečno naključje je nanese, da je prevzel vodstvo »Celjskega pevskega društva« mladi, agilni odvetniški koncipient dr. Vladimir Ravnihar, s katerim se prične ena najplodnejših dob celjskega slovenskega gledališča. —

Dr. Vladimir Ravnihar in »Celjsko pevsko društvo«

Po otvoritvi Narodnega doma, ki je bila zvezana z najogabnejšimi pouličnimi demonstracijami celjskega nemčurstva, je čitalnica skušala na nov način dvigniti zanimanje za slovensko gledališče med svojim članstvom in med celjskimi Slovenci sploh.

Na odborovi seji dne 29. februarja 1897 je poročal dr. Josip Vrečko, da je predsednik čitalnice pisal »Dramatičnemu društvu« v Ljubljani, da namerava čitalnica v prihodnji sezoni uprizoriti v veliki dvorani Narodnega doma, ki ima z vsemi potrebnimi pripravi preskrbljen oder, redne gledališke predstave in povprašal pri omenjenemu društvu, »ako bi in pod katerimi pogoji bi uprizorilo na našem odru še pred veliko nočjo kako opero ali veseloigro. Dramatično društvo« odgovorilo je pozitivno, ter poslalo takoj svojo intendantco g. dr. Tekavčiča in g. ravnatelja Pirca, da si ogledata dvorano in posebno oder, ako je sploh pripraven za večje predstave. Omenjena gospoda pregledala sta vse gledališke prostore ter se v vsakem oziru ugodno izrazila o opravi in tehniki našega odra. Priporočila sta za dan 14. marca predstavo opere »Rigoletto«. Odbor je vse pogoje »Dramatičnega društva« soglasno sprejel ter to pismeno naznanil intendantci »Dramatičnega društva«.

Organizatorji tega prvega gostovanja slovenske opere izven Ljubljane so bili tajnik čitalnice dr. Hinko Šuklje, dr. Josip Vrečko in tiskar Dragotin Hribar, ki je že leta 1892 organiziral, da so se spodnještajerski Slovenci s posebnim vlakom udeležili predstave Ipavčeve opere »Teharski plemiči«.

O tem gostovanju je pisal »Slovenski narod« med drugim naslednje: »Ves slovenski Štajer je hipoma spoznal veliki kulturno politični moment prvega gostovanja slovenske opere v Celju in povsod je zavladala velika radost, saj je prav to, da je gostovanje sploh mogoče, dokaz, kako lepo se je razvilo narodno življenje na Štajerskem. Sedeži v lepi dvorani »Narodnega doma« so že malodane vsi razprodani. Oglasili so

se obiskovalci iz vseh krajev Savinjske doline in iz drugih blizu Celja ležečih krajev, a tudi od drugod, iz Brežic, iz Konjic, da, celo iz Maribora in iz Ljutomera, tako da boše jutri v Celju pravi narodni praznik. Vojno ministrstvo je blagohotno dovolilo, da sme vojaška godba tudi pri tej predstavi, kakor navadno pri slovenskih predstavah v Ljubljanskem gledališču, sodelovati pod vodstvom civilnega kapelnika. Umeje se ob sebi, da se tudi Ljubljana močno zanima za gostovanje naše opere, toliko bolj, ker nastopijo v »Rigolettu« vse naše prve moči in kompletni moški zbor. Upamo, da se doseže tako velik moralen uspeh, da boše prvemu gostovanju moglo slediti še več drugih.

»Uspeh je bil velikanski. Nedelja ostane zgodovinsko pomenljiv dan za Celje in celjske Slovence. Pela se je prva opera v Celju v slovenskem jeziku. Kolikega kulturnega pomena je to za nas, čutijo oni, pred katerimi se je še pred par leti pljuvalo na cesti, če je slišala nemškutarska sodruga slovensko govorico. Vsi smo bili jedini: srečni Ljubljančani, ki imajo take igralce, pevce in tako godbo.«

Ze 20. marca — torej komaj šest dni po uprizoritvi »Rigoletta« — je bila sklicana izredna seja čitalnice, na kateri so obravnavali ponudbo Ljubljanskega gledališča, da bi dne 28. marca gostovalo v Celju z opero »Prodana nevesta«. Previdni gospodarji čitalnice si niso upali prevzeti odgovornosti za povoljni obisk, zato so brzojavno sporočili v Ljubljano, da je predstava nemogoča.

Prišla je pomlad, za pomladjo poletje.

Dne 4. julija 1897 je bila zopet odborova seja, na kateri so bili sprejeti na novo prijavljeni člani, med katerimi je več takih, ki so odslej pri slovenskih gledaliških predstavah požrtvovalno in uspešno sodelovali mnogo let, med njimi v prvi vrsti **dr. Vladimír Ravnihar**, odvetniški kandidat pri dr. Vrečku. Z njegovim prihodom v Celje je gledališko življenje kmalu oživel. Spočetka se je poskušal udeleževati v čitalnici, kjer je z učiteljem Antonom Mundo ustanovil godbeni odsek, iz katerega se je sčasoma razvil »elitni orkester«. Uprizoril je nekaj manjših gledaliških predstav, ko pa je uvidel, da se je večina aktivnih mlajših ljudi oklenila »Celjskega pevskega društva«, je usmeril svoje delo tja. V pevskem društvu je osnoval poseben »dramatični odsek«, ki je odslej prevzel vso skrb za gledališke predstave v Celju.

»Dramatično društvo« je ponudilo čitalnici gostovanje z opero »Trubadur«, ki naj bi bilo 21. novembra, toda pozneje so se zedinili, da bodo gostovali z Verdijevo opero »Traviata«. To gostovanje je bilo dne 6. januarja 1898 in je imelo zopet velikanski uspeh.

Razen opere je leta 1897 gostovala v Celju tudi ljubljanska Drama in sicer 9. maja z veseloigrama »Krojač Fips« in »Igra Pike«. Za slavnostno otvoritev Narodnega doma, ki je bila 7. in 9. avgusta 1897, pa so igrali Jaroslava Vrallickega »V Diogenovem sodu«. Za ta veliki kulturno politični dogodek je zložil Anton Funtek slavnostni prolog.

Stiki med Ljubljano in Celjem so bili tudi naprej kar najtesnejši. Marca 1898 so se razgovarjali o gostovanju z opereto »**Mamsell Nitouche**«, vendar do gostovanja ni prišlo. Medtem je dr. Ravnihar posvečal vse svoje sile »Celjskemu pevskemu društvu« in njegovemu »dramatičnemu odseku«. Spočetka se je moral tudi tu boriti z najrazličnejšimi težavami, ki pa jih je s svojo izredno energijo vse premagal.

Njegovi glavni sotrudniki, ki so tvorili njegov prvi igralski ansambel, so bili: Josip Boc, Fran Perdan, Hinko Saks in Rafko Salmič ter ženske moči: Meta Baševa, Anka Vrečarjeva, Filipičeva, Kalanova, Bocova in Karlovškova.

S temi igralskimi močmi, z Mundovim elitnim orkestrom in z mešanim pevskim zborom »Celjskega pevskega društva«, je uprizoril dne 9. aprila 1899 burko s petjem »Čevljar baron«, ki so jo z velikim uspehom ponovili dne 30. aprila.

Sledile so istega leta še tele predstave:

1. oktobra »Revček Andrejček«

1. novembra »Mlinar in njegova hči«

3. decembra »Tat v mlinu«, ki so jo ponavljali 17. decembra. Leta 1900 so igrali 21. januarja ponovno »Revčka Andrejčka«, 2. februarja je gostovala članica ljubljanskega gledališča Marica Slavčeva v naslovni vlogi »Sneguljčice«.

18. februarja so uprizarjali veseloigro »Bisernica«;

1. aprila burko »Doktor Blažič«

8. aprila Nestrojevo čarobno igro »Lumpacij Vagabund« in

Cankarjeva farsa

»POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI«

dne 13. oktobra 1925 v režiji Stanka Gradišnika, Jacinto sta igrali Omladičeva in kot gost M. Saričeva. V ostalih vlogah: Pfeifer (Krištof Kobar), Perc (učitelj Sviligoj), Velušček (štacunar), Marnova (štacunarka), Stanko Gradišnik (Zlodej), Marn (župan), Marnova (županja), Ferlež (dacar), Jurmanova (dacarka), Založnikova (ekspeditorica) in drugi.

Uprizoritev Scribove komedije
»KOZAREC VODE«

v sezoni 1923-24. Režija: Adolf Pfeifer.

Igrali so med drugimi: Ela Kalanova, Hana Mirnikova, Angela Vorbach-Sadarjeva, Stanko Perc in Adolf Pfeifer.

20. maja burko »Martin Smola« ali »Kinematograf«. V vlogi Borisa Monskega je gostoval član slovenskega gledališča v Ljubljani Anton Cerar-Danilo.

Dne 17. junija je čitalnica priredila Prešernovo akademijo, pri kateri je pevsko društvo sodelovalo s Košatovo opereto »Na Vrbskem jezuru«.

7. oktobra so ponovili priljubljeno igro »Brat Martin«, dne 1. novembra tradicionalno Raupachovo žaloigro »Mlinar in njegova hči«, decembra pa Mosenthalovo ljudsko igro »Na Osojah«.

Tudi leta 1901 je bilo Celjsko pevsko društvo izredno delavno, dasi sta odšla iz Celja dva stebra igralske družine: režiser Fran Perdan, ki je sprejel angažma pri ljubljanskem gledališču in davčni uradnik Josip Boc, ki je bil premeščen na Gornje Štajersko. Glavno breme sta nosila dr. Ravnihar in Rafko Salmič, ki se nista strašila nobenih ovir. Na Silvestrov večer 1900 so z velikim uspehom uprizorili burleskno tragikomedijo »Karakala«, dne 3. marca 1901 je bila premiera burke »Urban Debeluhar«, dne 31. marca pa je gostoval v »Lumpaciju Vagabundu« Fran Perdan iz Ljubljane.

Julija meseca 1901 je dr. Ravnihar zapustil Celje in se preselil v Ljubljano.

Tako se je zaključilo izredno plodno razdobje celjske gledališke zgodovine — pričenja se novo, ki mu je vse do prve svetovne vojne stal na čelu dr. Ravniharjev naslednik **Rafko Salmič**.

**Celjsko gledališče po odhodu dr. Ravniharja do ustanovitve
»Dramatičnega društva« dne 15. januarja 1911**

Rafko Salmič,
osrednja osebnost
celjskega gledališča
vse do leta 1919.

V teku svojega bivanja v Celju si je dr. Ravnihar vzgojil tak igralski ansambel, da je lahko mirno zapustil kraj svojega plodonosnega delovanja v zavesti, da bo Celje kljub njegovemu odhodu lahko uspešno nadaljevalo z delom, ki mu je položil temelje. Kako globoko je bilo spoštovanje Celjanov do tega pionirja gledališke dejavnosti, priča slovo, ki so mu ga priredila vsa narodna društva in ki je izzvenelo v pravo narodno slavo vsega celjskega slovenstva v znak priznanja in hvaležnosti za njegovo veliko delo.

Njegov najožji sodelavec in nosilec vseh glavnih vlog v igran, ki jih je uprizarjal dr. Ravnihar, je bil Rafko Salmič in boljšega naslednika si ni mogel želeči. Po Ravniharjevem odhodu iz Celja se je takoj lotil nadaljevanja njegovih prizadevanj za slovenske gledališke predstave. Dosedanjim igralcem je pridružil še nove in tako je slovensko gledališče v Celju lahko uspešno nadaljevalo z delom.

Ker bodo vsa ta razdobja celjske gledališke dejavnosti obširno prikazana v moji »Zgodovini celjskega gledališkega življenja«, se na tem mestu omejujem na najznačilnejše dogodke.

Po odhodu dr. Ravniharja je bila prva predstava pod Salmičevim vodstvom dne 1. novembra Raupachova žaloigra »Mlinar in njegova hči«.

Dne 1. decembra je bila premiera Trifkovičeve veseloigre »Solski nadzornik« in ponovitev Košatove operete »Na Vrbskem jezeru«. Zapisnik »Celjskega pevskega društva« konstatira, da je bila dvorana prenapolnjena in da sta imeli obe igri velik uspeh.

Za Silvestrov večer so igrali Trifkovičevo veseloigro »Srečno novo leto«, v kateri sta se zlasti izkazala Rafko Salmič in dr. Karlovšek.

Prva velika predstava pod R. Salmičem je bila 12. januarja 1902 Jurčič-Govekarja »Deseti brat«. Prvotno so nameravali zasesti v vlogi Krjavlja Antona Verovška iz Ljubljane kot gosta. Ker pa mu ni bilo mogoče priti, je prevzel vlogo Krjavlja R. Salmič. Krjavelj je bil Sal-

mičev prvi veliki uspeh, ki mu je prinesel slavo drugega Verovška. Kritika je ugotovila: »Dovršeno karakteriziranje, izvedeno v vseh podrobnostih z vso le g. Salmiču lastno iznajdljivostjo v komičnem kretanju, je njegov Krjavelj, smelo trdimo, nedosežen. Že samo ta Krjavelj zagotavlja igri tudi na našem odru trajen uspeh«.

V ostalih vlogah so nastopili: Ivan Spindler (Martin Spak), dr. Karlovšek (Dolef), dr. Schwab (Marjan), Ivan Rebek (Piškav), Staufer (Obrščak), Jelka Sernečeva (Manica) in drugi.

Uspeh »Desetega brata« je vse igralce tako opogumil, da so sklenili kot drugo ljudsko igro igrati »Rokovnjače«. Dne 26. januarja so »Desetega brata« ponovili.

Že 9. marca je bila premiera »Rokovnjačev«, ki je imela še večji uspeh kot »Deseti brat«. Zlasti so se odlikovali: Salmič (Blaž Mozol), Spindler (Nande), dr. Karlovšek (Rajtguzen), Jelka Sernečeva (Polonica), Terček (hlapec France), Cvetko Golar (dr. Burger), Anka Vrečarjeva (Nona), Karlovškova (gospa Poljakova) in drugi.

Sezono 1902/1903 so začeli z ljudsko igro Karla Coste »Brat Martin«. Kritika je bila ob uprizoritvi tako navdušena, da je konstatirala dobesedno: »Brata Martina« smo videli že na drugih pozornicah, kjer ga niso predstavljali diletantje, ampak prve moči dotičnih pozornic in reči moramo, da stoji naša nedeljska predstava na isti višini, kakor one druge.« Glavne vloge so bile v rokah Salmiča, Spindlerja, Rebeka, izmed igralk hvali kritika zlasti Gregorinovo, Dobrškovno in Meto Ba-

Uprizoritev Schillerjeve tragedije

»MARIJA STUART«

v sezoni 1923-24 (premiera 29. septembra) v režiji Rada Zeleznika. Marija Stuart (Vorbach-Sadarjeva), Elizabeta (Hana Mirnikova), Mortimer (Zeleznik), lord Burleigh (Adolf Pfeifer), lord Leicester (Rakuša), Talbot (Stanko Perc), Hana Kennedy (Marnova) in drugi.

ševo, o kateri pravi, da je obče znana najboljša moč celjskega gledališča.

Druga predstava v sezoni so bili zopet »Rokovnjači« (21. decembra). Ob tej priložnosti je pisala »Domovina«, da se ta »jako priljubljena igra malokje tako dovršeno uprizarja kakor ravno v Celju. Merodajne osebe so to priznale in celo prisatelj sam (Govekar), ki je dramatisiral ta umotvor Jurčičev, se je izrazil, da celjski »Rokovnjači« nikakor ne ostajajo za ljubljanskimi.«

Meta Baševa,
v Mosenthalovi ljudski igri
»Na Osojah«. (Režija
Rafko Salmič)

Na Silvestrovo so igrali Murnikovo enodejanko »Bucek v strahu«, ki je vzbudila v nabito polni dvorani salve smeha. Dne 1. februarja je bila premiera veseloigre »Pri belem konjičku«, nato pa »Divji lovec« (15. III.), 30. maja ponovno »Deseti brat« z gostom A. Danilom iz Ljubljane v vlogi Dolefa, dne 5. aprila burka »Brez denarja«, dne 15. novembra veseloigra »Doktor Hribar«, dne 13. decembra »Valvazorjev trg«.

Kakor je že iz poročila o teh sezonah razvidno, je celjsko slovensko gledališče tudi pod Salmičevim vodstvom uspešno opravljalo svojo nalogo. Tako je dramatični odsek »Celjskega pevskega društva«, ki se je pozneje osamosvojil v »Dramatično društvo«, od leta do leta vidneje napredoval in pričel tudi smotrnejšo in resnejšo repertoarno politiko.

Vendar je moral postopati previdno. Občinstvo je zahtevalo le zabavo in smeh ter ni bilo dovzetno za resen repertoar. Celjsko gledališče pa ni dobivalo od nikoder podpore in je bilo odvisno edino od inkasa predstav.

Tako so sledile prihodnja leta tele predstave: »Legionarji«, »Njen korporal«, »Učitelj Lonovec«, »Rezervistova svatba«, »Kontrolor spalnih vozov«, »Martin Krpan«, »Madam Mongodin«.

Leta 1906 je prišlo do velike notranje krize »Celjskega pevskega društva«. Že dalj časa se društveno življenje ni premaknilo z mrtve točke. Slovensko družabno življenje je zamrlo. Da poišče vzroke tega stanja, in poskusi najti pot, ki bi napravila konec nezdravemu stanju, so sklicali za 17. oktober 1906 izredni občni zbor, ki je trajal do enih ponoči. Tako burnega zborovanja Celje dotlej še ni doživelo. V temperamentnih izvajanjih predsednika Rafka Salmiča in pevovodje dr. Antona Schwaba, ki so ju morali ostali odborniki miriti na vse mogoče načine, je bilo končno vendarle opazno, kje tiči vzrok težke društvene krize. Odbornik Ivan Likar je ta vzrok konstatiral z naslednjimi besedami: »Nazadovanje ‚C. p. dr.‘ tiči v tem, da sta v njem zastopani dve struji: ena za petje (dr. Schwab), druga za dramatiko (Salmič), kojih obeh načelnika bi bila rada predsednika.« Na to izvajanje je dosednji predsednik Rafko Salmič definitivno odložil predsedništvo in je bil končno izvoljen za predsednika dr. Ljudevit Stiker, Rafko Salmič in dr. Schwab pa sta

Uprizoritev komedije Bulgakova

»NOVI DOM«

*v režiji Fedorja Gradišnika na mladinski progi Samac—Sarajevo
v dneh 19. do 25. julija 1947. — Sodelovali so: A. Sedej, St. Perc,
G. Grobelnik, J. Čuk, St. Svegl, T. Zorko, C. Velušček, Helena Raj-
hova, B. Vrečkova, Lipovškova, Mačkova, Spanova in M. Frecetova.*

*Uprizoritev Kreftovih
»CELJSKIH GROFOV«*

v sezoni 1946-47. Premiera dne 23. oktobra 1946.

Režija: Fedor Gradišnik. Igrali so: Fedor Gradišnik (Herman II.), Cuk (Friderik), Krašovec (Ulrik), Tea Rakuša in Tilka Svetelškova (Barbara), Sonja Rakuša in Bogdana Vrečkova (Veronika), Jože Tomažič (pravdač), St. Švegl (Piccolomini), Avgust Sedej (pater gvardijan), Gustav Grobelnik (pater Gregor), Cigoj in Golob (Jošt) in drugi.

prevzela mesti navadnih odbornikov. Novi odbor se je sestel 20. oktobra ter sklenil, da se začne takoj študirati veseloigra »Veharjevo letovišče«, na seji dne 26. oktobra pa so program spremenili in dali na repertoar Milčinskega veseloigro s petjem »Cigani«. Posebna deputacija (dr. Stiker, dr. Gosak in Meglič) je pregovorila Rafka Salmiča, da je prevzel režijo. Tako se je rešila težka kriza celjskega gledališča.

Že 15. novembra je bila premiera »Ciganov« in zapisnik z dne 21. novembra 1906 ugotavlja, »da se je igra »Cigani« naravnost briljantno obnesla. Uspeh je v vsakem oziru epohalen. Udeležba je bila ogromna, kakor še morda nikdar v Celju. Blagajnik izkazuje brutto čez 667 kron, proficita čez 163 kron. Konstatira se, da je Celje z okolico vred za dramatične uprizoritve zelo sprejemljivo.«

Prihodnja predstava je bila na dan ustanovitve »Narodne stranke« dne 8. decembra 1906, in sicer Augusta Neidhardta veseloigra »Prvi«, zopet v režiji Rafka Salmiča. Tudi ta predstava je imela velik uspeh. Sejni zapisnik z dne 9. januarja 1907 pravi, da je za 20. januar določena premiera veseloigre s petjem »Rezervistova svatba« v režiji R. Salmiča. Nadaljnji sejni zapisniki niso shranjeni vse do zapisnika o občnem zboru, ki je bil 21. decembra 1907. Ta občni zbor je vodil kot predsednik dr. Gvidon Sernec — dr. Stiker je moral torej med letom odstopit'.

Iz predsednikovega poročila je razvidno, da se »... vsled nekakšne odrevenelosti, nesloge, nastalega pomanjkanja požrtvovalnosti in potrebnega zanimanja za društveni smisel in pomen društvo ne more okrevati in se povzpeti do smotrne plodovitosti v svojem delokrogu.«

V preteklem letu je »C. p. dr.« priredilo Gregorčičevo slavnost in Ciril-Metodovo veselico, gledališke predstave pa je uprizorjalo slovensko gledališče iz Ljubljane. Uprizorjene so bile tele dramske predstave: »Elga« (Gerhard Hauptmann), »Na letovišču« (Josip Štolba), »Tat« (Bernstein), »Dva srečna dneva« (Kadelburg). Glavne vloge so igrali: Verovšek, Danilo, Nučič, Borštnikova, Taborsky, Taborska, Dragutinovič, Kreisova in drugi.

Za prihodnje društveno leto je bil izvoljen za predsednika poštni uradnik Anton Mirnik, ker je dr. Gvidon Sernec izvolitev odločno odklonil. Vse leto 1908 do osme odborove seje, ki je bila 9. oktobra, ni zaslediti nobene besede o kakem gledališkem delovanju društva. Na tej seji pa je bilo sklenjeno, da se v najkrajšem času prične z dramskimi predstavami. V ta namen je treba stopiti v dogovor z Rafkom Salmičem.

Od tu dalje manjkajo zopet sejni zapisniki do zapisnika o občnem zboru, ki se je vršil dne 18. junija 1910 in ki ga je vodil kot predsednik Rafko Salmič. Iz poročila društvenega tajnika Miloša Stiblerja povzemamo: »Pevsko društvo se je zadnjo zimo (1909/1910) bavilo vsled pomanjkanja pevcev le z gledališkimi predstavami. Vršilo se je celo sezono 11 predstav, med drugim: 'Legijonarji' (Govekar), 'Rokovnjači' (Govekar), 'Deseti brat' (Govekar), 'Vražja misel' (Laufs), 'Na Osojah' (Mosenthal), 'Žetev'. Društvo je sodelovalo z enodejanko 'Poljub' in šaljivimi nastopi na Silvestrovem večeru čitalnice, nadalje na veliki veselici 'Zveze nar. društev' dne 8. septembra 1909 z enodejanko 'Na mostu' in na zabavnem večeru v Sokolskem domu z igro 'Starinarnica'.«

Ta občni zbor »Celjskega pevskega društva« je zgodovinsko važen dogodek za nadaljnji razvoj slovenskega gledališča v Celju zaradi tegale samostojnega predloga Miloša Stiblerja, ki je bil soglasno sprejet: »Ustanovi naj se samostojno dramatično društvo.« V pripravljalni odbor so bili izvoljeni: dr. Koderman, dr. Kalan in R. Salmič.

Dne 15. januarja 1911 je bil redni občni zbor »Celjskega pevskega društva« istočasno z ustanovnim občnim zborom »Dramatičnega društva«.

Določil se je vsakemu društvu njegov delokrog, novo ustanovljenemu »Dramatičnemu društvu« pa je »C. p. dr.« odstopilo vso svojo garderobo, vse igre in k temu spadajoče partiture.

Zapisnik tega zgodovinskega ustanovnega občnega zbora »Dramatičnega društva«, ki ga je podpisal prof. Fran Mravljak, je danes edini dokument celjskega »Dramatičnega društva«. Ves bogati arhiv z vsemi zapisniki, z vsemi rokopisi iger in vlog, z vso korespondenco, z lepaki odigranih predstav, z vsemi fotografijami uprizoritev in igralcev, z vso bogato zalogo kostumov in rekvizitov itd. je moralo »Dramatično društvo« za režima JRZ kar čez noč odnesti iz poslopja mestnega gledališča na podstrežje takratnega »Celjskega doma«, ker je prevzel mestno gledališče klerikalni prosvetni referent celjskega magistrata. »Dramatično društvo« je prenehalo z delovanjem. Hitlerjev roparski vdor v slovensko Celje 1941. leta je s svojimi hlapci uničil vse dokumente stoletne gledališke tradicije celjskih Slovencev.

Ivan Prekoršek in »Dramatično društvo«

Ivan Prekoršek,
predsednik »Dramatičnega
društva« 1919—1935

Z ustanovitvijo »Dramatičnega društva« je dobilo Celje končno ustanovo, ki je odslej vodila vso gledališko dejavnost ter s tem prevzela tudi pred zgodovino vso odgovornost za svoje pomembno poslanstvo. Vodstvo društva je bilo daljšo ali krajšo dobo v rokah raznih takrat vodstvenih oseb celjskega liberalnega političnega in kulturnega kroga. Tako srečujemo imena profesorja Frana Mravljaka, bančnega ravnatelja Mirka Grudna, advokata dr. Ernesta Kalana in dr., toda vsi ti so bili vedno le izhod v sili, glavna osebnost, ki je tesno povezana z vso plodonosno in burno zgodovino »Dramatičnega društva« v Celju, je **Ivan Prekoršek**, ki je bil faktični vodja in usmerjevalec društvenega delovanja od njegove ustanovitve leta 1911 pa do leta 1935, ko se je moralo ukloniti sili klerikalnega režima JRZ.

Svoje prostore je imelo društvo še nadalje v Narodnem domu. Prva leta je imelo čez glavo posla z organizacijo in ureditvijo tehnične plati slovenskega gledališča. Doslej je bilo gledališko delo odvisno od dobre volje posameznikov in smo videli, da je delo takoj zastalo, čim je ta ali drugi navdušenec popustil. Tako je bilo dolgo let odvisno vse gledališko delo od požrtvovalnega garanja idealista dr. Ravniharja, pozneje pa od igralske zagrizenosti neumornega Rafka Salmiča.

Prva naloga novega društva je bila, postaviti gledališko delo v Celju na povsem nove temelje. Treba je bilo najprej ustvariti stalen igralski ansambel, poiskati režiserja, vpeljati disciplino in voditi pametno repertoarno politiko. To so bile za tiste čase težke, naravnost revolucionarne naloge, ki jim je mogel biti kos edinole človek široke razgledanosti, velike avtoritete in — železnih živcev. Tak človek je bil mladi, energični Ivan Prekoršek, ki se mu je kmalu posrečilo zbrati v »Dramatičnem društvu« dela voljne in sposobne igralce in igralkke. Poleg starejših moči še iz šole R. Salmiča (dr. Gosak, dr. Koderman, Rebek, Terček, prof. Mravljak, Stibler, Kalanova, Krašovčeva in drugi) je kmalu

pritegnil mladino, ki jo je znal pridobiti za odrsko delovanje. Tako je v ansamblu kaj kmalu zavladal nov duh, mlad in svež, ki je začel uveljavljati nove poglede tako na sam način amaterskega igranja, kakor zlasti na sestavo gledališkega repertoarja. Pričelo je tiho vrenje — mladina se ni več zadovoljila s starokopitnim »ljudskim« repertoarjem, zahtevala je, da krene tudi celjsko gledališče na modernejšo pot. V tem pogledu je zlasti mladi učitelj Stanko Gradišnik začel vplivati na ansambel in na vodstvo gledališča. Seveda je starejša generacija z Rafkom Salmičem na čelu imela glede repertoarja svoje mnenje in kmalu je pričela borba dveh načelnih stališč, ki pa jo je znal previdni Ivan Prekoršek držati v pravih mejah. Gradišnikova struja je polagoma pridobivala, uprizorili so nekaj modernejših odrskih del (n. pr. Maks Halbe: »Mladost«), a ko so bili na višku, je izbruhnila leta 1914 prva svetovna vojna in »Dramatično društvo« je moralo za štiri leta prekiniti svoje delovanje. —

Z zlomom avstrijskega cesarstva je nastal leta 1918 v Celju docela nov položaj. Konec je bilo nemškega gospodstva v vsem javnem življenju in celjski Slovenci so postali gospodarji na svoji zemlji. Poslopje mestnega gledališča, v katerem se je zadnjič igralo v slovenskem jeziku leta 1866, je prevzelo »Dramatično društvo«.

Dne 30. decembra 1918 se je po štirih letih zopet vršil občni zbor »Dramatičnega društva«. Pretresli so novo nastali položaj ter sklenili, da bodo prvo sezono (1918/1919) prirejali predstave z domačimi igralci in z gostovanji ljubljanskega in zagrebškega gledališča. Izvolili so tale odbor: predsednik Mirko Gruden, intendant Rafko Salmič, tajnik in arhivar Ivan Prekoršek, blagajnik Mirko Meglič, garderobier Fr. Jurman, odborniki: dr. E. Kalan, Jožica Gregorinova, dr. Štefan Sagadin in Ela Kalanova. Sezono bodo začeli s slovensko narodno igrjo »Legionarji«. —

Dne 1. februarja 1919 je po triinpetdesetih letih prvič zopet zazvenela slovenska beseda z odra celjskega mestnega gledališča. Bil je to za Celje velik narodni praznik. Gledališče je bilo tako pri premieri dne 1. kakor zlasti pri reprizi dne 2. februarja do zadnjega kotička polno. Rafko Salmič je s svojim Boštjanom Ježem žel prave triumfe. Led je bil prebit. Odslej so se vrstile predstava za predstavo. Dne 1. in 2. marca je gostovala ljubljanska drama s Cankarjevim »Jakobom Rudo« in z Nušičevim »Svetom«. Dne 8. in 9. marca pa so uprizorili z velikim uspehom špansko dramo »V dolini« v režiji Stanka Gradišnika.

Dne 19. februarja je bil izredni občni zbor »Dramatičnega društva«, na katerem se je pod vtisom novih razmer, ki stavijo na društvo vedno večje zahteve, sklenilo pridobiti si stalnega režiserja, urediti v mestnem gledališču pisarno, kjer bo ob določenih urah vedno kdo izmed funkcionarjev na razpolago. Izvolili so tale novi odbor: predsednik Ivan Prekoršek, režiser Stanko Gradišnik, intendant Rafko Salmič, tajnik prof. Mravljak, garderobier Fr. Jurman, odbornika Ela Kalanova in dr. Milko Hrašovec.

Ta nova uprava celjskega gledališča je takoj pričela s širokotežno organizacijo dela, saj je bilo treba vse ustvariti tako rekoč na novo. Glede repertoarja Gradišnikova struja ni mogla popolnoma prodrati in je le delno uveljavila svoje načrte glede literarnega programa, ker je bila na eni strani v odboru Salmičeva skupina še precej močna,

na drugi strani pa je publika zahtevala v prvi vrsti zabavo. Tako so prišle na repertoar večinoma burke in veseloigre ter je bila krstna predstava Fedorja Gradišnika drame »Norec« v režiji Stanka Gradišnika edino resno dramsko delo te sezone, ki je imelo nadpovprečen uspeh tako pri publikii kakor pri kritiki.

Velik preobrat pa se je zgodil pri celjskem gledališču spomladi leta 1920 s prihodom **Milana Skrbinška** v Celje. Prišel je iz Trsta, kjer

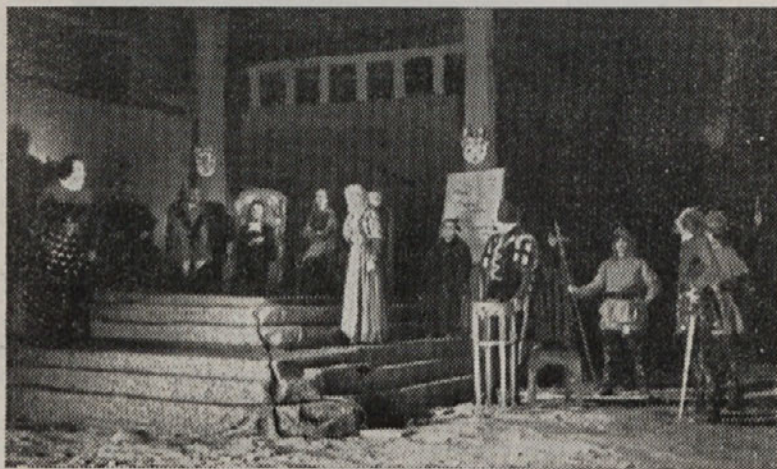
je dvignil tamkajšnje gledališče na visoko umetniško stopnjo. Ivan Prekoršek ima veliko zaslugo za prihod Milana Skrbinška v Celje. Z angažiranjem Skrbinška kot ravnatelja celjskega gledališča je hotel položiti temelje **poklicnega gledališča**.

Skrbinšek se je takoj z vso resnostjo lotil dela. Ustanovil je dramatično šolo ter sestavil repertoar. Izjavil je v svojem programatičnem članku o celjskem gledališču (»Nova doba« 29. IV. 1920) med drugim tole: »Neslanih burk celjsko mestno gledališče kot resen, kulturni zavod ne bo uprizarjal pod mojim artističnim vodstvom nikdar, kvečjemu dostojne veseloigre!«

Te svoje obljube se je striktno držal. Za svojega umetniškega delovanja v Celju je s svojim igralskim ansamblom, ki si ga je sam vzgojil, uprizoril naslednja dela: Dne 28. aprila 1920 je bila otvoritev s Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi«. Uspeh je bil prodoren. Že 7. maja je sledilo drugo Cankarjevo delo: »Pohujšanje v dolini Šentflorjanski«,

ki je imelo še večji uspeh kot »Kralj na Betajnovi«. Kritika je zlasti podčrtala velik umetniški uspeh Stanka Gradišnika v vlogi Zlodeja. Sledila so dela: Cankar: »Hlapci«, Andrejev: »Misel«, Molnar: »Vrag« in Schönherr: »Zemlja«. — Skrbinšek je pripravljal že repertoar za prihodnjo sezono ter obetal uprizoriti dela Majcna, Kristana, Kraigherja, Novačana, Šorlija, Bevka, Fižgarja, Funtka in Aškerca — torej sama dela slovenskih avtorjev. Do realizacije njegovega načrta ni prišlo, ker se je odzval vabilu ravnatelja mariborskega gledališča Hinka Nučiča in prevzel režisersko mesto v tamkajšnjem gledališču.

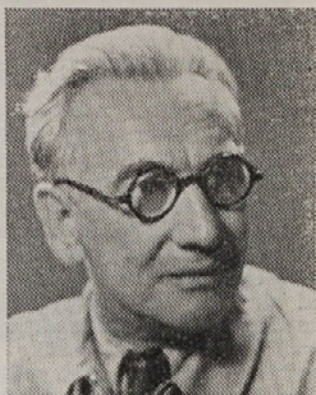
Kratka doba Skrbinškovega ravnanja v Celju je pustila blagodejne sadove. Vzgojil je nov kader mladih talentiranih igralcev, ki so bili dolga leta steber celjskega slovenskega gledališča. Med njimi omenjamo zlasti Angelo Sadarjevo, Marijo Jurmanovo, Testenovo, Omladičevo, obe Mirnikovi, ter poleg Stanka Gradišnika še Fr. Jurmana, Milana Košiča, Stanka Perca, Ivana Ferleža in druge. Vrednosti in zgodovinske pomembnosti Milana Skrbinška za celjsko gledališče ni nikdo lepše ugotovil kot Ivan Prekoršek v pismu, ki ga je naslovil dne 27. III. 1930 Milanu Skrbinšku: »— — — V zvezi z Vašim pismom se mi vzbujajo toliko spominov velikega, lepega in idealnega hotenja ki ste ga Vi ustvarjali med nami, ki ste položili temelje našemu poznejšemu delu«. —

Uprizoritev Kreftovih
»CELJSKIH GROFOV«

*na prostem pred stolpom celjskega obzidja v Kocenovi ulici
13. in 14. septembra 1947. Režija: Fedor Gradišnik.
Zasedba je bila ista kot v dvorani, s to razliko, da so igrali
Barbaro Sadarjevo, Veroniko Vrečkovo, Ulrika Gombač in Jošta
K. Golob.*

Razvoj celjske gledališke dejavnosti po odhodu Milana Skrbinška do druge svetovne vojne

Adolf Pfeifer,
režiser in igralec 1921—1935

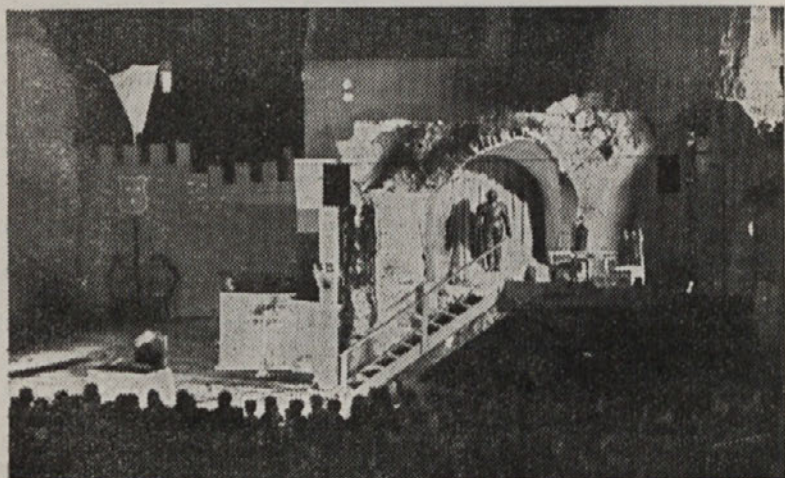
Z odhodom Milana Skrbinška v Maribor je nastopila za Celje zopet težka situacija in le previdnosti, izredni taktčnosti in osebni priljubljenosti predsednika Ivana Prekorška tako pri igralskem zboru kakor pri občinstvu se je treba zahvaliti, da je »Dramatično društvo« tudi to krizo brez večjih težav prebolelo. Igralski zbor, ki ga je v kratkem razdobju svojega umetniško organizatoričnega in pedagoškega delovanja v Celju vzgojil Milan Skrbinšek, je ves z veliko predanostjo sodeloval pri predstavah tudi v nadalje. Stanku Gradišniku se je pridružil mlad gledališčnik, ki je prišel iz Pulja s precejšnjo gledališko prakso, bančni uradnik **Adolf Pfeifer**. Razdelila sta si delo pri gledališču tako, da je eden prevzel v glavnem tehnično administrativne, drugi pa režisersko umetniške posle. To skupno delovanje dveh, z vso dušo za gledališče vnetih mladih mož je vsa nadaljnja leta plodno vplivalo na umetniški vzpon celjskega gledališča.

Pod Pfeiferjevim vodstvom so celjske predstave mnogo pridobile glede inscenacije in so bile posamezne predstave naravnost razkošno opremljene. Ker sta bila oba s St. Gradišnikom prava mojstra v maskiranju, so bile tudi v tem pogledu celjske predstave na višku.

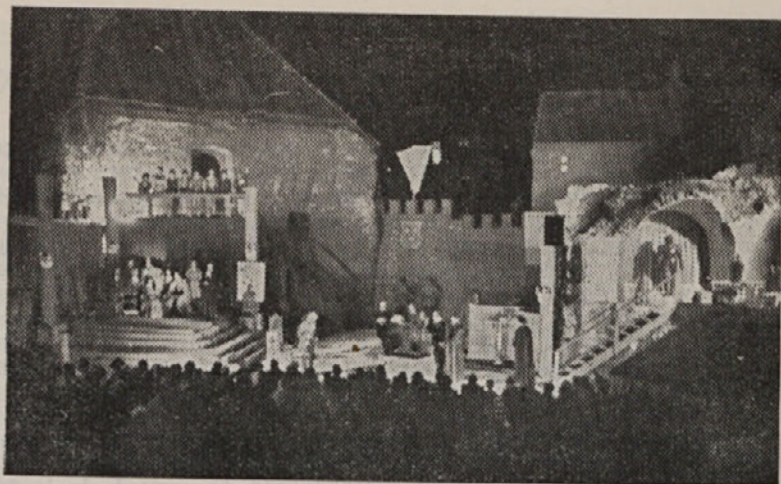
Repertoarna politika v teh letih seveda ni bila na isti liniji, ki si jo je začrtal Milan Skrbinšek, in se je morala prilagoditi kompromisu. Tako zasledimo na repertoarju poleg visoko literarnih del tudi najrazličnejše proizvode lahke in tudi najlažje kvalitete. Poleg klasike (Schiller, Molière, in moderne (Hauptmann Ibsen, Cankar, Zupančič) — »Španska muha«, »Trije vaški svetniki«, »Maks« itd. Govekarjeve dramatizacije so bile stalno na repertoarju, odlične pa so bile uprizoritve Cankarjevenga »Pohujšanja v dolini Šentflorjanski«, Schillerjeve »Marije Stuart« v režiji Rada Železnika, ki je eno sezono vodil celjsko gledališče, in Scribove igre »Kozarec vode«. Ko je leta 1922 prišel z Jesenic v Celje

Fedor Gradišnik, sta pričela s Pfeiferjem najožje sodelovati in so bile v tistem času uprizorjene: Zupančičeva »Veronika Deseniška«, Ibsenovi »Strahovi«, Meškova »Pri Hrastovih« in dr. Eno sezono je Združenje slov. gled. igralcev prevzelo celjsko gledališče in je takrat Vekoslav Janko med drugim uprizoril s celjskimi igralci Schubert-Bertéjevo opero »Pri treh mladenkah« in Hervéjevo »Mamzell Nitouche«, s katerima so gostovali tudi v Ljubljani. Stalna so bila gostovanja ljubljanskega in zlasti mariborskega gledališča, pa tudi Hrvatsko Narodno gledališče je večkrat prihajalo v Celje. Pravo razodetje je bilo za Celje gostovanje ruskega »Hudožestvenega teatra« s svojimi nepozabnimi odrskimi stvaritvami. Eno sezono je vodil celjsko gledališče kot ravnatelj Valo Bratina in je bilo takrat odigranih nekaj zelo kvalitetnih predstav, n. pr. Cankarjevi »Hlapci«, Tolstojev »Vstajenje«, krstna predstava Cerkvenikove komedije »Roka pravice«, Remčeve »Magde« itd.

Ko je pričelo strankarstvo razjedati vse slovensko javno življenje, se je ta bolezen prišla tudi »Dramatičnega društva«. Delo je pričelo hirati in tako se je porodila nova gledališka skupina »Celjski studio«, ki ga je vodil Milan Košič. Zbral je okrog sebe najboljše igradce iz različnih političnih taborov ter dokazal, da je mogoče tudi s takim ansamblom ustvariti visoko kvaliteto, če se abstrahira politika. Na ta način je prišlo do treh odličnih dramskih uprizoritev, na katere Celjani še danes niso pozabili. Z velikim, za tedanje razmere ogromnim aparatom sta bili uprizorjeni v mestnem parku: Shakespearova komedija »Sen kresne noči« in Novačanova drama »Herman Celjski«, v mestnem gledališču pa moderna Alsbergova psihološka drama »Konflikt«.

*Uprizoritev Kreftovih
»CELJSKIH GROFOV«
na prostem pred stolpom celjskega obzidja v Kocenovi ulici
13. in 14. septembra 1947. Režija: Fedor Gradišnik.*

*Uprizoritev Kreftovih
»CELJSKIH GROFOV«*

*na prostem pred stolpom celjskega obzidja v Kocenovi ulici
13. in 14. septembra 1947. Režija: Fedor Gradišnik.*

V tem razdobju so stalno nastopali: Adolf Pfeifer, Stanko Perc, Fedor Gradišnik, Ciril Velušček, Zemljič, Pogačnik, Pec Šegula in dr. ter ženske igralske moči: Ela Kalanova, Hana Mirnikova, Marija Jurmanova, Štefka Gradišnikova, Angela Vorbach-Sadarjeva, Marija Zabkar-Kuzminova, Ana Golobova, Zinka Lovrečeva, Helena Rajhova in dr.

Poleg »Dramatskega društva« in »Celjskega studija« so tiste čase delovale tudi razne druge igralske družine, ki so imele čisto svojo publiko in svojim razmeram prilagojen repertoar. Izmed teh je bila najagilnejša »Krekova mladina«, delavska »Svoboda« pa je med drugim uprizorila v Št. Pavlu Kreftovo »Veliko puntarijo«, ki do tedaj zaradi oblastne prepovedi ni bila še nikdar igrana.

Tako se je odvijalo celjsko gledališko življenje iz sezone v sezono pod raznimi, včasih celo obupnimi razmerami, a zastalo ni nikoli, dokler ni leta 1941 Hitlerjev vdor v naše kraje za štiri leta ustavil vsako slovensko kulturno udejstvovanje. Končno je porušil tudi poslopje mestnega gledališča in nam zapustil njegove razvaline.

Po osvoboditvi smo zavihali rokave in šli ponovno na delo. To razdobje celjskega gledališkega delovanja pa je danes vsakemu Celjanu znano. S pomočjo ljudske oblasti smo dobili v Celju poklicno gledališko ustanovo, ki se je pravkar preselila v novo gledališko poslopje, kjer se bo lahko razvila v najpomembnejšo celjsko kulturno ustanovo.

V L A D O N O V A K

UTRINKI O CELJSKI DRAMATIKI

Število slovenskih dramatikov, katerih rod izhaja iz celjskega pokrajinskega območja, ni veliko. Tudi če prištejemo vse tiste slovenske rojake, ki jih je življenje zaneslo v to pokrajino in so se s svojim delom tu tako ukoreninili, da jih moramo šteti za domačine, se število prav malo poveča. Vse to samo po sebi ne bi bilo nič presenetljivega, saj nam literarna zgodovina priča, da so tudi v celotnem slovenskem slovstvenem razvoju le posamezniki, ki so se samo včasih združili tudi v delovno skupino ali krožek, zdaj z močnejšim, zdaj s skromnejšim prispevkom vključevali to pokrajino v slovensko narodno in kulturno skupnost. Dramatika pa je vrh vsega od vseh tradicionalnih slovstvenih zvrsti morda najzahtevnejša, tista zvrst, kjer je slovensko slovstveno zamudništvo najbolj vidno, kajti do nedavnega so slovenski dramatik pišali tako rekoč brez odrskih izkušenj in so zlasti spčetka le s težavo dosegli tudi oživiljenje svoje napisane drame na odru. Samo eno dejstvo bi utegnilo vzbuditi tudi drugačna pričakovanja, to namreč, da je dramatično napeta politična borba celjskih grofovskih fevdalcev, zlasti še nekatere romantične epizode iz njihove zgodovine, nudilo eno najbolj mikavnih in hvaležnih snovi za slovensko zgodovinsko dramo, bodisi v obliki tragedije ali pa tudi v preprostejši formi ljudske igre. Prav zato je morda najpripravneje, če tudi v tem priložnostnem fragmentarnem pregledu obravnavamo oboje, to je celjsko motiviko v slovenski dramatik in delež tukajšnjih rojakov v njej, v naravni kronološki prepletenosti.

Že eden prvih slovenskih piscev, ki so poskusili ustvariti izvirno dramo, je segel po celjski snovi. Nepodpisani pisec tako imenovanega rokopisa iz Vrat (1817), najverjetneje koroški prebuditelj Matija Schneider, je svobodno preoblikoval slovensko narodno pesem »Od kralja Matjaža: Stoji stoji mesto belo Celje lepo in veselo« v dramo z naslovom: »Ulrich Graf Celsky. Ena igra v treh aktah.« Ker je Schneiderjev rokopisni zbornik izgubljen, vrednosti njegove drame ne moremo presojati na podlagi celotnega izvirnega teksta, a tudi obširno, na avtopsiji sloneče poročilo V. A. Globočnika iz leta 1888 nam nudi dovolj opore za sodbo, da je bila avtorjeva ustvarjalna sila prešibka za nalogo, ki si jo je bil naložil, in da predstavlja njegova v peterostopnih jamskih verzih napisana drama samo zanimiv, a neuspeh poskus. Po svoje pomembno je samo to, da je posegel po izvirni snovi in jo celo poskusil spet približati zgodovinski konkretnosti, saj je verjetno, da so v omenjeni narodni pesmi primešane in v fantaziji ljudskega pevca preoblikovane prav ljubavne pustolovščine poslednjega celjskega grofa Ulrika, ki so se nam ohranile tudi v proznem narodnem blagu. Tudi če bi ne bil obležal v rokopisu in bi se natisnjen ali uprizorjen včlenil v vrsto izvirnih slovenskih odrskih tekstov, bi Schneiderjev poizkus zaradi vsebinske nedognanosti in oblikovne okornosti ne mogel nič kaj posebno vzpodbudno in tvorno vplivati na rast slovenske dramatike. Tudi če

se ne pridružimo mnenju Franka Wollmana, ki dvomi v resničnost Globočnikovega poročila in torej tudi v eksistenco te drame, bomo slej ko prej še vedno priznali častni naslov prvega slovenskega dramatika Antonu Tomažu Linhartu, kajti »Županovi Micki« in »Matičku« je prav on vdihnil tisto slovensko svežino, ki je vžgala iskro slovenske izvirne dramatike in ohranila obe njegovi komediji na slovenskih odrih prav do danes kot vedno živa in tvorna klasična teksta, bolj živa kakor pa sta predlogi, na kateri se je naslonil.

Prve neposredne pobude za množenje slovenskega dramskega ozioroma igrskega repertoarja je dala v celjskem območju šele gledališka aktivnost Jeretinovega in Drobničevega kroga, ki je v prvih letih po marčni revoluciji (1849 in sledečih) začela celjsko slovensko gledališko tradicijo. Tiskar J. K. Jeretin se je v okviru živahnega založniškega in narodno prebuditeljskega dela zavzemal predvsem za neposredno gledališko udejstvovanje, to je za organizacijo diletantske gledališke družine, s katero je uprizarjal slovenske igre in igrice. Njegov sodelavec, obotelski rojak Jožef Drobnič pa je poleg ostalega literarno organizatorskega dela prevajal in prirejal za to igralsko družino slovenske odrske teksté. Nekatere je uspel tudi natisniti. Jeretin mu je leta 1850 izdal drobno knjižico z naslovom: »Dvoboj in Raztresenca, dve vesele igri za gledišče.« Igrici sta prosto prirejeni po Kotzebuju. Tudi kasneje, ko je že bil v Gradcu, je leta 1859 začel izdajati v imenu tamkajšnje družbe slovenskih rodoljubov »Venec gledališnih iger«. Izšli sta samo dve knjižici s tremi igricama, ki jih je vse za Slovence priredil Josip Drobnič. V prvi je natisnjen »Drevar ali gaber, značajna podobna v dveh delih«, v drugi pa »Starost slabost« (predelava »Raztresenca«) in »Pravi Slovenec«.

Tudi v naslednjem, tako imenovanem čitalniškem obdobju v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so celjski diletanti pod vodstvom Edvarda Jožefa Jeretina uprizarjali samo različne po nemških in čeških predlogah prirejene igre, enako kakor v ostalih slovenskih čitalnicah: v Ljubljani, Mariboru in drugod po manjših krajih. Novih slovenskih igrskih tekstov je gledališka aktivnost celjskih čitalničarjev dala le malo. Pravo dramatično obliko imajo samo tri dela rogaškega rojaka Mihaela Lendovška, ki se je že v gimnazijskih letih pod vplivom svojega profesorja Ivana Krušiča z vsem ognjem vrgel v rodoljubno slovstveno delo. To sta njegova izvirna vesela igra v 2 činih: »Kteri bo?«, ki jo je pod psevdonimom Bogoslav Rogažki izdal 1866 pri E. Jeretinu v Celju, in njegov po nemški predlogi prosto poslovenjeni libreto »Tičnik«, ki je izšel leta 1869 v 12. snopiču Slovenske Taliže in ga je uglasbil bližnji šentjurski rojak Benjamin Ipavic. V Lendovškovih mladostnih letih je nastal tudi izviren igrokaz v 5 dejanjih »Mož-beseda«, ki ga je izdal nekoliko kasneje, leta 1876 v Celovcu s podpisom Mirko Sotlan. Pač pa je morda omembe vredno, da so nekatera v tej dobi nastala pripovedna dela piscev s tega ozemlja zaradi osnovne mikavnosti doživela dramatizacijo in v obliki ljudskih iger dosegla še večjo priljubljenost. Tak je predvsem Ferda Kočevarja-Zavčanina romantično preprosti poskus povesti »Mlinarjev Janez, slovenski junak ali vplemenjenje Teharčanov«, izdan leta 1859 v Zagrebu, ki so jo razni avtorji zdaj bolj zdaj manj posrečeno prirejali za odre, večinoma ljudske.

(Antona Funtka libreto za Ipavčevo spevoigro v 3 dejanjih »Teharski plemiči«, ki je izšel leta 1890 v 55. zvezku Slovenske Talije, je oblikovan samostojno in ga ni mogoče šteti samo za dramatizacijo Kočevarjeve povesti.) Še večjo popularnost je doživela sladkogorskega rojaka Jakoba Sketa večerniška povest »Miklova Zala« (Celovec 1884) tako v izvirni obliki kakor tudi v številnih dramatizacijah.

V obdobju mladoslovenskega realizma, ko se je slovenska dramatika poskušala izviti iz čitalniškega rodoljubno-zabavnega primitivizma in dohietati evropski razvoj, a niti od daleč toliko uspeła kot slovensko pesništvo in pripovedništvo, morda ni neznačilno, da je romantični realist Josip Jurčič v svojem drugem večjem dramskem tekstu (prvega, shakespearsko-schillerjanskega Tugomera, mu je Levstik idejno in oblikovno popolnoma predelal) izbral prav celjsko snov. Zal pa njegova zgodovinska tragedija »Veronika Deseniška«, ki jo je dokončal tik pred smrtjo (1881) in je izšla v tisku šele leta 1886 v 53. zvezku Slovenske Talije, ni dosegla tolike dramsko-tehnične in oblikovne popolnosti, da bi ji mogli priznati v razvoju slovenske dramatike kako izredno pomembno mesto. Tega ni krivo samo naključje, da avtor zaradi smrti svojega dela ni do kraja izoblikoval, ampak predvsem tó, da je tudi Jurčič imel premalo odrske izkušenosti, saj ni mogel svojih odrskih poskusov preizkušati drugje kot na rodoljubnih amaterskih odrih. Isti vzroki, ki se jim pridružujejo še nekoliko šibkejši pisateljski talent, so izpodrezovali prizadevanje Soštanjčana Josipa Vošnjaka, da bi ustvaril izvirno slovensko meščansko dramo. Zato so njegova veseloigra »Svoji k svojim« (Lj. 1889), pa tudi drami »Lepa Vida« (Celje 1893) in »Doktor Dragan« (Celje 1894) predvsem snovno zanimiv dokument mladoslovenske liberalne meščanske družbene problematike. Tudi v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja napisane dramske skice Antona Aškerca »Izmajlov«, »Red sv. Jurja« in »Tujka«, ki jih je skupno izdal v knjigi leta 1900, pomenijo samo neuspelo epizodo. Mojstru slovenske pripovedne pesmi je takrat že tako usihala umetniška moč, da s svojim prizadevanjem, ustvariti vzorce slovenske realistične drame s svetovljansko snovjo, ni mogel vzbuditi drugega kot pomilovanje mlade generacije, ki je komaj nekaj let za tem v Cankarjevih dramah izoblikovala domače slovensko življenje v zrele odrske umetnine izrednega formata in na mah dohitela korak svetovnega razvoja tudi na polju dramatike.

V zadnjem desetletju devetnajstega in v prvih desetletjih dvajsetega stoletja je zajela Celje močna narodna politična delavnost. Slovstveno in gledališko delo je samo z vzporednim prizadevanjem pomagalo utrjevati slovstvo v malem nacionalno ogroženem mestecu na slovenskem Štajerskem. Dokument teh prizadevanj je mladostno delo Fedorja Gradišnika, ki je ob amaterskem igralskem udejstvovanju poskušal tudi svoje pero s pripovednimi in dramskimi teksti, na primer z dvo-dejanko »Tat«, objavljeno v Zvončku leta 1904, in z doslej nenatisnjeno, v Celju in na Jesenicah uprizorjeno igro »Norec« (1920). Kot gledališki publicist, igralec in režiser pa je postal eden od najvidnejših nosilcev celjske gledališke tradicije. V zadnjih letnikih celjskega Gledališkega lista objavlja svojo »Zgodovino celjskega gledališkega življenja«. Tudi generacija slovenske moderne, ki je v teh desetletjih prevzela krmilo slovenskega slovstvenega dela, in vzporedni rod njenih sopotnikov se je

dotaknil Celja šele v delih, ki so izšla po končani prvi svetovni vojni. Otonu Župančiču se je zahotelo pomeriti se z mojstrom Shakespearom, čigar dela je kongenialno prepesnjeval v slovenščino, in ustvariti originalno slovensko klasično dramo v verzih. Z »Veroniko Deseniško« (Lj. 1924) sicer ni dosegel vseh brezdanjih globin in skorajda nedosegljivih višin svojega velikega vzornika, a ustvaril vendarle bleščečo pesniško umetnino, najboljšo slovensko klasično dramo v verzih. Ob tej zahtevni klasični formi so se zlomile prešibke sile mnogih slovenskih dramskih piscev pred njim. Po nekaterih manj uspehih poizkusih dramskega oblikovanja te snovi, kakor je na primer Marice Gregorič-Stepančičeve trodejanska drama »Veronika Deseniška« (Trst 1922), se je je lotil tudi Celjan Anton Novačan, ki je začel svoje dramsko delo z naturalistično kmečko dramo »Veleja« (Lj. 1921). Zasnoval je dramsko trilogijo Celjska kronika, a dokončal je samo prvi del »Herman Celjski« (Lj. 1928). V to teatralno efektno delo, najmočnejše kar je napisal, je vnesel svoje naturalistično oboževanje nasilne vitalnosti in z romantično patetiko pripisal Celjanom, zlasti Hermanu, neke nacionalistične južno-slovanske težnje. To je izvalo odpor mladega dramatika Bratka Krefta, ki je v svojih »Celjskih grofih« (Lj. 1932) z borbeno dialektiko v umetniški obliki pribil zgodovinsko resnico, da so bili Celjani samo nasilni fevdalci, ki so jim tlačanili naši predniki.

Po končani drugi svetovni vojni, v kateri smo Jugoslovani izvedli tudi ljudsko revolucijo, je dobilo prizadevanje za poklicno gledališče v Celju vedno bolj konkretne oblike in uspehe. To pomeni za pisce s tega ozemlja tudi vzpodbudo k snovanju v dramski obliki. Tako se je na primer mladinski pisatelj in pesnik Fran Roš lotil tudi drame in večino svojih del lahko krstil kar v Celju. Najprej komedijo »Mokro-dolci« (Celje 1946), v kateri je poskusil ožigosati poniglavost in strankarsko breznačelnost slovenske meščanske družbe med obema vojnama, za njo pa še mladinsko igro »Ušesa carja Kozmijana« (1948), v kateri je pravljичni motiv vpletel kot mikavno vzgojno poživitev motivike kmečkih uporov. Iz podobnih družbeno vzgojnih nagibov je napisal tudi drugo mladinsko igro »Desetnica Alenčica« (1951), ki je šla čez odre v dveh variantah: na ljudskih odrih so jo igrali v prvotni obliki, za potrebe večjih, to je tehnično zmogljivejših odrov pa je Roševemu osnovnemu tekstu prilil nekaj svoje odrske rutine Danilo Gorinšek. V tej obliki so jo igrali v Trstu, Mariboru in v Celju. Celjan Gorinšek se je tudi sam že poprej ukvarjal z oblikovanjem pravljичne motivike v mladinski igri — na primer v »Rdeči kapici« (1934 in 1950). Iz celjskega okolja je zrasel tudi slovenski partizanski dramatik Vladimir Pavšič — Matej Bor. Z uprizoritvijo njegovih »Raztrgancev«, ene od najznačilnejših slovenskih partizanskih dram, je tudi celjsko Ljudsko gledališče po osvoboditvi leta 1945 začelo novo dobo svojega življenja. Ta ognjeviti partizanski poet in subtilni lirik je že v partizanih zalagal kulturniške skupine z odrskimi teksti: »Gospod Lisjak« (1944), »Ječa se je odprla« (1944), »Težka ura« (1944). Raztrgance, ki so bili uprizorjeni 1944 in izšli v prvi obliki, ciklostirani leta 1945, je kasneje predelal in izdal v knjigi leta 1946. Povojne tematike pa se je lotil v »Vrnitvi Blažonovih« (1948). Njegov pesniški oblikovalni dar, ki ga usposablja za nadaljevalca Župančičevega dela pri prevajanju Shakespeara, je prese-

netil Slovence s svojevrstno dramsko pesnitvijo »Bele vode« (1950), polno izredne poetične svežine. Poskusil pa se je tudi v sodobni vzporedni formi dramskega oblikovanja in napisal filmski scenarij »Vesna«. Mlado celjsko poklicno gledališče pa je nudilo priliko za ognjeni krst tudi mlademu Kajuhovamu rojaku Šoštanjčanu Janezu Žmavcu. Upriporilo je njegovo analitično dramo »Izven družbe« (1953). Pokrajinsko gledališče za Slovensko Primorje v Postojni pa bo postavilo na oder tudi drugo njegovo dramo »Pogoji za dediča«. Gotovo se bo delo obeh avtorjev domačinov: Mateja Bora, čigar ime že nekaj pomeni v sodobni slovenski dramatik, in mladega Janeza Žmavca, ki je že s svojim prvim korakom na oder pokazal mnogo obetajočo resnost, uvrstilo kot tvoren člen tudi v pravkar začeto novo poglavje celjskega gledališkega izročila.

I V A N P R E K O R Š E K DRAMATIČNO DRUŠTVO V CELJU

Dramatično društvo v Celju je bilo ustanovljeno leta 1911. Razvilo se je iz Celjskega pevskega društva, ki je gojilo slovensko in slovansko narodno in umetno pesem, prirejalo koncerte ter gledališke predstave. Dokler je gledališče živelo še v okviru Celjskega pevskega društva, je markantno označeno z imenom Rafko Salmič — igralec in režiser, ki je spadal po svojih sposobnostih nesporno v vrste velikih slovenskih igalskih talentov. Prav bo, ako na tem mestu omenim še Salmičevega predhodnika režiserja in igralca Perdana ter njegove sodelavce Meto Baševo, Erno Kalanovo, Anko Vrečerjevo in Špindlerja.

V krog igalske družine diletantov — idealistov Salmičeve dobe spadajo imena: Rebek, Terček, Rotter, Vrečerjeva, Baševa, dr. Karlovšek, Mira Karlovškova, Anica Kukovčeva, Ela Kalanova, dr. Kalan, dr. Koderman, dr. Zdolšek, dr. Šandor Hrašovec, dr. Stanko Sajovic, dr. Lipold, Mravljak, Marta Hrašovčeva, Gradišnik, Stibler, Melanija Sernečeva, Meglič, Korošec, Stanko Perc, Karl Perc, Minka Detičkova, Dragica Mirnikova, Hana Mirnikova, Pfeifer, Jurmanova, Jurman, Sadarjeva, Sadar, Založnikova, Velušček, Košič, Čebin, Čepin, Pavlinčeva, Sončeva, Rajhova, Baebler, Pleterskijeva, Krefl, Skof, Reš, Plahuta, Gregorinova, Omladičeva, Vošnjak, Pogačnik, Ferlež, Mejavšek, Prekoršek, Vargazon.

V tej dobi narodnega prebujenja se je gojila ljudska narodna igra, povezana s slovensko pesmijo, ki je vživala gostoljubno streho v veliki dvorani Narodnega doma, katerega je zgradila Celjska posojilnica kot slovensko kulturno in narodno središče. V tem domu se je osredotočilo vse slovensko kulturno življenje ne samo za območje tedaj nemškega mesta Celja, temveč za celo široko celjsko okrožje. Ure daleč je prihajalo tedaj naše ljudstvo iz okolice h gledališkim predstavam, ki so za Slovence pomenile tedaj pravi narodni praznik. Narodni dom je bil takrat impozantna zgradba, zgrajena po načrtih češkega prof. arh. Hraskega, postajal je vedno silnejša odporna in obrambna trdnjava Slovencev v Celju in na celem Spodnjem Štajerskem. Narodni dom je bil objekt najbesnejše gonje vseh Nemcev in njim prodanih odpadnikov.

Rafko Salmič, predsednik Celjskega pevskega društva postane tudi prvi predsednik novoustanovljenega Dramatičnega društva v času, ko dobijo gledališke predstave že tolik razmah, da se pokaže potreba po delitvi dela in delitvi delokroga med pevskim in samostojnim dramatičnim društvom. Za krajšo dobo je nasledil Salmiča v predsedstvu dramatičnega društva Mirko Gruden. Po razpadu Avstrije prevzame leta 1919 predsedstvo Dramatičnega društva in vodstvo uprave Mestnega

Stanko Perc
koč učitelj Sviligoj
v Cankarjevem »Pohujšanju«
leta 1925.
Režijā: Stanko Gradišnik

gledališča Ivan Prekoršek, ki upravlja to mesto vse do leta 1935, ko nove mestna občinska uprava, postavljena od vlade Stojadinović-Korošec, imenuje za upravnika Mestnega gledališča v Celju kateheta Lukmana.

Dramatično društvo, ki se je v letih 1918—1919 preselilo iz Narodnega doma v poslopje Mestnega gledališča, umakne po 17 letih živahnega in plodnega delovanja svoj arhiv, inventar, garderobo in bogato gledališko knjižnico v prostore Celjskega doma, kjer postane vse to plen uničenja.

Dne 30. novembra 1918 se je vršila v Mestnem gledališču v Celju otvoritvena predstava z gostovanjem Zagrebške drame.

Prva nadaljnja leta po prvi svetovni vojni pomenijo velik razmah gledališkega življenja v okviru Dramatičnega društva. Poleg režiserja Salmiča, ki je predstavnik ljudske igre, se pojavlja vrsta odličnih celjskih igralcev in režiserjev: Gradišnik, Pfeifer, Perc, Kalanova, Sadarjeva, Jurman, Založnikova, Jurmanova. Vsi ti igralci in režiserji so delali brez honorarja, iz čistega donosa predstav smo nabavljali garderobo, izpopolnjevali odrske naprave in kupovali gledališke igre.

Dramatično društvo pa je v raznih sezonah imelo tele stalno angažirane in honorirane poklicne igralce — režiserje: Vekoslav Janko, Milan Skrbinšek, Rado Zeleznik in Valo Bratina. Iz dobe pred letom 1918 moram imenovati še režiserja in igralca Moleka, ki je padel v prvi svetovni vojni. Vsa ta gledališka doba je najmočnejše podčrtana z delom Milana Skrbinška. Iz njegove šole je zrastel v Celju močan kader novih igralskih moči, česar Celje režiserju in učitelju Milanu Skrbinšku ne bo smelo nikdar pozabiti. V gledališke vrste stopajo mlajše moči, starejše se po malem odmikajo, iz teh mlajših moči se dvigajo novi talenti pod vodstvom strokovnih poklicnih režiserjev.

Gledaliških predstav je bilo letno 40 do 60, bile so povprečno dobro obiskane. Ljudske igre in veseloigre so uživale večji obisk in so bile potrebne za vzdrževanje ravnovesja blagajne, težja klasična dramska dela pa so bila manj obiskana, pri čemer je zlasti dosledno oral ledino in prebil led Milan Skrbinšek, ko smo pod njegovim vodstvom preigrali celega Cankarja ter razna dela ruskih in drugih klasikov svetovne literature. V gledališču je bilo prostora za 450 do 500 gledalcev.

Pri nas so gostovala: Drama in Opera iz Ljubljane in iz Maribora, iz Maribora tudi opereta ter dvakrat Drama iz Zagreba. Na našem odru v Celju smo doživeli tudi dva nepozabna gledališka večera ruske igralske skupine Hudožestvenikov.

Naši domači igralci so igrali dela tehle avtorjev: Cankar, Govekar, Župančič, Meško, Finžgar, Novačan, Gogolj, Petrovič, Nušič, Ibsen, Strindberg, Shakespeare itd. Kot gost in režiser je nastopil med nami večkrat naš stari znanec Danilo iz Ljubljane ter Nušič in Vika Podgorska iz Zagreba.

Naš domači ansambel je gostoval v Drami in Operi v Ljubljani («Kozarec vode» in »Mamsell Nitouche«), enako tudi v Mariboru, Ptuj, Slov. Bistrici, Zalcu, Vojniku in Konjicah ter še po manjših krajih Slovenske Štajerske.

Okupacija je uničila naš arhiv in bogato knjižnico. Te nepopolne podatke sem zbral iz spomina, pa prosim oprostjenja, ako sem nenaumno koga izpustil ali navedel nekaj netočno, kar mi naj popravijo tisti, ki so v srečnejšem položaju, da jim okupator ni uničil ob izselitvi vseh zapiskov.

UTRINKI IZ CELJSKEGA KULTURNEGA ŽIVLJENJA PRED 20 LETI

(Spomini takratnih dijakov celjske gimnazije)

Ob 500-letnici mesta in ob otvoritvi novega gledališča v Celju je naraslo tudi zanimanje za preteklost. Tudi dr. Radovan Brenčič, mnogoletni intendant mariborskega gledališča, je celjski dijak in nam je povedal o kulturnih prilikah pred pol stoletjem naslednje:

Kake so bile slovenske kulturne prilike v Celju v začetku tega stoletja, ko si bil tudi ti na celjski gimnaziji? Kako je bilo z gledališčem?

V začetku tega stoletja je bilo med celjskimi Slovenci zelo živahno kulturno delovanje, kakor sicer tudi že prej, ko smo imeli le celjsko čitalnico in od leta 1890 tudi Sokola. Ti dve društvi sta prirejali svoje kulturne večere pri Strausu (Hotel Pošta) in nekaj v dvorani pri Zamorcu. Razmahnilo pa se je kulturno življenje, ko je bil dozidan *Narodni dom*: z veliko dvorano, ki je omogočala i koncerte i gledališke predstave in je bila pravo zbirališče in shajališče vseh Slovencev, tako celjskih kakor okoliških.

Iz okrilja čitalnice se je kmalu izcimilo posebno *Celjsko pevsko društvo*, ki je imelo tudi svoj *dramatski odsek*. Ta se je zlasti razvil, odkar se je po pobudi dr. Dečka, ki je pod geslom »svoji k svojim« privabil v Celje celo vrsto slovenskih trgovcev in obrtnikov — priselil Rafko Salmič, urar in zlatar. Ta je bil duša celjske slovenske dramatike skozi več ko 20 let. Bil je režiser, učitelj in glavni igralec (hkrati verna kopija slavnega Verovška), ter je skrbel, da slovensko Celje ni bilo več brez gledaliških predstav.

Ker takratni celjski dijaki nismo zamudili nobene predstave v Narodnem domu, je Salmičevo delovanje vplivalo na nas posredno tudi v tem, da sva z bratom našla v katalogu nekega dunajskega podjetja igračo »Kindertheater« (s figurami in kulisami iz papirja in celo vrsto otroških iger) ter naprosila našo dunajsko teto, da nama je poslala tako otroško gledališče. Kaj hitro sva prevedla več teh iger in začela prirejati sošolcem predstave v pisarniških prostorih, ki nama jih je dal za nedeljske popoldneve oče radevolje na razpolago.

Na drugi strani pa se je v rodbini peka Vošnjaka razvilo diletantsko gledališče v malem. Sodelovali so predvsem Vinko Vošnjak, Fedor Gradišnik, sedanji upravnik celjskega gledališča, Rudolf Dobovišek, pozneje pisec gledaliških del in drugi.

Jaz pa sem kasneje kot visokošolec sodeloval tudi kot diletant v Narodnem domu in sestavil igro s petjem in godbo »V Kocbekovi koči« ko: priložnico za planinski sejem. Še danes naletim včasih na stare Celjane, ki se spominjajo kupletov »Teci, teci, teci, aeroplan...« in »Gora ni nora, nor, ki gre gor...«

In slednjič: vse to je bilo tudi vzrok, zakaj so me pozneje poklicali za intendant mariborskega gledališča...

Zabeležil Dr. P. Strmšek

**POBUDNIKI IN IZVAJALCI OBNOVE MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU**

Investitor:

MESTNI LJUDSKI ODBOR CELJE

Gradbeni odbor:

Inž. Rihard Pompe, pomočnik direktorja Tovarne emajlirane posode, Celje
Prof. Anton Aškerc, predsednik Sveta za kulturo in prosveto MLO Celje
Fedor Gradišnik jun., predsednik Sveta za gospodarstvo MLO Celje
Mr. ph. Fedor Gradišnik sen., upravnik Mestnega gledališča Celje
Inž. Blaž Pristovšek, mestni inženir, Celje
Stane Kokalj, direktor Topilnice in valjarne cinka Celje
Venčeslav Jeras, direktor Gradbenega podjetja Beton, Celje
ad hoc
Društvo inženirjev in tehnikov Celje

Projektanti:

Inž. arh. Fran Korent — idejni in vložni projekt, štukaturni detajli in oprema.
Višji industrijski tehnik Marjan Mazej — termostatične in sanitarne naprave — klimatizacija.
Industrijski tehnik v p. Makso Pohlin — elektroinstalacije in mehanične naprave na odru.
Višji industrijski tehnik Ludvik Pavčič — scenski regulator, žarometi in projekcijski aparat

Statiki:

Inž. Dušan Bercè, glavni inženir Gradbenega podjetja Beton.
Inž. Makso Lipičnik, statik Projektivnega biroja Celje.

Nadzorni inženir:

Inž. Blaž Pristovšek, mestni inženir Celje.

Umetniški sodelavec:

Akademski kipar Vladimir Stoviček, Krško — relief timpanona.

Izvajalci:

Splošno gradbeno podjetje Beton, Celje
Lastna gradbena ekipa gradbenega vodstva
Cementnine in kamnoseštvo Celje
Anton Šumečnik, kamnoseštvo in cementnine Celje
Viktor Brezovnik, štukaterstvo Ljubljana
Tovarna pohištva Celje
Ludvik Golob, mizarsko podjetje, Celje
Mizarske delavnice, Celje
Kovinsko podjetje, Celje
Franjo Dolžan, kleparstvo in instalatersko podjetje, Celje
Elektro Celje
Klub Ljudske tehnike »Tempo«, Celje
Stojan Holobar, slikarsko-pleskarsko podjetje, Celje
Miloš Klinar, ključavničarsko podjetje, Celje
Viktor Škoflek, ključavničarsko podjetje, Celje
Elektro-radio-center, Celje

Gradbeno vodstvo:

Tone Uršič, nameščenec, Celje

G U S T A V G R O B E L N I K

KRONIKA CELJSKEGA GLEDALIŠKEGA POSLOPJJA

Gustav Grobelnik,
večletni tajnik in stalni
nepoklicni sodelavec
celjskega gledališča

Prizadevanje za resnično gledališko umetnost je vedno živelo vzporedno s prizadevanjem za lastni gledališki hram. Tako je bila dolgoletna bitka Levstikovega Dramatskega društva (1867—1892) za stalno slovensko gledališče prvič zmagovito dobojevana šele s slovensko otvoritveno predstavo leta 1892 v novi, dvonarodni hiši.¹ Spomnimo se kasneje boja slovenskega gledališkega igralca za dve, se pravi za obe hiši leta 1934, ko je oblast hotela gledališko krizo ozdraviti s tem, da bi ljubljansko Dramo zaprla in dramske igralce stlačila skupaj z opernimi v eno hišo; »s tem bi bila moralna škoda ogromna in za razvoj slovenske gledališke umetnosti usodna« (Dr. Bratko Kreft).² In današnji neustrašni in vztrajni, domala krvavi boj slovenskih igralcev v Trstu za lastno gledališko dvorano, za pravico, »ki se ji tržaški Slovenci ne bodo nikoli odrekli, ker so trdno prepričani, da mora slovensko gledališče v Trstu živeti in uspevati« (Dr. Andrej Budal).³ Ali nazadnje uporni in požrtvovalni, več kot dveletni trud in boj ljubljanskega Mestnega gledališča za lastno gledališko dvorano, da je lahko zaživel.

¹ Filip Kalan, *Obris gledališke zgodovine pri Slovencih*, Novi svet 1949, str. 569.

² Ljubljanski Gledališki list 1948—1949, št. 7, str. 164.

³ Tržaški Gledališki list 1949—1950, št. 1, str. 2.

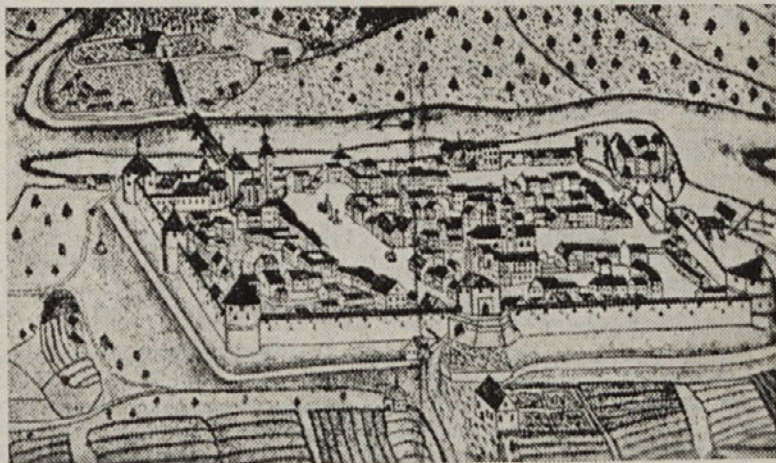
Omenjam najbolj znane primere iz našega kulturnega življenja kot majhen naknadni dokaz o upravičenosti prečestih prošenj in zahtev celjskega igralca in gledališkega obiskovalca po lastni gledališki stavbi, hkrati pa kot potrdilo, da je z njeno dograditvijo podan zadnji temeljni pogoj za razcvet celjskega gledališkega življenja.

Preteklost in sedanjost celjskega gledališkega poslopja je zvezana s kamnitim obzidjem, ki ga je še pred podelitvijo mestnih pravic (1451) grof Friderik (1434—1454) ukazal pozidati okrog trga Celja. Obzidje je bilo četverokotno in je imelo šest okroglih stolpov — štiri večje vogelne in dva manjša vmesna.⁴ V enega izmed njih je vzdano naše gledališče. To je severozapadni vogelni stolp, stoječ na desni strani tega konca Vodnikove ulice, kjer le-ta zapušča Slandrov trg.

Ta stolp je do dobe cesarice Marije Terezije (1740—1780) služil za mučilnico, v kateri je obsojencem trl kosti okrožni rabelj, ki je stanoval v poleg — na mestu sedanje gledališke zgradbe — stoječi hišici. Ob novici z dne 11. aprila 1695, ko so nekega »Primoža L. pol ure na mučilnici v Celi razpenjali, naj bi povedal, da je svojega brata Jerneja s sekirjo osmertil, ne pa s pistoljo vstrelil, kakor je terdil«, poroča zgodovinar, da se je ta stolp zaradi svojega namena »mučitelski turn, nemško Reckthurm« imenoval.⁵

Čeprav lahko upravičeno mislimo, da rimska Celeia ni mogla biti brez gledališča, če je imel tempelj, vendar niti Talija iz renesanse,

Mestno obzidje (1780).

⁴ Janko Orožen, *Zgodovina Celja II*, str. 146.

⁵ Ignacij Orožen, *Celska kronika*, str. 150.

kakor jo poznamo danes, v Celju dolgo ni imela lastnega in stalnega hrama. Ni ga bilo niti leta 1822, ko je tiskarnar in občinski svetnik Janez Jeretin prvič pozval celjske gospode, gospe in gospodične k sodelovanju v amaterskem gledališču. Njihove predstave so se izmenoma vršile v »kresiji«, t. j. v poslopju, zgrajenem na mestu bivšega minoritskega samostana in v grofiji.

Vendar ni moglo več dolgo trajati, ko je naša muza našla zana prejšnj svoj stalni dom pod krovom omenjene hiše strahu in groze, kajti o godbi celjskega Godbenega društva, ki je delovalo nekaj let po ustanovitvi (1801—1807), nato pa od 1836 do 1846, poročajo, da »je večkrat igrala tudi v starem gledališču, ki je bilo v tako zvanem Reckthurnu (mučilnici) v nekdanji celjski trdnjavi, poleg rabljeve hiše.« To gledališče se je odprlo še pred prihodom Franca Fassla, kapelnika omenjenega Godbenega društva; Fassl pa je deloval v Celju in vodil celjsko godbo, med drugim tudi na predpustnih plesih, ki so jih imeli Celjani v omenjenem gledališču — v letih 1836—1870.⁶ Iz tega sledi, da se je celjska Talija vselila v prostore bivšega rablja med leti 1822 in 1836.

Gledališko poslopje pa ni bilo mestno, temveč je to postalo šele s kupčijo, sklenjeno dne 6. oktobra 1875 med njegovim lastnikom Jakobom Smrekerjem in tedanjo mestno občino celjsko. Ker je lastnik že ležal na smrtni postelji, je bila kupna pogodba sklenjena še pred formalno odobritvijo v občinskem odboru. Naglica, s katero so se nemški predstavniki tedanjega Celja podvzivali pri nakupu da upravičeno slutiti na strah kupcev, da bi poslopje, last slovenskega meščana, moglo z njegovo smrtjo menjati svojo svrho, pa bi nemška odrska dejavnost kot eno najvažnejših orožij, prav v naši taborski dobi, izgubila svoje stalno ognjišče. S tem nakupom in z vpisom v tukajšnjo zemljiško knjigo dne 11. oktobra 1875 je torej gledališko poslopje prešlo v last mesta Celja. Morda ni toliko zanimivo, da je znašala kupnina 20.000 gld in da je ob nakupu bilo plačanih 2000 gld, ostalih 18.000 gld pa v šestih zaporednih letnih obrokih po 3000 gld, kolikor je zanimivo, da je kupno pogodbo št. 6094 de 1875 kot priča na strani prodajalca podpisal Edvard Jeretin, ki je že od smrti svojega očeta Janeza K. Jeretina (1853) vodil gledališke predstave tako na diletantskem odru v čitalnici, kakor tudi v mestnem gledališču.⁷

Gledališko poslopje pa je tisti čas tako v pogledu notranje ureditve, kakor v pogledu opreme že vse manj in manj ustrezalo zahtevam modernega gledališča. Zato so občinski možje na svoji seji 7. marca 1884 sklenili zastarelo poslopje podreti in na njegovem mestu zgraditi novo, sodobno gledališče.

Zaradi delavnosti gradbenega odbora je bilo sredi oktobra naslednjega leta (1885) poslopje dograjeno in s slovesno otvoritveno predstavo predano svojemu namenu.⁸ Poslopje, zgrajeno v modernem renesančnem slogu, ki je bil v modi ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, je prizidano na stari mestni stolp, ki so ga preuredili v shrambo in garderobe. Gledališče je zaradi svoje zunanje in notranje ličnosti veljalo za najlepše

⁶ A. Fekonja, Celje in okolica, Dom in svet 1897, str. 175.

⁷ Celjski Gledališki list 1949—1950, št. 1, str. 26.

⁸ Andreas Gubo, Geschichte der Stadt Cilli, str. 424.

na takratnem Spodjem Štajerskem, celo za lepše od bivšega deželnega gledališča v Gradcu.

Istočasno, ko je bilo poslopje dograjeno, so tlakovali Gledališko ulico in ob gledališkem poslopju zgradili pločnik. Kasneje (1888) so bili pred vhom postavljene lični kandelabri, čez dve leti (1890) pa instalirana toplovodna ogrevalna naprava.

Gledališče je upravljal poseben odbor, katerega predsednik je bil hkrati gledališki intendant. Tako so se oblastniki pod okriljem dvo-glavega črnega orla mogli ponašati s svojo gledališko stavbo vse do rojstva prve Jugoslavije.

Omeniti je, da je bilo gledališče zaradi bolj in bolj naraščajoče zahteve po filmskih predstavah, med vojno 1914—1918 prirejeno tudi v »oder za svetlobne igre«.

Z rojstvom prve Jugoslavije se je v mestno gledališče vselil slovenski gledališki delavec, ki je tedaj imel svoje ognjišče v Narodnem domu.

Ob zelo pičli občinski podpori — mestna občina je n. pr. plačevala hišnika, ki je bil hkrati odrski mojster — je poslopje izkoriščalo in upravljalo zaslužno Dramatsko društvo, najprej pod vodstvom Rafka Salmiča, nato Mirka Grudna in od 1919 do 1935 pod predsedstvom Ivana Prekorška. Razume se, da gledališče ni služilo samo za gledališke igre, marveč tudi za vokalne in instrumentalne koncerte, akademije, di-jaske predstave in podobno, čeprav je društvo hkrati odklanjalo go-stovanja, ki niso po mišljenju odgovornih dosegla tiste umetniške stopnje, ki je bila potrebna za nastop v mestni gledališki hiši — tendenca, ki živi še danes in katere končni cilj je, da se z odklanjanjem manj kva-litetnih predstav preprečujejo motnje v lastnem delu ter pogosta ne-odgovorna ravnanja z gledališkim imetjem.

1935 je mestna občina prevzela poslopje v neposredno upravo in ga po svojem prosvetnem referentu odpirala v glavnem le za gostovanja ljubljanskega in mariborskega gledališča.

V zadnjem proračunskem letu 1940/1941 je predvidela 70.000 din za vzdrževanje in popravila poslopja in instalacijskih naprav.

Med okupacijo (1941—1945) je imelo biti gledališče po iniciativi rajhovske propagande velikopotezno zunaj in znotraj obnovljeno. Že so odstranili vso vnanjo opremo ter pričeli s prezidavanjem notranjosti in deloma tudi zunanosti, ko so stvarivcu »novega reda« priče ob zmagah naših narodov teči zadnje ure in je gradnjo opustil pri okroglo 60% opravljenih grobih zidarskih delih. Osvoboditev je tedaj zatekla poslopje v nerabnem stanju.

Delovni polet ljudskih množic, ki se je razplamtel, brž ko so prenehale oborožene borbe, je v prvem obdobju razvoja našega gospo-darstva — v obdobju obnove 1945 in 1946 — zajel tudi obnovo mestnega gledališkega poslopja.

Prvič je prišla obnova gledališkega poslopja na dnevni red javne razprave 19. novembra 1945 na sestanku v sejni dvorani na celjskem magistratu. Na sestanku so bili zastopniki Okrožnega in Mestnega

ljudskega odbora, zastopniki sindikatov, prosvetnih ustanov, družbenih organizacij ter zastopstvo celjskega gledališča. Namen sestanka je bil »zbrati vse odgovorne činitelje in ljubitelje gledališča ter na njem začeti kampanjo za obnovo gledališkega poslopja.«⁹ Zborujoči so sklenili, da bodo sestavili »širši in ožji gledališki odbor, ki se bo sestal v najkrajšem času z edino, a veliko nalogo, da obnovi porušeno celjsko gledališče.«¹⁰

Sklep o obnovi poslopja, ki ga je podpirala tudi marljivost igralske družine celjskega gledališča in dramskih odsekov ostalih organizacij, od tedaj ni prišel z dnevnega reda nobene razprave o obnovi porušenega Celja. Podporo akcije za obnovo gledališča je sprejelo v svoj delovni program tudi tisti čas ustanovljeno Tujskoprometno in olepševalno društvo, zastopajoč stališče, da naloga društva ni samo olepšava, temveč tudi obnova mesta.¹¹ Podoben sklep so ponovile 14. aprila naslednjega leta celjske sindikalne podružnice na svojem sestanku v Narodnem domu, ko so se hkrati zavezale, »da bodo pospešile delo na obnovi mesta«, v kateri je bila zapopadana tudi obnova gledališča. K temu sklepu jih je napotila ugotovitev, da je prvi mesec obnove »potekel brez prave organizacije« in »da ni tistega poleta, kakor je bilo želeti«; tudi načrti za mestno gledališče so bili še v predalih gradbene uprave, zato se je ves obnovitveni program omejil »na odstranjevanje ruševin in druga manjša dela.«¹²

Po teh prvih neuspešnih poizkusih, da bi spravili mestno gledališče pod streho, je stopilo na čelo obnovitvene akcije celjsko obrtništvo. Zavedajoč se nujnega in neobhodno potrebnega sodelovanja pri obnovi, se je na II. letni skupščini Okrožne obrtniške zveze na predlog svojega predsednika Stojana Holobarja odločilo, da z brezplačnim delom ter s prispevki v denarju in materialu začne obnovo gledališča.

Sklep je Okrožna obrtniška zveza takoj sporočila predsedstvu Mestnega ljudskega odbora (dopis opr. št. 353-5, 46, z dne 23. maja 1946), ki je prav tako s posebnim dopisom (dopis Preds. 245-46 z dne 29. maja 1946) pozdravilo pobudo, »ki dokazuje, da so se tudi obrtniki vključili v načrtno obnovo našega mesta, zavedajoč se potrebe skupnega sodelovanja.«

Zaradi izvedbe obnovitvenih del je bil pri Okrožni obrtniški zvezi formiran poseben odbor s Tonetom Uršičem na čelu, v katerega so bili razen obrtnikov pritegnjeni tudi predstavniki Okrajnega in Okrožnega ljudskega odbora ter OF. Javnost je pozdravila sklep obrtnikov kot »veliko pobudo tistim redkim posameznikom, ki se še niso vključili v vseobči delovni polet našega naroda pri obnovi domovine.«¹³ Priznanju se je pridružil Okrožni ljudski odbor s prvim prispevkom 50.000 din, tako da so mogla biti 27. junija 1946 zidarska obnovitvena dela že oddana. Prevzel jih je stavbenik Karel Jezernik.

Elan, s katerim se je delo začelo, je dal zanesljivo sklepati, da bo Celje skoraj dobilo gledališki hram, ki bo dostojna podoba naše arhitek-

⁹ Nova pot z dne 23. novembra 1945.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Nova pot z dne 3. decembra 1945 in Celjski koledarček 1946.

¹² Na delo z dne 8. junija 1946.

¹³ Na delo z dne 1. junija 1946.

Staro celjsko gledališče

turne in gledališke kulture. Poleg propagande je obnovitelj izvedel tudi nabiralno akcijo denarnih prispevkov in materiala v korist obnove celjskega gledališča. V tej zvezi je 1. septembra 1946 organiziral Zlet obrtništva celjskega okrožja z zborovanjem in veliko ljudsko veselico na prostem, pri čemer je sodelovalo tudi gledališče s pravljico »Triglavska bajka«. Nabiralna akcija v denarju in materialu je v času od 1. julija 1946 do konca leta 1946 izkazala preko 300.000 din vključno račune za dela, ki so jih posamezni obrtniki brezplačno opravili. Oktobra 1946 je Ministrstvo za prosveto LRS po posredovanju Okrožnega ljudskega odbora odobrilo en in pol milijona dinarjev dolgoročnega kredita in za prvih 500.000 din takoj akreditiralo gradbeni odbor pri celjski podružnici takratnega Denarnega zavoda Slovenije.

Medtem je gradbeni odbor, v katerem so večidel na predlog Okrožnega odbora OF¹⁴ delovali obrtni referent MLO Tone Uršič, predsednik Okrožne obrtniške zveze Stojan Holobar, stavbeniki inž. Franjo Grein, Konrad Gologranc in Slavko Kukovec, šef okrožnega Projektivnega

¹⁴ Dopis OOOOF Celje št. 867/1—46 z dne 17. junija 1946 Okrožni obrtniški zvezi v Celju in Zapisnik III. seje odseka za obnovo pri Okrožni obrtniški zvezi v Celju z dne 21. junija 1946.

biroja inž. Drago Umek, predsednik okrožne načrtné komisije inž. Janko Štrukelj, mizarski mojster Franjo Vehovar, sekretar OOOOF Zoran Zagar, pravni referent Okrožnega ljudskega odbora Janjo Cigoj, predsednik Krajevnega medstrokovnega sveta Jaka Vodopivec ter tehnični vodja obnovitvenih del Maks Verk, vodil in odločal o obnovitvenih delih, ki so tekla po nemških načrtih, ki jih je pred tem Mestni ljudski odbor predložil preko takratnega Projektivnega biroja Ministrstvu za gradnje LRS. Sredi dela in razprav, ki so zajemale že vprašanja notranje ureditve gledališča, je Ministrstvo za gradnje LRS naročilo ustaviti gradbeno dela, ker so njegovi strokovnjaki »ugotovili troje napak: premajhno število sedežev, slabo akustiko in nezadovoljivo odrišče.« To naročilo je potrdilo Ministrstvo za prosveto LRS s posebnim dopisom.¹⁵

Tej prepovedi je takoj — 30. novembra — sledil komisijski ogled opravljenih del, ki ga je ob odsotnosti zastopnikov Ministrstva za gradnje opravilo petnajst članov odbora za obnovo gledališča, zastopnikov Okrožnega in Mestnega ljudskega odbora, predstavnikov Krajevnega sindikalnega sveta ter zastopnikov krajevnega kulturno-prosvetnega življenja. Komisija je najprej ugotovila, da bi za dela v avditoriju in stranskih prostorih, ki bi se končala do konca meseca marca 1947, bilo potrebno investirati okroglo 2.500.000 dinarjev, za ureditev fasade, za dokončno ureditev odra in pritlikin, ki bi se izvedla postopoma v času izven sezone, pa okroglo 5.000.000 dinarjev, nato pa sklenila, da se dela nadaljujejo po obstoječih načrtih »brez bistvenih sprememb tako, da se gledališče čimprej usposobi za uporabo«, a »kolikor bi pa gledališče z razvojem mesta postalo premajhno, naj se zgradi popolnoma novo v potrebam odgovarjajočem obsegu, sedanje pa uporabi v druge kulturne namene«.¹⁶

Kljub temu so se dela ustavila, aktivnost v nabiralni akciji je popustila, dokler se ni končno docela ustavila. Točno čez mesec dni je bila zaključna seja obnovitvenega odbora, na kateri so lahko le še pregledali opravljeno delo in leto 1947 smo začeli le še z likvidacijo neporavnanih računov, po katerih je bilo v obnovo gledališkega poslopja investiranih 685.100 dinarjev.

To je bila prva etapa (1945—1946) v obnovi celjskega gledališkega poslopja, ki jo lahko imenujemo etapo poizkusov, v kateri je — čeprav za kratek čas — prevzelo iniciativo celjsko obrtništvo: volja in sredstva, ki pa so ostala neizkoriščena.

Odlok o prepovedi ni povzročil le primerne ogorčenja, marveč predvsem vrsto intervencij, da bi se z obnovo nadaljevalo, zakaj želja, da bi dobilo Celje sodobno in prepotrebno gledališče, ni ugasnila. Toda te intervencije — opravljene večinoma po oblastni poti — so rodile le malo sadu: v letu 1947 nekaj komisijskih ogledov Projektivnega zavoda LRS, da je le-ta lahko predložil Mestnemu ljudskemu odboru v podpis pogodbo za izdelavo novih načrtov. Ti so predvidevali gradbeno vsoto v višini 15 milijonov dinarjev. Do podpisa pogodbe ni prišlo; ne

¹⁵ Št. 21287/1 z dne 27. novembra 1946.

¹⁶ Komisijski zapisnik z dne 30. novembra 1946.

le da Mestni ljudski odbor ni imel sredstev za poravnavo projektantovega honorarja, ampak zavoljo omejenih kreditov, ki jih je terjala obnova predvsem naših ključnih investicij, tudi tako dalekosežna rekonstrukcija in adaptacija ni bila sprejemljiva. Refren o pomanjkanju investicijskih sredstev, ki bi jih potrebovala obnova gledališča po načrtih Projektivnega zavoda LRS, je bilo slišati tudi z Ministrstva za gradnje, kakor z Ministrstva za prosveto. Mestni ljudski odbor in njegova Gradbena uprava sta se morala zadovoljiti le z nasvetom, da si »bo moral Mestni ljudski odbor za leto 1947 in v bodoče sam poiskati sredstva, potrebna za rešitev vprašanja te zgradbe«.

Nekaj več možnosti se je pojavilo s sklepom Izvršilnega odbora Mestnega ljudskega odbora z dne 23. februarja 1948, da se gledališče po starih načrtih čimprej dogradi in z njegovim naročilom Direkciji komunalnih podjetij, da le-ta kot investitor z deli takoj prične. Ta je po svojem predstavniku Tonetu Uršiču meseca maja podpisala pogodbo s Projektivnim zavodom za izdelavo idejnega projekta za adaptacijo in razširitev, hkrati pa izposlovala poravnavo prvega dolga: stroškov Projektivnega zavoda in akontacije, ki je zavodu pripadala in brez katere zavod ni bil dolžan začeti z izdelavo nadaljnjih načrtov. Junija 1948 bi se začelo z gradbenim delom, medtem pa bi naročili naprave za centralno kurjavo, kamnoseška dela in podobno.

Meseca avgusta 1948 je gledališko družino razveselilo sporočilo Uprave zdravstvenih, socialnih in kulturnoprosvetnih ustanov, kasneje Direkcije komunalnih podjetij, da je Mestni ljudski odbor v izpolnjevanju tretje osnovne naloge načrta za razvoj narodnega gospodarstva mesta Celja, to je dviga kulturnoprosvetne ravni prebivalstva, namenil 2.500.000 dinarjev za nadaljevanje gradbenih del v mestnem gledališkem posloppju. Sporočilo je zaključil poziv k imenovanju dveh, treh zastopnikov pri investitorju. Gledališčniki so delegirali tedanjega gledališkega upravnika Vala Bratino, igralca in ravnatelja Mestnega mizarkega podjetja Karla Goloba kot pooblaščenca pri izvedbi odrskih naprav ter ravnatelja Mestnega muzeja Antona Stupico kot pooblaščenca pri arhitektonskih delih.¹⁷ Akcija Uprave in pozneje Direkcije, ki jo je po njeni ukinitvi nadaljevalo Poverjeništvo za komunalne zadeve, je v začetku novembra 1948 sprožila poseben komisijski posvet, ki so se ga udeležili projektant inž. Josip Černivec, šef mestne Gradbene uprave inž. Blaž Pristovšek, poverjenik za lokalno industrijo in obrt Fedor Gradišnik ml., upravnik Ljudskega gledališča Valo Bratina, upravnik Celjskih mestnih podjetij Adolf Sadar, poverjenik za komunalne zadeve Jožo Kunej, ravnatelj Mestnega mizarkega podjetja Karel Golob, instalater Tovarne emajlirane posode Ivan Stavbe, referent mestnega prosvetnega oddelka Marica Frecetova, režiser Ljudskega Gledališča Tone Zorko in ravnatelj Mestnega muzeja Anton Stupica. V tem razdobju je bil to najpomembnejši posvet, saj je povzročil po projektantovem naročilu nekaj novih izkopov za instalacije. Kazalo je, da se bo prvim kopačem — prostovoljcem pridružilo krdelo novih rok, ki bodo začele z več pozornosti in z še več upanja vzbujajočimi deli. Toda zaradi stiske

17 Celjski Gledališki list 1948—1949, št. 1, str. 6, in št. 2, str. 9.

pri materialu, potrebe po strokovni delovni sili in predvsem zaradi pomanjkanja načrtov, je ostal tudi prej omenjeni kredit neizkoriščen.

Iz istih razlogov, ki se jim je pridružila še menjava v vodstvu obnove ter odlaganje izdelave načrtov iz meseca v mesec, so ostale tudi naslednjega leta 1949 vse obveze za prostovoljno delo v gledališču, ki so jih sprejemali frontovci, zama¹⁸ brez odziva pa pozivi krajevne

Pogled v foyer med gradnjo l. 1952

¹⁸ Celjski tednik z dne 19. februarja 1949.

podružnice sindikata prosvetnih delavcev marca 1949, plenuma Mestnega odbora Ljudske prosvete ter gledališke konference — oboje v aprilu 1949 in še vrsta drugih, ki so se izvili zavoljo bližajoče se stoletnice prve slovenske gledališke predstave v Celju (1849—1949).

Ta etapa investicij in zastoja se je raztegnila preko novih obljub prav do začetka nove gledališke sezone 1950—1951, ko je gledališki upravnik Fedor Gradišnik, podajajoč program za novo sezono, vzkliknil: »Preden končam, moram konstatirati žalostno in za Celje sramotno dejstvo, da se obnova gledališča še vedno ni pričela in da bomo morali kljub slovesnim zagotovilom merodajnih faktorjev, da bo gledališko poslopje do začetka letošnje sezone gotovo, pričeti prvo sezono poklicnega gledališča v Celju v kinodvorani, medtem ko pravi hram celjske Talije sredi mesta razpada v sramoto vseh nas«. ¹⁹

Ni še odjeknil zadnji vzklik »na pomoč« gledališkega vodstva, ko je bil na pobudo KPS in množičnih organizacij v tekmovanju v čast desetletnice OF sklican 13. oktobra 1950 nov sestanek zaradi dograditve gledališkega poslopja. Na sestanek so bili povabljeni in se ga udeležili zastopniki političnih in gospodarskih krogov ter zastopstvo Mestnega gledališča. Za razliko od prvotnega odbora iz let 1945 in 1946, v katerem so prevladovali zastopniki oblastnih forumov, so bili k temu posvetu razen le-teh pritegnjeni predvsem tehnični strokovnjaki in predstavniki lokalne proizvodnje. Uradni formalizem se je tedaj umaknil bolj koristnemu načelu strokovnosti in gospodarske baze. V tem je bil prvi za zanesljivi obet, da se ne bo ponovila etapa 1945—1946. Ker je bila zaradi izvenplanskega značaja obnove zamišljena obnova z izvenproračunskimi sredstvi ter prispevki v materialu in delovni sili, je bil nujen najširši tehnični odbor in sicer tak, ki je zajel predstavništva osnovnih industrijskih podjetij. Temu odboru na čelo je bil postavljen inž. Rihard Pompe, pomočnik direktorja Tovarne emajlirane posode.

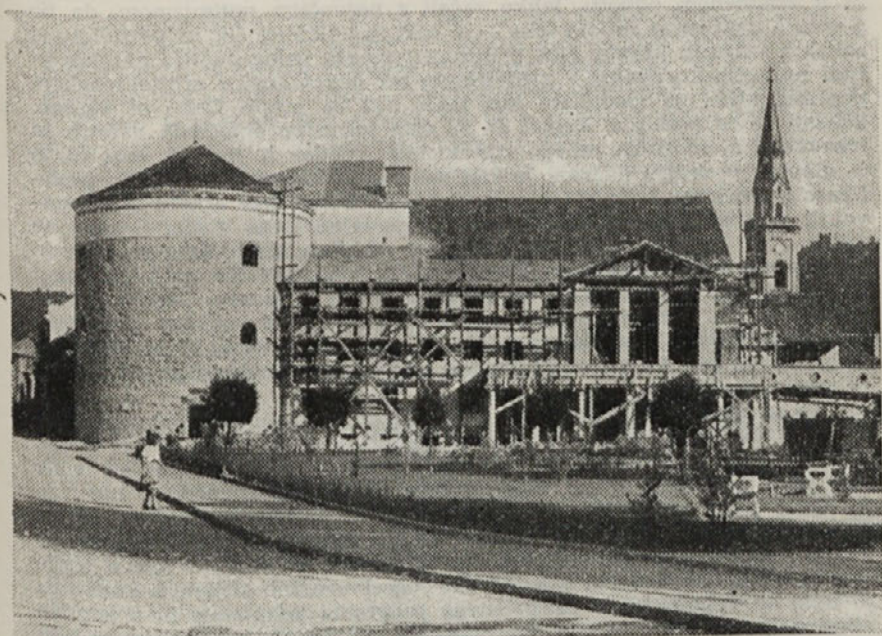
Razen prvih obvez v pogledu dobave materiala in delovne sile so se zborujoči odločili tudi za intervencijo pri gradbeni oblasti v Ljubljani. Uspeh intervencije, ki sta jo opravila predsednik Izvršilnega odbora MLO Celje Riko Jerman in poverjenik za prosveto in kulturo Anton Aškerc, najbolje dokazuje dopis Komisije za revizijo glavnih projektov Ministrstva za gradnje LRS št. 31. 805/50 z dne 27. oktobra 1950. Ta se glasi: »Mestni ljudski odbor, Celje. — Na osnovi osebne intervencije tov. predsednika Jermana Rika in poverjenika za prosveto tov. Aškerca Antona MLO Celje za odobritev obstoječih načrtov dograditve gledališča v Celju in ponovnega razgovora poverjenika za prosveto s tov. podpredsednikom Vlade LRS in ministrom za gradnje LRS, se obstoječi načrti gledališča odobravajo in lahko Mestni ljudski odbor nadaljuje z gradnjo. — Odločbo in potrjene načrte bo komisija za odobritev glavnih projektov pri Ministrstvu za gradnje LRS naknadno dostavila Mestnemu ljudskemu odboru Celje. — Smrt fašizmu — svoboda narodu! — Pomočnik ministra: Eržen Miroslav, l. r.«

¹⁹ Celjski tednik z dne 21. oktobra 1950.

Vrata v novo etapo obnove so se odprla. Gradbenemu dovoljenju je takoj sledila druga seja gradbenega odbora dne 2. novembra. Na njej so sklenili, da se z gradnjo prične takoj in sicer — zaradi varčevanja z materialnimi sredstvi — po obstoječih načrtih, ki so bili že v marsičem izvedeni in ker po njih projektirano gledališče za sedaj zadošča celjskim kulturnim potrebam. Hkrati je bil postavljen gradbeni delovodja v osebi Adolfa Presingerja.²⁰

Res se je start v obnovo začel takoj — že dne 4. novembra 1950, z ureditvijo gradbišča ter z dobavo gradbenega orodja in materiala. Meseca decembra so v poslopu že delali štukaterji ljubljanskega podjetja Viktor Brezovnik...

Predračun za dograditev gledališča, ki ga je konec novembra 1950 predložil šef mestne Gradbene uprave inž. Blaž Pristovšek, je zahteval nekaj manj kot 8 milijonov dinarjev ob izrecno poudarjeni »skromni opremi, brez bistvenih prezidav in brez gledališke opreme na odru.« Visoka postavka, ki si jo je Mestni ljudski odbor naložil ob kopici obveznih planskih nalog, je nujno narekovala izvenproračunsko samo-

Zunanost gledališča med zaključnimi gradbenimi deli pred štirimi meseci.
Foto Pelikan

²⁰ Zapisnik II. seje gradbenega odbora z dne 6. novembra 1950.

pomoč. Zato je bil na zasedanju Mestnega ljudskega odbora decembra 1950 sprejet odlok o krajevnem samoprispevku. Odlok je predpisoval štirimesečni $\frac{1}{2}\%$ odtegljaj od mesečnih prejemkov vseh delavcev in uslužbencev v Celju ter malenkostni pribitek na vseh vrst vstopnino in zapitek v gostinskih obratih. Ti finančni ukrepi — zlasti njih drugi del — so naletele na splošno razumevanje pri vseh krogih delovnega dela prebivalstva. (Poročanje o finančni, kakor tudi o tehnični strani obnove prepuščam gradbenemu vodstvu.)

Odločitev za obnovo celjskega gledališča nosi tedaj neizpodbitno pečat Mestnega ljudskega odbora, ki je prisluhnil željam in kulturnim potrebam svojega prebivalstva, sama obnovitvena dela pa so bila v prvi stopnji rezultat naklonjenosti in uvidevnosti v vodstvih celjskih industrijskih podjetij in njihovih delovnih kolektivov in končno — v zvezi z rednim izpolnjevanjem odloka o krajevnem samoprispevku — vsega prebivalstva. O omenjeni naklonjenosti pričajo še posebej množični prostovoljni prispevki in dotacije posameznih podjetij, sindikalnih podružnic itd.

Leto 1951 smo spričo delovnega zanosa, ki je vladal med graditelji in v gradbenem odboru, lahko začeli z največjim optimizmom, da bo poslopje dograjeno še isto leto — v čast desetletnici OF in petstoletnici celjskih mestnih pravic. Obe priložnosti pa sta poleg naglice narekovali tudi največjo koristnost v gledališkem ter dovršenost v arhitektonskem pogledu. »Niti za gledališče kot tako, niti za mesto Celje ni vseeno, kakšno bo to poslopje. Vemo, da se dela točno po določenih načrtih in tozadevno ni mogočih mnogo izprememb. Vendar je mogoče eno, in to je glavno: v okviru načrtov je mogoče dati zunanjemu izgledu in praktičnosti prostorov tako estetsko podobo, da bomo brez sramu lahko povabili v svoj kulturni hram tudi najrazvijenejšega gosta. S tem ne mislimo na nobeno razkošje, ker ga ne rabimo, zahtevamo pa eno in to je enostavno, a estetsko domačnost in udobnost. Merodajni faktorji naj v tem oziru store pravočasno vse, da ne bo prepozno. Gotovo bi bilo na mestu, da si ogledajo notranjost n. pr. Jugoslovanskega gledališča v Beogradu, da se posvetujejo s tem ali onim gledališkim strokovnjakom (arhitektom) ter pridobljene izkušnje aplicirajo na svoje delo pri obnovi celjskega gledališča.

To se nam je zdelo potrebno povedati, da ne bomo pozneje zabavljali in po nepotrebnem valili krivdo eventualnih pogrškov drug na drugega.

»Zavedati se moramo, da gradimo gledališče za dolgo dobo let in ne sme nam biti vseeno, kaj bodo bodoče generacije govorile o nas...«, je tedaj pisal gledališki upravnik Fedor Gradišnik.²¹ Predlog je bil sprejet in potovanje se je izvršilo. Udeležili so se ga gledališki upravnik Fedor Gradišnik, projektant inž. Franc Korent in takratni odski mojster Karel Golob, ki so si ogledali več jugoslovanskih gledališč. Posledica je bila, da »je prišlo do razširjenega programa adaptacije in s tem do eliminacije bivših nemških načrtov ter do boljše odrskotehnične in arhitektonske stilne rešitve.«²² Zlasti v odrskotehničnem pogledu načrt ni prinesel kakih novih načelnih idej, temveč le utesnjenim razmeram

²¹ Celjski Gledališki list 1950/1951 z dne 23. januarja 1951.

²² Tone Uršič: »Ni daleč čas...«, celjski Gledališki list 1951/1952, št. 5, str. 73.

kar najbolj ustrezno ureditev odra ter najbolj smotrno razporeditev igralcem potrebnih stranskih prostorov v neposredni bližini odra.

Nov velikopotezni načrt inž. Franca Korenta (sprejet aprila 1951), ki je presegel okvir zgolj obnovitvenih del in predvideval izpopolnitev v vseh smereh, pa bi bil izvedljiv le ob aдекватni velikopotezni delovni organizaciji. Dotedanjo nehomogeno delovno silo, številčno in časovno odvisno od maloštevilnih podjetij, ki so jo dodeljevala ter časovno in številčno prav tako nezanesljive prostovoljce, je bilo treba v korist tempa obnove in kontinuitete pri vse bolj pogostih strokovnih delih nadomestiti z desetkrat večjim številom pripravnih in odgovornih rok. To delovno organizacijo, po kateri šele je dobila obnova svojo pravo podobo, je izvedel novo imenovani gradbeni vodja Tone Uršič. Začetek uspehov te organizacije, ki je temeljila na premišljeni delitvi dela, pada v sredino leta 1951, ko se je gradbišče spremenilo tako rekoč v eno podjetje, sestavljeno iz gradbenega kolektiva »Beton«, ki je delal na odrskem traktu in garderobah, ter kolektiva delavcev gradbenega vodstva, ki je delal na upravnem traktu; delovno silo za nekvalificirana dela je tu pa tam prispeval tudi KPZ.

Zakaj pa še niti leta 1951 in tudi ne ob nastopu sezone 1951/1952 ni prišlo do otvoritvene predstave v novem gledališkem poslopju, je mogoče razbrati iz članka »Obnova celjskega gledališča«, ki ga je napisal gradbeni vodja Tone Uršič v Ljubljanskem dnevniku 20. junija 1952. V članku je med drugim rečeno, da bi v okviru prvotno zamišljenega programa in časa rekonstruirana stavba sicer ustrezala svojemu namenu, toda »s sila omejenimi možnostmi ter občutnimi tehničnimi in arhitektonskimi pomanjkljivostmi. Tako pa so šele čas in z njim v zvezi prečiščena arhitektonska in tehnična dognanja privedla do potrebne izpopolnitve načrta in obnovitvenih del, ki naj bi bila vsaj v glavnem čimprej končana, čeprav najbrže ne bo mogoče izvesti celotne odrskotehnične ureditve že v letošnjem (namreč 1952., op. pis.) letu.« Res je obseg del prešel okvir zgolj obnovitvenih del tako, da je nastalo moderno gledališko poslopje z okusno notranjo arhitekturo in sodobno opremo, vendar jeseni 1952, torej ob začetku sezone 1952/1953 še nespodobno za gledališko predstavo.

Pač pa je zaključek notranjih gradbenih in instalacijskih del dovolil, da je bila 28. novembra 1952 v novem gledališkem hramu prva prireditev. Bil je to koncert Komornega moškega zbora v počastitev Dneva republike. Tu in tam se je govorilo in tudi tisk je v tej zvezi pisal o »dograjenem gledališču«. »Avditorij in fasada — še ni gledališče«, je izjavil gledališki upravnik Fedor Gradišnik. »Glavno je oder, njegova tehnična ureditev z vsemi modernimi napravami in stranskimi prostori: garderobe za igralce z vso opremo, dvorana za vaje, pisarniški prostori, shramba za gledališki fundus, soba za gledališki muzej, prostor za arhiv, delavnice za električarja, mizarja, slikarja, krojača, lasuljarja itd. Brez vsega tega ni gledališča. Dokler niso ustvarjeni ti osnovni predpogoji, je redno umetniško delovanje nemogoče. O tem sem govoril že pred leti in danes ponovno poudarjam, da o otvoritvi gledališča ne more biti govora, dokler ne bodo podani vsi pogoji za nemoteno delo v njem. K temu

spada tudi posebna stavba za izdelavo in shrambo kulis z vsemi gledališkimi delavnicami vred.«²³

Zadnjo fazo obnove gledališkega poslopja osvetljuje tudi adaptacija vogelnega stolpa. Ta srednjeveški arhitektonski spomenik, ki je pred obnovo gledališča služil za garderobe in rekvizitnico, sedaj pa je v njem stopnišče, ki veže zahodni trakt, t. j. upravni del poslopja z odrom, garderobami in drugimi poslovnimi prostori v severnem traktu, so ob zgraditvi prvotne gledališke stavbe ometali. S tem pa so odvzeli srednjeveškemu stolpu prvobitni značaj in potvorili njegovo zunanost. Na predlog tukajšnjega zaupnika Zavoda za varstvo spomenikov, muzejskega ravnatelja Antona Stupice, pa je bila stolpu z odvzemom ometa vrnjena prvotna podoba — s čemer je stolp »zaživel povsem novo življenje« in »živo spregovoril v jeziku srednjeveške monumentalnosti — dejstvo, razveseljivo za vsakega ljubitelja stavbarstva in umetnosti naših pradedov.«²⁴

Montaža odrske razsvetljave ter oprema odra in stranskih prostorov se je zavlekla čez prvo četrtnetle 1953, največ zaradi dobavnih ovir. Tako so naročila za svetlobni park pri nekem italijanskem podjetju v Milanu morala biti zaradi deviznih omejitev opuščena, nakar so bila dela zaupana domači podjetnosti, m. dr. tudi organizaciji Ljudske tehnike v celjski Tovarni emajlirane posode, ki je naročilo izvedla meseca marca.

Sredi letošnjega aprila je bil oder za gledališke vaje in predstave dokončno urejen. Za upravnim aparatom, ki se je vselil v novo hišo že januarja 1953, se je končno mogel vseliti še umetniški ansambel — k zadnjim vajam za slavnostno otvoritveno predstavo »Celjskih grofov«, k predstavi, ki je v umetniški obliki obudila spomin na čas, v katerem je zrasel tudi del našega, »po živi in skupni volji Celjanov in z njihovimi svobodnimi rokami«²⁵ prenovljenega, povečanega in moderniziranega gledališkega hrama.

²³ Savinjski vestnik z dne 31. decembra 1952.

²⁴ A. (Anton) S. (Stupica): Gledališki stolp in še kaj, Savinjski vestnik z dne 30. avgusta 1952.

²⁵ Iz napisa na spominski plošči v gledališki veži. (Besedilo prof. Mirko Mahnič, lektor in režiser SNG v Ljubljani).

POROČILO GRADBENEGA VODSTVA

Tone Uršič,
gradbeni vodja

Brez dvoma bo prav, če na tem mestu podam kratko analizo poteka obnove celjskega gledališča in v zvezi s tem osvetlim nekoliko karakterističnih poglavij tega razmeroma težkega poroda.

Celotni potek kaže razdeliti na tri značilna obdobja.

V prvo obdobje sodi čas po osvoboditvi, ko se je v obnovitvenem zagonu marsikaj storilo tudi za naše gledališče. Tako je bilo v času od junija do konca novembra 1947 opravljenih na raznih betonskih in drugih pripravljalnih delih približno 40.000 ur. Pri tem niso vračunana dela, ki so jih opravljali prostovoljci. Žal tudi ure, ki so bile opravljene prostovoljno, niso statistično zajete. Teh je bilo precej, saj se je znašlo na gradbišču včasih tudi nad 50 ljudi, ki so delali običajno po 4 ure. Sredstva, ki so takrat bila porabljena, so znašala 685.100 din. Vbetoniranega je bilo približno 90 m³ armiranega betona v strop veže in deloma dvorane, ter zgrajenih raznih vmesnih in nosilnih zidov nekaj nad 35 m³. Ko je bilo delo v najlepšem razvoju in ko so bile zainteresirane za delo na stavbi tudi razne organizacije kot n. pr. obrtniška združenja celjskega bazena in razne sindikalne podružnice, se je moralo delo nenadoma ustaviti. Ali so bili razlogi za ta ukrep utemeljeni ali ne, danes končno ni več važno. Dejstvo je, da se je s tem nekako uradno zaključila prva faza del, ki je potem vztrajno počivalo nekako do konca leta 1948, ko je MLO ponovno pristopil k uresničenju v letu 1946 postavljenega načrta.

To drugo obdobje obnovitvenih del pa že karakterizira neslavna resolucija še manj slavnega IB. Neizpodbitno je, da je bilo v tem času nujno potrebno strniti vse proizvodne sile in jih preusmeriti na druge, za naš državni obstoj in neodvisnost nujno potrebne objekte. Razumljivo je, da so se skrčile tudi finančne možnosti za gradnjo objektov družbenega standarda in da v taki situaciji ni bilo računati na izvedbo

tako obsežnega programa v kulturno prosvetne namene, kot je to bila gradnja celjskega gledališča.

Le premnogi, ki niso doumeli dalekosežnosti informbirojskega napada na našo neodvisnost in energičnih ukrepov našega partijskega in državnega vodstva, so tudi iz celjskega gledališča »delali« neke vrste politično-prestižno vprašanje. Verjetno jim je danes iz že odmaknjene perspektive stvar razumljivejša.

V tem času je bilo investiranih za razna pripravljala dela, izkope za kotlarino in upravni objekt na Šlandrovem trgu ter za nabavo raznega lesa nekaj nad 300.000 din. Delo je teklo preko zime, a v zgodnji pomladi je prenehalo.

Tretje in zadnje obdobje pada v dobo, ko se je naše gospodarstvo začelo razvijati po novih načelih. Sedaj je končno nastopil čas, ko smo lahko postavili dokončni gradbeni program, ki se je od prvotnega razlikoval predvsem v postavljenih načelih splošne opreme dvorane in foyerja, ki naj bi se izvedla v res izbranem materialu, ter v razširitvi celotnega manipulacijskega prostora. Težišče razširjenega programa je bilo postavljeno na razširitev odra, ki bi po prvotni zasnovi naj ostal, kakršen je bil postavljen pred približno 100 leti.

Posredno smo s tem pridobili nujno potrebne stranske prostore in delavnice, brez katerih poklicno gledališče ne more biti. S prizidki smo pridobili 22 raznih sob, od katerih jih je polovica namenjenih za igralske garderobe, ostale pa so na razpolago upravi, tehničnemu osebju, za razne shrambe, vaje itd.

Inž. Rihard Pompe,
predsednik gradbenega odbora

Gradbeni odbor s predsednikom inž. R. Pompetom na čelu se je energično lotil postavljene naloge, zavedajoč se pri tem, da ni več poti nazaj. Mestni ljudski odbor je nudil vso materialno in moralno pomoč ter ob stalni kontroli nad razvojem del dajal potrebne sugestije za bolj smotno razporeditev del in ekonomično trošenje razpoložljivih sredstev. Na ta način smo po več kot dveh letih uspešno zaključili tretjo etapo

del, ki so po obsegu dovolj velika, da to dolgo dobo lahko opravičijo.

Mnogim je bila ta doba predolga. Tudi odgovorni na MLO so dokajkrat kritično reševali to vprašanje, vendar kljub najboljši volji, tako zaradi pomanjkanja delovne sile, ki je bilo predvsem občutno v letu 1952, ter težav pri nabavi materiala, ni bilo mogoče ugoditi nestrpnemu pričakovanju ter ukaniti neizprosno zakonitost delovnega procesa v danih okoliščinah.

Danes je to veliko delo pri kraju. Morda ni vse idealno in bi marsikaj lahko bilo boljše kot je, vendar nas ni treba biti sram. Ko bo rešeno vprašanje kulisarne, bomo lahko trdili, da je celjsko gledališče relativno popolno.

Gledališče torej imamo; to je dejstvo, toda činitelji, ki so pripomogli, da je naše gledališče to, kar je, da je naš oder po opremi res oder, na katerem se bo dalo »delati«, — to je poglavje zase.

Nesporno je, da so večja industrijska podjetja v Celju odigrala pri tem pomembno vlogo. Predvsem je na tem mestu treba omeniti zgledno pripravljenost vodstva Tovarne emajlirane posode, ki je po inž. Pompetu vselej o pravem času priskočila učinkovito na pomoč. Take zares velikodušne geste pri dobavah kritičnega materiala so marsikdaj pomenile pravicato rešitev iz brezizhodnega položaja, ko je grozila ustavitev del na določenih področjih, kar bi v končni liniji pomenilo še večjo zamudo in popolno dezorganizacijo že itak zapletenega procesa. Tu je posebej omeniti tudi vodstvo celjske Cinkarne, ki svoje pomoči ni nikoli odreklo. Dokajkrat je bilo slišati: »Za gledališče bomo dali vse — če le imamo na zalogi!« Gradbeno vodstvo pri tem dobro ve, da je romalo na gradbišče marsikaj, zaradi česar so potem nabavljajoči delali kisle obraze, kajti proizvodnja ni smela tega čutiti. Za vse to je bilo treba velikega idealizma in ta se je v našem primeru nešteto krat izpričal.

In še nekaj je, kar je bistveno važno. Živimo v dobi, ki je za naše gospodarstvo razmeroma težka. Štednja je bila isti imperativ, ki je tudi nas prisilila, da smo razmišljali o tem, kako se izogniti le prevelikim stroškom pri opremi odra s prepotrebnimi tehničnimi pripomočki, pri tem pa eliminirati uvoz raznih aparatov. Pomanjkanje deviz na eni strani, faktorji in visok aggio na drugi so nas primorali, da smo zainteresirali razna domača podjetja za podvige, ki so značilni za naš čas vobče.

Tako smo v prvi vrsti uspeli prepričati Tovarno elektromateriala v Črnučah, da je izdelava specialnih gledaliških transformatorjev proizvod, ki ga bo lahko v velikih količinah plasirala na domačem in tudi na tujem tržišču. Vse to je bila doslej domena raznih inozemskih podjetij in za naše razmere trd oreh. Toda uspelo je! Tovarna ELMA nam je izdelala trafo-napravo, ki v nobenem pogledu glede funkcionalnosti in tehnične popolnosti ne zaostaja za inozemskimi tovrstnimi izdelki.

Kot posebno lep uspeh pa moram zabeležiti, da so vse odrsko-tehnične naprave od preprostih do najbolj kompliciranih delo celjskih konstruktorjev in delavcev. Tako nam je Klub ljudske tehnike TEMPO

izdelal poleg vseh mogočih vrst žarometov in projektorjev ter raznih elektromehanskih naprav tudi najvažnejšo napravo, brez katere si gledališča ne moremo misliti — to je scenski regulator. Komplicirana naprava, ki pod spretnim vodstvom osvetljevalca pričara na oder vse mogoče svetlobne učinke od mrke noči preko prešerne svetlobe opoldanskega sonca do nežne pesmi večerne zarje in sanjave mesečine. To je naprava, o kateri smo vse do zadnjega mislili, da jo bomo morali uvoziti iz inozemstva, a je potem le bila skonstruirana in izdelana v samem Celju. Po svoji funkcionalni sposobnosti in precizni izvedbi je kos vsakemu toliko hvalisanemu tujemu izdelku. Skonstruiral jo je

Inž. arh. Fran Korent,
projektant

predsednik Kluba TEMPO tov. Ludvik Pavčič, višji industrijski tehnik v Tovarni emajlirane posode. Izdelali pa so ga člani istega kluba, ki so v to delo vložili ogromno truda in mnogo znanja.

Odkrito priznam, da nas je v tako rešitev problema odskega regulatorja pritirala stiska, ko so nam ob koncu odpovedale vse možnosti nabave v inozemstvu predvsem zaradi izredno visoke cene — mi pa smo se odločili štediti. Zato smo z veseljem pozdravili predlog, da se regulator izdela doma. Uspeh je dvojen: prištedili smo naši uvozni bilanci nekaj več kot dva in četrt milijona lir, na drugi strani pa nas je ta izkušnja naučila, da imamo več možnosti za štednjo pri uvozu, ki jih pa vidimo šele takrat, kadar »sila kola lomi«. In nam je šlo v resnici za nohte.

K celotnemu uspehu pri izvedbi odrske opreme je mnogo pripomogel tudi odrski strokovnjak upok. ind. tehnik Makso Pohlin, ki je vodil vsa dela in je s svojimi sugestijami in izdelavo posameznih načrtov za odrske mehanizme doprinesel učinkovit delež. Pripomniti je treba pri tej priložnosti, da so vsi načrti za odrsko-mehanično opremo njegovo delo.

Dolga bi bila vrsta vseh tistih, ki so na ta ali drug način pripomogli k ostvaritvi celotnega programa gradnje in opreme našega gledališča. Naj mi oprostite, če jih ne omenjam posebej. Naj povem samo

to, da gradbeno vodstvo ni imelo posebnih težav niti s posamezniki niti s podjetji, kadar je šlo zares. Vselej in povsod je naletelo na popolno razumevanje in pomoč. »Za gledališče bomo naredili« — to zagotovilo ni skoro nikoli ostalo zgolj vljudnostna krilatica, temveč je pomenila nekako moralno obvezo. To dokazuje, da je naše gledališče res prikljubljeno. Obisk v novem gledališču bo to verjetno potrdil.

In sedaj na kratko o stavbno-tehničnih problemih.

Predvsem si moramo biti na jasnem, da gledališka stavba ni nova in da je bil projektant nujno vezan na obstoječe stavbno-tehnične elemente starega gledališča in na železobetonske konstrukcije, zgrajene v času okupacije ter v letih obnove. Da je bilo v takih okoliščinah težko izvesti neko občutno povečanje avditorja, je razumljivo, vendar se je tudi v tem pogledu storilo, kar je bilo mogoče.

Od približno 300 sedežev v starem gledališču se je današnja kapaciteta povečala na 412 sedežev, kar sicer ni mnogo, vendar pa danes za Celje dovolj.

Tudi arhitektonska razčlenitev stavbe je bila pogojena po že izvršenih konstruktivnih zasnovah prejšnjih let. Vsaka korektura v smeri povečanja avditorija na račun foyera bi narekovala rušenje celotnega železobetonskega sistema, ali — povedano z drugimi besedami — rušenje cele stavbe. To pa se na noben način ni smelo storiti.

S prizidki na Šlandrov trg ter Vodnikovo in deloma tudi Gledališko ulico smo pridobili prostore za upravo in gaderobe ter razne delavnice. Najvažnejše pri tem pa je dejstvo, da smo s tem pridobili prostor za učinkovito povečanje odske ploskve, ki meri nekaj nad 300 m² in je razdeljena na glavno sceno, desni stranski, zadnji ter na manjši levi stranski oder.

Resda nimamo krožnega odra, v katerem marsikdo vidi idealno popolnost odske tehnike, vendar nam premični praktikabli, opremljeni s kolesi, omogočajo že pripravljeno sceno pripeljati na glavno odrsko ploskev, kar omogoča razmeroma kratke pavze. Res je sicer, da nam do idealne izpopolnjenosti še mnogo manjka, toda važno je, da so ustvarjeni pogoji, na osnovi katerih bo uprava gledališča v bodočih letih lahko postopoma odpravljala posamezne tehnične pomanjkljivosti, ki pa so le tako majhne, da še vedno lahko trdimo, da oprema odra ustreza sodobnim zahtevam srednje velikega, ne ravno provincialnega gledališča. Potrebno je poudariti, da je vsestransko poskrbljeno tudi za operna gostovanja. Orkester je dovolj velik ter opremljen s potrebnimi elektrosignalnimi napravami. V suterenu so na razpolago primerni prostori za godbenike in instrumente.

Tudi vprašanju ogrevanja smo posvetili primerno pažnjo. Da bi dosegli potrebno količino vlage v zraku, je v suterenu postavljen poseben klimatični sistem, ki ogret in primerno ovlažen zrak potiska s pomočjo posebnih ventilatorjev skozi strop v dvorano, odkoder se izrabljen po posebni črpalni napravi potiska na prosto. Celotno ogrevanje oskrbuje nizkotlačna parna kurjava. Vse igralske garderobe in delavnice so opremljene s toplo in mrzlo vodo. Moške in ženske garderobe, ki so ločene po etažah, pa so posebej opremljene še s kabinami za pršno kopel.

Da se inspicientu omogoči lažje delo, smo v delavnice in garderobe namestili zvočnike, ki služijo za prenos predstave in za klicanje igralcev na sceno.

Kaj pa finančni problemi?!

Naj nam gospodarski puristi ne zamerijo, če jim to pot ne bomo mogli postreči s številkami. Odkrito priznam, da nam današnja stvarna

Fedor Gradišnik jun.,
predsednik Sveta za gospo-
darstvo in komunalne
zadeve MLO Celje

vrednost stavbe ni v celoti znana. Ne gre tu za absolutne številke porabljenih sredstev, ampak za tako imenovano prometno vrednost stavbe. Ta brez dvoma visoko presega v absolutnih zneskih izraženo vsoto in mirne duše lahko trdimo, da je gradnja izpadla razmeroma poceni. Predvsem je treba upoštevati dejstvo, da je gradnja tekla kot sem to že uvodoma omenil, v treh različnih obdobjih, ki so tudi v finančno-gospodarskem pogledu med seboj različna. Ne gre tu za plačilno vrednost dinarja, temveč za menjajočo se strukturo cen in vrednost družbene proizvodnje na vezanem in prostem tržišču. Na vsak način bo potrebno, da se bo izvršila revalorizacija porabljene gotovine na današnje že ustaljene prometne vrednosti na tržišču. Zato bi bilo preuranjeno, če

bi na tem mestu hoteli podati dokončno finančno sliko, ker bi bila nerealna. To bomo storili ob prvi priložnosti, ko bomo z razčlenbo stroškov po vrstah predložili celotno sliko finančnih bremen, ki jih je gradnja terjala.

Gledališča niso »podjetja«, ki slone samo na gospodarskem računu, temveč ustanove, pri katerih ne gre koristnost vloženega kapitala meriti z računskimi operacijami, niti se ne more računati z rentabilnostjo njegovega delovanja na osnovi kalkulacije. Kulturno poslanstvo, ki ga bo celjsko gledališče opravljalo v novi stavbi, ki je kot arhitektonska kompozicija gotovo na dostojni višini, je zadostna legitimacija za porabljenega sredstva in vložen trud.

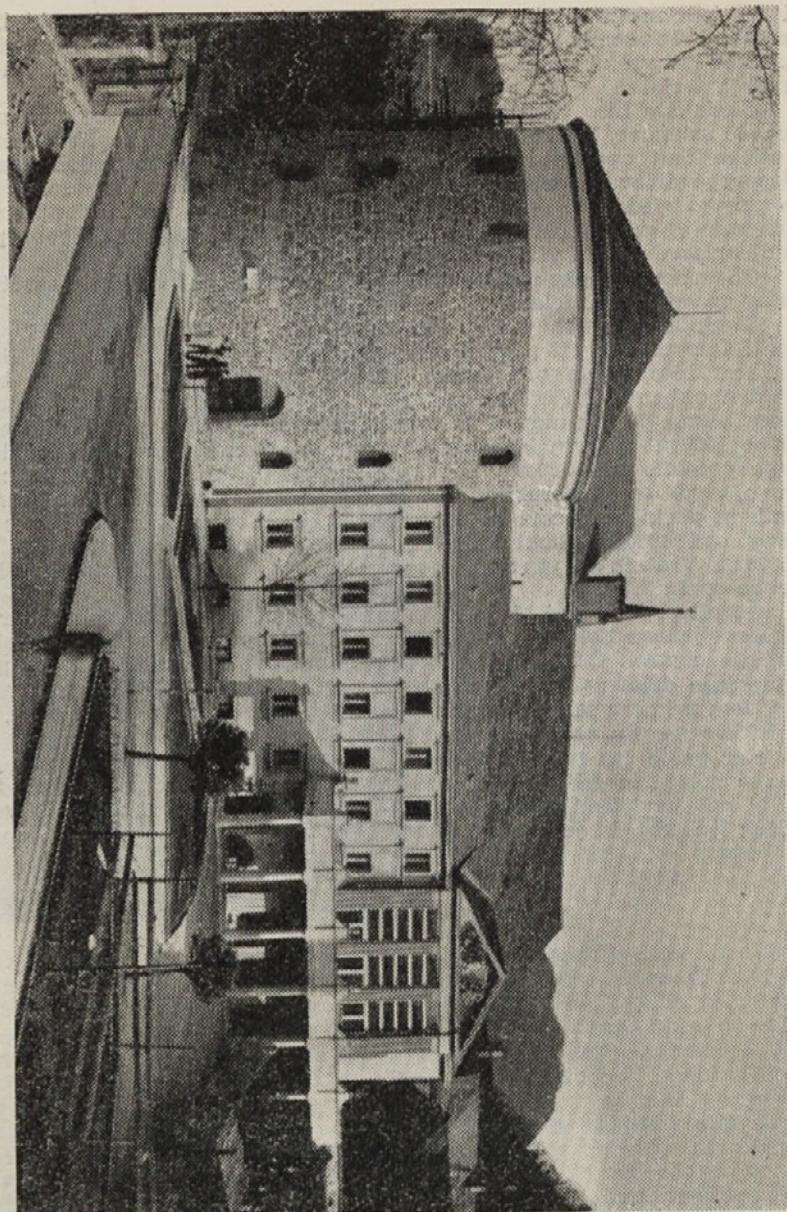
Ob koncu še nekoliko števil, ki naj bi nekoliko pomagale osvetliti obseg opravljenega dela.

Gradnja je trajala nekaj nad 700 dni in je zahtevala 164.146 plačanih delovnih ur pri povprečnem številu 23 delavcev na delovni dan. Pri tem niso vštete ure raznih obrtnih storitev. Vgrajenega je bilo 215 ton cementa, 212.000 komadov zidne opeke, 44 ton raznega betonskega železa, 70 ton mavca, 51 ton žganega apna. Odvoženo je bilo približno 1000 m³ ruševin in drugega materiala. Gramoza za betonska dela se je porabilo nad 500 m³. Za razna kleparska dela (s klimatično napravo vred) se je porabilo okoli 4 tone razne pločevine. Instaliranih črnih in pocinkanih cevi za centralno kurjavo in sanitarne naprave je nekaj nad 4800 m. Električnih žic je razpredenih po stavbi približno 20.000 m. Vratnih in okenskih odprtín je 182. Celotna etažna površina stavbe znaša 3056 m².

Gornji podatki naj bi do neke mere predložili vso razsežnost stavbe in opravljenega dela ter do neke mere tudi opravičili relativno dolgo trajanje obnove. Če bi v letu 1952 ne bilo oviralo gradbenih del pomanjkanje delovne sile, bi se gradnja verjetno zaključila prej, ker se bi v tem primeru lahko pravočasno opravila montažna dela na odru, ki so trajala vse do nekaj dni pred samo otvoritvijo.

Ker pa je čas tudi relativen pojem, smatram, da zakasnitev ne bo preveč boleča in želim, da bi ves vložen trud rodil bogate sadove ter da bi naš novi Talijin dom užival tisto priznanje, ki mu gre in vsaj delček ljubezni, ki je vanj vložena.

Tone Uršič, gradbeni vodja

Pogled na novo gledališče s Standrovega trga

Foto Pelikan

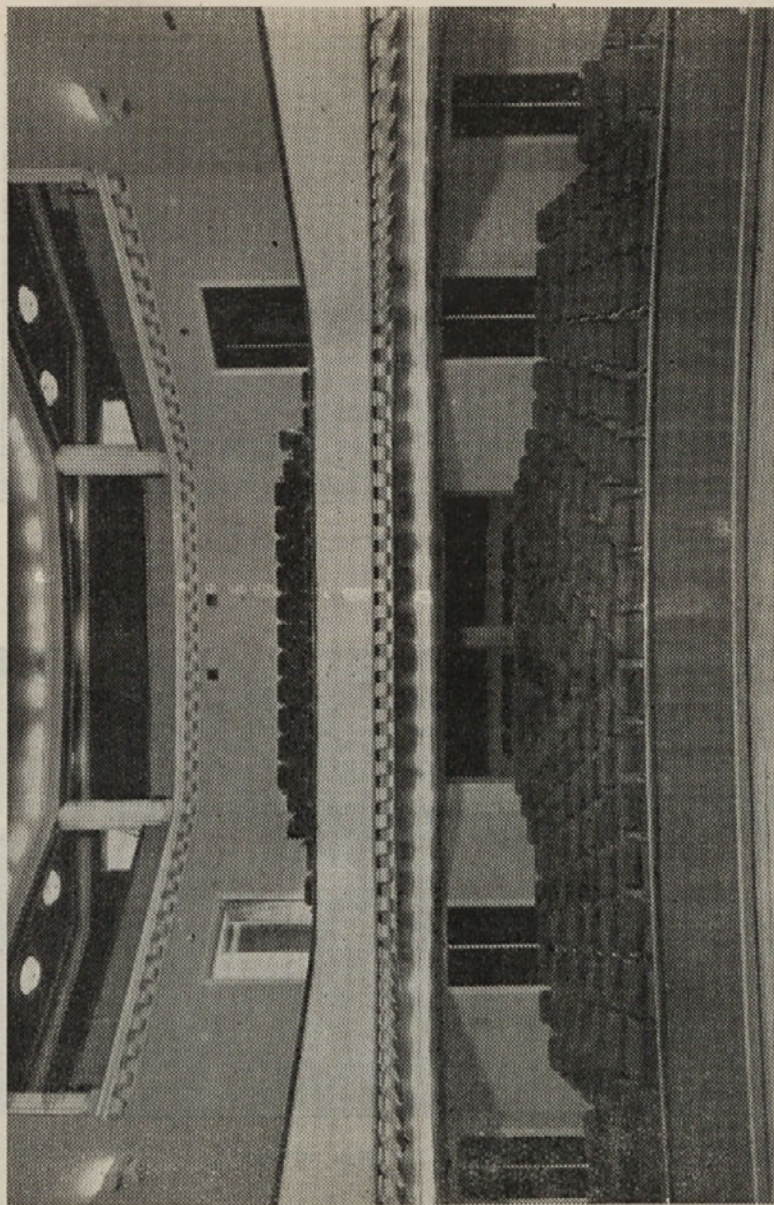
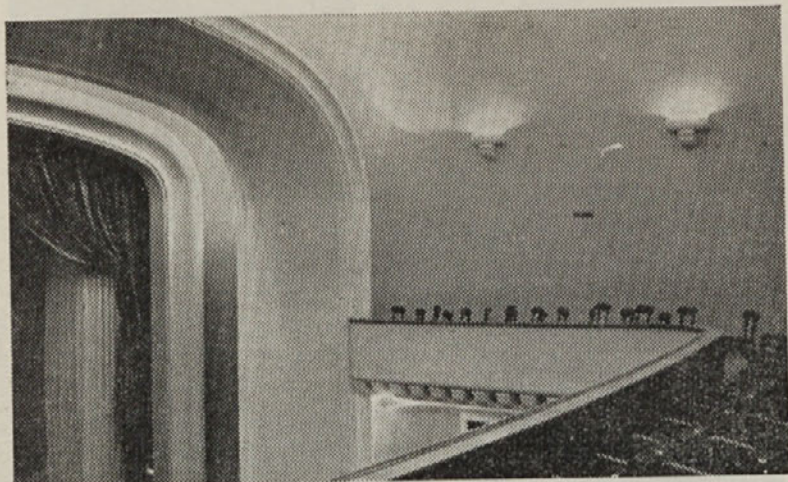

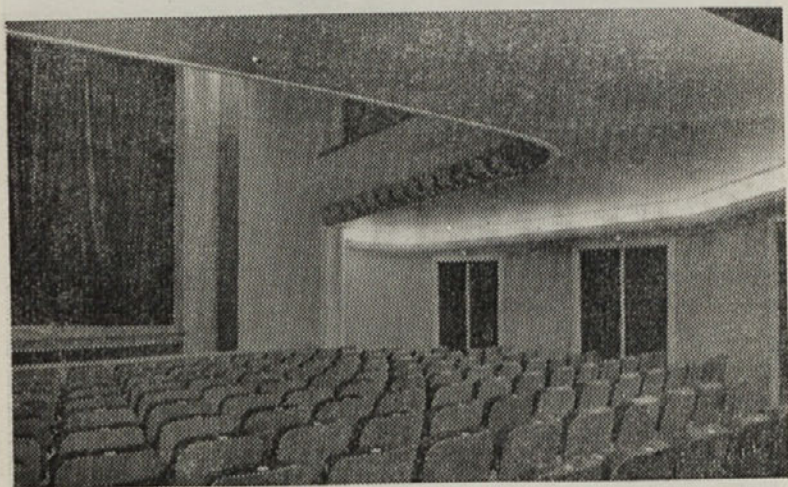
Foto Pelikan

Dvorana novega gledališča

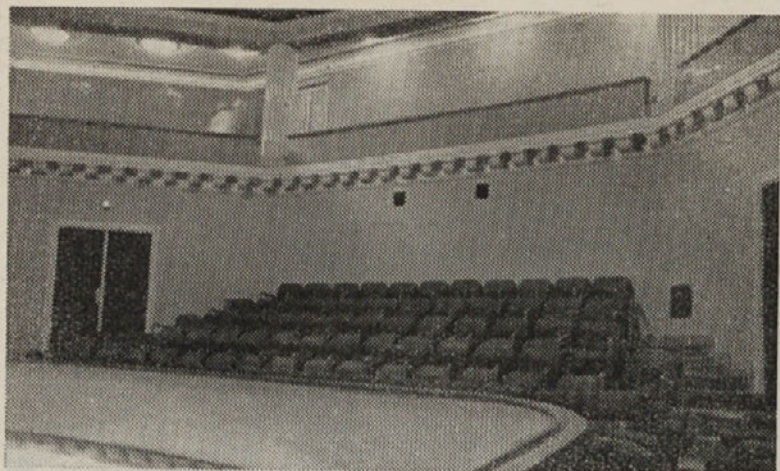
Pogled z balkona na oder

Foto Pelikan

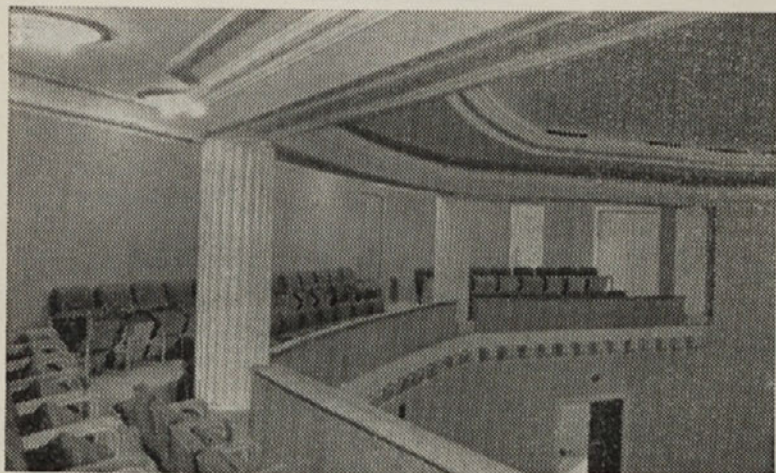
Pogled iz parterja na oder

Foto Pelikan

Balkon

Foto Pelikan

Galerija

Foto Pelikan

Foyer

Foto Pelikan

Dohod na galerijo

Foto Pelikan

**CELJSKO POKLICNO GLEDALIŠČE, NJEGOVO VODSTVO,
UMETNIŠKI ANSAMBEL TER POMOŽNO UMETNIŠKO
IN TEHNIČNO OSEBJE OB OTVORITVI NOVE HIŠE**

GLEDALIŠKI SVET

TINE OREL

profesor, ravnatelj I. gimnazije — predsednik

VLADO NOVAK

profesor, ravnatelj Študijske knjižnice

ANTON JANEŽIČ

profesor

MR. PH. FEDOR GRADIŠNIK

upravnik Mestnega gledališča

LOJZE FILIPIČ

dramaturg in umetniški vodja Mestnega gledališča

T I V O N E I J A C O O R E L GLEDALIŠKA POT FEDORJA GRADIŠNIKA

Fedor Gradišnik sen.,
upravnik gledališča

Pisati o življenju ljudi, ki še žive, je včasih težko. Pisati o Fedorju Gradišniku, upravniku Mestnega gledališča v Celju, pa ni kočljiva stvar. Ko sem za njegovo 60-letnico pisal kratko označbo njegovega kulturno-umetniškega dela, sem videl pred seboj predvsem njegovo čudovito vnemo in sveto navdušenje, ki mu je ožarjalo in gredo njegovo zanimivo življenje od mladih nog do zrelih let. Let? Če je res, da so se v zadnjih letih po zaslugi fiziologov starostne meje človeštva premaknile, potem pri Gradišniku najde to svojo veselo potrditev. Želim, da bi v dobro celjskega teatra tej potrditvi pripisali še mnogo dodatnih argumentov.

Fedor Gradišnik je doraščal na podeželju in v provincialnem mestu Celju v tistem času, ko je plejada naše moderne ustvarjala našemu

narodu umetnine, ki so bile prav toliko domače kot svetskega formata in okusa. V dobi aneksijske krize in pred velikim polomom, ki se je začel leta 1914, je rasel v izredno odzivno, živo in odgovorno osebnost, ki čuti potrebo po javnem delovanju in se v javnosti angažira s pošteno voljo in upoštevanja vredno energijo. V njegovih mladih letih je evropska umetnost doživljala z novo romantiko veličasten prerod, ki je imel nadvse pomemben značaj ravno za mali slovenski narod. Umetnik je hotel piti iz čaše opojnosti in okusiti vse sadove živopisnega življenja. Tedanje nemško gledališče v Celju je vsaj kolikor toliko odpiralo okno v svet, saj so takrat slovenski dijaki lahko gledali v Celju ustvarjalce moderne nemške drame (Schönherr, Sudermann, Schnitzler in Hauptmann). Bila je to novodobna renesansa, ki se ji imamo res za marsikaj zahvaliti. Ni čuda, če je taka privlačna in zanimiva osebnost, kakršna je Gradišnik, kljub poklicni zaposlenosti našla v sebi toliko sil za kulturno, politično in umetniško delovanje, da ga lahko uvrščamo med najpomembnejše Celjane njegove dobe.

Rodil se je v učiteljski družini 20. januarja 1890 v Hrastniku kot tretji otrok in prvi sin. Oče in mati sta bila učitelja. Mladost je preživel v rojstnem kraju, kjer je imel priložnost spoznati bedo malega človeka. Leta 1899 je prišel v Celje, kamor je bil njegov oče nameščen kot nadučitelj slovenske okoliške šole. Kaže, da mu je mati gojila njegove umetniško ustvarjene ambicije, oče pa mu je dajal prve pobude v narodno-političnem osveščanju, saj je bil organizator naprednega slovenskega učiteljstva in kot tak stanovitna tarča nemčurjev, Nemcev in klerikalcev. Dom mu je nudil sicer skromno, a vendarle razgledano vzdušje narodno zavednega, svobodoumnno usmerjenega slovenskega izobraženstva. Leta 1899 je bilo tudi leto njegovega prvega nastopa na odru. Učitelj Rafko Salmič ga je izbral za enega od »Mladih junakov«, ki so nastopili v Rokovnjačih. Fedor Gradišnik se je torej zapisal teatru, »javnemu zastrupljevalcu« (kakor so pred stoletji temu rekli) pred 54 leti. Leta 1900 ga vidimo v gimnaziji, kjer kmalu najde pot v gledališki krožek, k slovenskim predstavam v Narodnem domu in k nemškim v gledališču. Gimnazijski gledališki krožek je leto za letom posegal po zahtevnejših nalogah. Igrali so pri Vošnjakovih, pri dr. Vrečarju in pri dr. Brenčiču. Tekste so pisali dijaki večji del sami. Bile so to »dramatizacije« pravljic in povesti, ki so jih po svoje prikrojevali. To prikrojevanje je Gradišnika pripeljalo med literate. Leta 1905 mu je Engelbert Gangl v »Zvončku« že tiskal igro »Tat«. Pod psevdonimom F. S. Hrastničan je potem tri leta zalagal »Zvonček«. Nekako v istem času je nastopil tudi kot politični organizator slovenskega dijaštva in ustanovil dijaški list »Prvo cvetje«, ki se je »tiskal« pri Gradišnikovih v današnjem hotelu »Pošta«. Delovati pa je začel tudi v dijaškem taboriškem društvu, ki se je nastanilo v podstrešni sobi Narodnega doma.

Dijaško gledališče se je prav tako nastanilo pri Gradišnikovih. Bilo je prostora za 50 sedišč in stojišč. Imeli so umetniško in tehnično vodstvo, lastno kulisarno in tiskarno. Glavni sodelavci so bili Gradišnikovi bratje in sestre in Rudolf Dobovišek, ki je bil dramaturg. Vsakih 14 dni je bila premiera. Igrali so »Divjega lovca«, »Lokavega snubača«, ljudsko igro »Janez Strnad«, »Raztresenka«, »Napoleonov samovar« in druge. »Prvo cvetje« je priobčevalo kritike, izkupiček pa se je porabil za opremo odra in garderobe.

To delovanje šolski oblasti seveda ni ostalo skrito. In ker je bilo strogo prepovedano, je zanj zvedel nemški ravnatelj Proft. Iz zadrege je Gradišniku pomagal prof. veronauka Kardinar, ki je bil v tem pogledu velika dobričina in narodno zaveden človek.

Že v gimnazijski dobi je Gradišnik našel pot k političnemu krogu okrog »Domovine«, ki je takrat veljala za najradikalnejši slovenski politični list. Uredniki so mu bili znani slovenski časnikarji Ante Beg, Ekar, Cvetko Golar, dr. Vekoslav Kukovec. Izdajatelji lista so bili konservativni krogi celjskega meščanstva, »slogaši«, katerih glavni politični cilj je bil boj proti nemčurstvu. Vpliv T. G. Masaryka se je vidno odražal v radikalizmu teh slovenskih intelektualcev. Tako je med mladino nastala »Organizacija svobodomiselnega narodnonaprednega dijaštva« z enotnim programom za vse slovensko ozemlje brez ozira na kronovine. Organizacija je kmalu združila vse slovenske srednješolske zavode ter vključila celo privatno škofijsko gimnazijo v Št. Vidu nad Ljubljano. Imela je zveze z akademskimi društvi, leta 1907 pa je začela izdajati v Celju svoje tiskano glasilo »Svoboda«.

Gradišnik kljub temu političnemu povezovanju ni izgubil zveze z gledališkim življenjem. Pri tem prizadevanju mu je mnogo pomagal Otto Pichler, profesor za nemščino in zgodovino, ki je dijake pripravljaj na vsako premiero v nemškem gledališču, po premieri pa uvažal seminar o predstavi. V tem gledališču je mladi entuziast videl Schillerja, Goetheja, Kleista, Lessinga, Grillparzerja, Hebblo, Shakespeara, Calderona, Molièra, Goldonija, Raimunda, Freytaga in spredaj imenovane moderne. V Celju pa je takrat bilo možno slišati tudi opere in to Verdija, Masseneta, Rossinija, Donizzettija, Straussove operete itd. Leta 1907 sta v Celju nastopala dva pomembna nemška igralca Maierhofer in Gustav Kühne. V tem času je v Gradišniku dozorela misel, posebno ob gostovanjih slovenskega gledališča iz Ljubljane, da bi postal gledališki igralec. Isto leto je prevedel dramo Adolfa Swaygerja »Red iz npravnosti« (Die Sittennote), največ pod vplivom Hinka Nučiča. Poslal jo je prof. Juvančiču v Ljubljano, ki je dramo uvrstil v repertoar leta 1907-08 v ljubljanskem slovenskem gledališču in mu nakazal 50 kron

honorarja, zraven pa obljubil, da mu bo preskrbel zaslužek, če se posveti poklicu gledališkega igralca v ljubljanski dramatski šoli. Tedaj je v Gradišnika treščilo iz mračnih megla črnožoltih šolskih predpisov. V Šentjurju je namreč dijaški gledališki krožek igral Gradišnikovo dramtizacijo Jurčičeve humoreske »Vrban Smukova ženitev«. Ker si je pri predstavi Dobovišek privoščil tamkajšnjega župnika in njegovo kuharico, je klerikalni zmaj takoj pokazal svoje zobe in dijaki so jo morali peš odkuriti v Celje. Vendar je dobrota prof. Kardinarja to pot še napeljala hudo uro v pohleven ponavljalni izpit iz grščine. Gradišnik je počitnice prebil v dramatski šoli, zraven pa pri prof. Juvančiču urejal gledališki arhiv, opravljal pisarniške in intendantske posle ter poučeval češke in poljske igralce in igralko v slovenščini. V dramatski šoli so ga učili profesor Juvančič, Adolf Robida, Etbin Kristan, Zofija Boršnikova, Avgusta Danilova ter Hinko Nučič. Njegovi tovariši v šoli so bili Bojan Peček, Grom, Thalarjeva, Berta Bukškova, Bukšek, Mira Danilova, Josip Molek in drugi.

Naslednje leto je bil osmošolec Gradišnik izključen iz celjske gimnazije zaradi političnega delovanja, predvsem pri glasilu »Svoboda«. Izključitev je ravnatelj Proft omilil v »prostovoljni« izstop, vendar kljub temu vsem gimnazijskim zavodom poslal pismo, v katerem je odsvetoval sprejem nevarnega maturanta. Prof. Juvančič mu je s svojim priporočilom pri ravnatelju Wiesthalterju omogočil, da se je na maturo pripravljval kot eksternist. Preživil je se je z dopisništvom pri naprednih ljubljanskih časopisih, s prevajanjem za A. Turka (Živa pokopana) in z delom pri prof. Juvančiču. V tem času se je seznanil s kulturnim življenjem Čehov in Poljakov, kar ga je nagnilo, da se je vpisal na univerzo v Pragi. Preden je odšel tja, je dobil službo pri farmacevtu Hočevarju na Vrhniki. Tu je poživil dramatsko in politično delovanje v »Čitalnici« in »Sokolu«. Napisal je mladinsko igro »Sirota«, pisal v »Jutro«, v Ribnikarjev »Dan«, celjski »Narodni dnevnik« (tu je izšel njegov feljtonski roman »Institutka«), v Špindlerjev »Kmečki koledar« (tu sta izšli povesti »Sovraštvo in ljubezen« in »Županova hči«) ter prevajal Maksima Gorkega (kar je kasneje izšlo v posebni knjigi »Povesti«).

V Pragi je našel svoje prijatelje iz Ljubljane ter politično deloval v akademskem društvu »Ilirija«, ki mu je bil tajnik. Najbolj pa se je zanimal za Narodni divadlo in Vinogradsko mestno gledališče ter za celo vrsto predmestnih gledališč. Tu se je spoprijateljil z avtorjem Švejka, Jaroslavom Haškom in poročal v domačih dnevnikih o kulturnih dogodkih v Pragi.

Leta 1913 je postal magister farmacije in odšel k Hugu Robleku (ki je ob požigu Narodnega doma v Trstu skočil iz gorečega poslopja in se ubil) v Neumarkt-Tramin na južnem Tirolskem. Vojna leta je preživel kot enoletni prostovoljec, vpoklican v vojaško lekarno garnizijske bolnišnice v Ljubljani in Čedanu, po vojni pa je vzel v najem lekarno na Jesenicah, kjer je živel do leta 1922. Tu je z Jako Špicarjem in Danilom Bučarjem poživljal kulturno delo v orkestru in pevskem zboru, z Janezom Cesarjem, sedanjim stebrom SNG, pa je preživel tri plodne gledališke sezone. Uprizorila sta vrsto kvalitetnih del. Na jesenicah je doživel tudi krstno predstavo svoje drame »Norec«.

Leta 1922 je dobil koncesijo za otvoritev tretje lekarne v Celju in odslej vse svoje sposobnosti posvečal svojemu rodnemu Celju polnih 27 let. To delovanje mu je prekinila le okupacija, ko je bil izseljen v Srbijo.

V 27 letih je režiral celo vrsto gledaliških del in odigral vodilne vloge v Župančičevi Veroniki Deseniški, v Novačanovem Hermanu Celjskem, v Kreftovih Celjskih grofih, v Tolstojevem Vstajenju, v Ibsenovih Strahovih, Shakespearovem Othellu, Maeterlinckovem Stilmondskem županu, Sudermanovi Sreči v zatišju, Halbejevi Mladosti, Gogoljevem Revizorju, Cankarjevem Kralju na Betajnovi, v Hlapcih, v Rudi, v Meškovi Pri Hrastovih. Kdo bi naštel veseloigre, burke, operete in ljudske igre, pri katerih je sodeloval v tej ali drugi vlogi. Lahko rečemo, celjsko gledališko življenje od leta 1922 do leta 1941 je slonelo na njegovih ramah. Deloval pa je tudi politično ter v svojem zanimanju za skrb in težave malega človeka kmalu našel pot do pripadnikov delavskega gibanja, do Šlandra, Dušana Kraigherja, Albina Vipotnika, Mice in Vere Šlandrove in drugih. Leta 1938 je bil kandidat Združene opozicije (Slovenska kmečka stranka, krščanski socialisti, Zveza kmečkih fantov in deklet, KP).

Leta 1944 je v osvobojenem Beogradu nastopil kot Kantor v Cankarjevem Kralju na Betajnovi. Po 15. juniju leta 1945 pa se je vključil v ansambel novo ustanovljenega Ljudskega gledališča, ki ga je ves čas vztrajno in modro vodil ter pripravljajl pot do profesionalizacije celjskega gledališča. Pri tem je še vedno našel čas in moč, da je odigral glavne vloge v celi vrsti del, ki so šla po vojni preko desk našega gledališča. Ko je v Mestnem gledališču prevzel vodilno mesto upravnika, je pravzaprav dosegel tisto, kar je z vsem svojim življenjskim delom pripravljajl. Na tem mestu ga vidimo še danes in mu želimo, da bi kal, ki jo je s tako ljubeznijo vse svoje življenje gojil, odgnala zmerom lepše cvetje in zmerom lepše sadove.

Lojze Filipič, dramaturg
in umetniški vodja

Balbina Battelino-Baranovi-
čeva, režiser

Andrej Hieng, režiser

Branko Gombač, mladinski
režiser

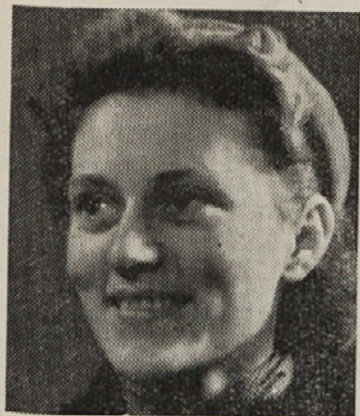
Marija Goršičeva,
igralka

Nada Božičeva,
igralka

Neda Sirnikova,
igralka

Bogdana Vrečkova,
igralka

Janez Skof,
igralec

Vladimir Novak,
igralec

Vinko Podgoršek,
igralec in inspicient

Peter Božič, inspicient
in igralec

Fotografije igralca Milana Brezigarja, ki je bil angažiran 1. aprila, ne moremo objaviti, ker je bilo ob nastopu angažmaja že prepozno za izdelavo klišeja.

NEPOKLICNI IGRALCI,
KI V ZADNJIH SEZONAH STALNO SODELUJEJO
PRI CELJSKEM GLEDALIŠČU

*Evgen Burdych
Silva Cvahtejeva
Zora Cervinkova
Janez Drozg
Gustav Grobelnik
Bogo Kotnik
Ida Marinčičeva
Franc Mirnik
Angela Sadarjeva
Avgust Sedej
Cveto Vernik
Tone Vrabl
Tone Zorko*

Foto Pelikan

Pomožno umetniško, tehnično in pomožno osebje gledališča. Od leve proti desni: Amalija Palirjeva, krojačica, Pavla Prištovškova, rekviziterka in garderoberka, Franjo Klobučar, odrski delavec, Franjo Cesar, odrski mojster, Cilka Vrečar, snažilka, Jožef Gobec, krojač, Franc Mirnik, tehnični šef in ekonom, Slavko Herman, honorarni pomočnik razsvetljevalca, Tilka Svetelškova, suflerka, Anton Pangerl, odrski delavec, Vinko Tajnšek, lasuljar in Fran Jeran, pomočnik odrskega mojstra

UPRAVNO IN ADMINISTRATIVNO OSEBJE:

računovodja: *Gustav Grobelnik st.*

administrativni tajnik: *Vera Košutnik-Aleksandrin*

A N T O N S T U P I C A
GLEDALIŠČE IN LIKOVNA UMETNOST

Spominska plošča, ki je vzdana v srednjeveški okrogli stolp nove gledališke stavbe, pripoveduje bralcu, da se je že pred več kot sto leti glasila v Celju slovenska gledališča beseda. Gledališka tradicija je bila posihmal pretrgana le zaradi germanizatoričnega pritiska, povsem zamrla pa ni. Po osvoboditvi je vzplamtela med ljubitelji gledališča želja po obnovi gledališkega hrama. Po več letih naporenega dela in gmotnih žrtev je končno prišel čas, ko se odpirajo duri novega celjskega Talijinega svetišča.

Gledališko umetnost posreduje v prvi vrsti beseda, ki jo spremlja kretnja. In dasiravno je odrska beseda kot osnovno izrazno sredstvo gledališke umetnosti vezana na pripadnost določeni narodnosti, je gledališka umetnost mednarodna. Malo je dramskih tekstov, ki so tako narodnostno pogojeni, da je njihova umetnostna veljava omejena le na en narod. Gledališka umetnost je last vseh kulturnih narodov. Slovenci, ki nas od nekaj duši maloštevilnost in ožina naših meja, podzavestno stremimo k širokim obzorjem brez slehernih geografskih meja. Le v tem duhu se čutimo z vsemi vlakni svojega bistva sorodni utripom drugih narodov, saj smo le tako upoštevanja vreden člen v družbi kulturnih nacij in človeškega občestva.

Celjski gledališki dom nam odpira neslutene možnosti zdrave gledališke umetnosti. Rasti celjskega gledališkega življenja so postavljeni osnovni temelji, dani so primerni pogoji za uprizarjanje še tako zahtevnih del. V Celju se bodo poslej uprizarjale vrhunske predstave našega Narodnega gledališča, dramska in operna dela, skratka, vse najplemenitejše, kar bo ustvarjal slovenski gledališki umetnik. Temeljni pogoji, ki so bili ustvarjeni celjskemu gledališču v nekaj letih, so resnično ustvarjalno dejanje. Ne le za mesto Celje, pač pa za vso Slovenijo. Novi dom je nova gledališka trdnjava plemenite slovenske govorice.

Malodane vse veje na drevesu umetnosti se medsebojno prepletajo. Sorodno tudi gledališka umetnost; mislim v prvi vrsti na likovno, ki se deli v tri velike skupine: slikarstvo, kiparstvo in arhitekturo. Gledališka umetnost je avtohtona, se pravi samobitna in mora biti pokorna le lastnim zakonom. Ne gre n. pr. prevzemati iz slikarske umetnosti one elemente, ki so le tej svojstveni. Kadar jih pa vendarle sprejema, si jih mora prikrojiti za gledališki namen in cilj. Zakoni, ki veljajo v slikarski umetnosti, imajo povsem druge oznake, saj bo slehernemu ljubitelju jasno, da je slika, ki jo občuduješ v galeriji ali na razstavi, svet zase. »Slike« na odru so zopet svet zase. Tako imenovano »čisto slikarstvo« ne gre prenašati na oder, saj bi s takimi prijemmi ne služili ne slikarstvu, še manj pa gledališki umetnosti. Slikarski efekti na gledališki sceni so samostojna disciplina.

Akademski kipar Vladimir Stoviček: relief na timpanonu

Foto Pelikan

Njihovi barvni valerji resnično zažive le pod snopom luči iz žarometov. Scena, ki bi bila zamišljena zgolj »slikarsko«, bo slaba; scenografa mora voditi tudi misel na globinsko-prostorno razsežnost. Tu pa se že dotikamo arhitekture in plastike. Zato se ne bomo čudili, ko pogosto srečujemo med scenografi poklicne arhitekte kot gledališke soustvarjalce. Rahlejši so stiki gledališke umetnosti s kiparji, vsaj navidezno. Vendar često tudi te panoge likovne umetnosti gledališče ne more obiti. Veliko gledaliških odskih grupacij je povzetih s tega področja, seveda pa je običajno težišče bolj na slikovitem pojmovanju plastike. Tudi mimo tega mnogokrat bogati plastika sceno kot okras.

Čisto arhitekturo pa gledališče odseva v gledaliških stavbah. Ze iz davnine je poleg religiozne arhitekture gledališka arhitektura pomembna zvrst evropske arhitekture. Slehera sodobna arhitektura govori svoj lastni jezik, ne gre več obnavljati starih oblik in stilov preživelih dob. Celjska gledališka zgradba ni dosledno modernistična. Tu in tam očituje reminiscence na klasicistične ali baročne vzore. Ustvariti gledališče kot povsem novo arhitekturno enoto v duhu sodobnosti ni mala stvar. Še velikim narodom s stoletno tradicijo je tak problem trd oreh. Evropa ima le malo vzornih sodobnih gledališč. Slovenci doslej skoraj nismo gradili gledaliških arhitektur z domačimi strokovnjaki in ker je za arhitekta problem gledališča nov, ne moremo pričakovati na prvi mah izredne realizacije. Celjski primer gledališke zgradbe je že kompliciran glede na prezidavo, ki je morala dana gradbena dejstva upoštevati bolj kot bi bilo kateremu koli projektantu ljubo.

Celjsko gledališko poslopje se deli v troje elementov: foyer z vhodom, ki se po traktu stopnišča dviga iz pritličja v nadstropje do notranjega višinskega vzpona pod ostrešjem. V foyer je nameščena garderoba in gledališka okrepčevalnica. Nad vhodom je prostrani balkon,

ki bo v poletnem času služil tudi kadičcem, pod balkonom je sama kadilnica. Iz foyerja vodijo vrata v avditorij, v parter in na balkon. Tretji element je prostrano odrišče s prostorom za orkester. V okrogli stolp je arhitekt namestil dvojno stopnišče. Tu je tudi poseben vhod v gledališko upravo in vhod za igralce h gledališkim garderobam, delavnicam in k pomožnim gledališkim prostorom.

Če si zdaj ogledamo prostorninsko razmerje posameznih prostorov, ki so prepotrebni gledališki zgradbi, je treba ugotoviti naslednje: foyer je razkošno opremljen v plemenitem materialu in tudi prostorninska razsežnost je povsem v skladu z gledališko arhitekturo manjših izmer. Avditorij je v odnosu do foyerja in odrišča izpadel nekoliko utesnjen, nima globinskega poudarka in njegov akcent gre bolj v širino. Govor je že bil, da je treba celjsko gledališče ocenjevati glede na prezidavo in dane pogoje, ki jih je moral projektant vzeti kot dejstvo. Tudi je prostorninsko vzdusje, ki ga vsrkava gledališki obiskovalec, malce hladno in nekam mrko. Le ob polni razsvetljavi se bo ta vtis omilil. Odrišče je razsežno in gledališka praksa bo pokazala, koliko je tudi funkcionalno brezhibno. Garderob in sanitarnih naprav bodo gledališki delavci veselili, saj doslej v slovenskih gledališčih tem važnim pomožnim prostorom ni bila posvečena tolikšna skrb kot v Celju. Prizidki k staremu gledališkemu jedru so ustvarili pogoje za upravne prostore, garderobe, šivalnice in podobno. In če na oko gledalec vidi mnogo tega, česar v drugih slovenskih gledališčih ni, bo še vendar treba problem slikarne in delavnic za kulise rešiti izven strehe celjskega gledališča.

Avditorij, foyer, hodniki in stopnišča kakor tudi vsi stropi so izvedeni v mavcu in naknadno tonirani. Morda gledališki prostori niso vselej poslikani v tonih, ki bi jih bil »sladokusec« veseli, vendar vsem nihče ne ustreže.

V zunanjsčini gledališkega poslopja je dvoje markantnih akcentov: okrogli srednjeveški stolp, ki je edinstven v Sloveniji in ki s svojo krepko govorico preprostih kamnitnih skladov opozarja nase na moč živo. Za mesto Celje ni le kulturno-zgodovinski spomenik, marveč tudi značilna redkost, gledališki zgradbi pa njen najmonumentalnejši okras. Drugi akcent je Stovičkova dekorativna kompozicija timpanona: dvoje gledaliških mask z liro po sredi, ob straneh zaključena z listnatim dekorom. Markantnejše gledališke vizitke novo poslopje ne premore. Že od daleč slehernega pasanta opominja ta emblem: »Postoj za hip, gledališko zgradbo imaš pred seboj!« Velika dimenzija gledaliških mask in silna plastičnost je na mestu zaradi korenspondence s srednjeveškim masivom. Gledališko fasado je arhitekt obogatil z okenskimi okviri ter monumentalnim vhomom na stebrih, ki nosijo balkon. Umetni brušeni kamen ni povsem posrečena izbira, ker se le nekoliko »bije« z naravnim kamnom stolpa. V foyerju in po stenah hodnikov bo razmeščen izbor slovenske likovne umetnosti, ki bo bogatil prostor.

Z leti se naj še gledališko poslopje krog in krog okraši s hermani ali poprsji celjskih umetnikov, ki so v ožjih stikih z gledališčem.

Nadejam se, da je čitatelj te razprave dobil nekatere odgovore na temo: »Gledališče in likovna umetnost«. Dasiravno se na prvi mah zdi, da so stiki rahli, bo morda poslej uvidel, da je tudi gledališka umetnost posredno ali neposredno prepletena z likovno umetnostjo.

INŽ. ARH. MILOŠ HOHNJEC

ODRSKI PROSTOR V ZGODOVINSKEM RAZVOJU

Inž. arh. Miloš Hohnjec,
inscenator »Celjskih grofov«

Ob otvoritvi nove celjske gledališke hiše nekaj misli o postanku današnjega gledališča.

Potreba po gledanju in poslušanju je tako stara, kot so stari ljudje. Nastanek — seveda le formalni nastanek prvega gledališča bi si lahko predstavili najjasneje ob temle primeru. Nekje se zgodi nesreča. V hipu se nabere okoli tega dogodka vse polno radovednih gledalcev, ki nehotе napravijo krog, naslednji si postavijo nekaj pod noge, da bolje vidijo. In če bi to sedaj stopnjevali, bi pred nami nastala amfiteatralna oblika grškega gledališča.

Če gledamo razvoj grškega gledališča po vsebini — vidimo, da je nastalo iz kulturnih obredov. Pri teh bakanalijah je zadostoval prostor in okvir templja. Toda z razvojem kulta v umetnost je bilo potrebno napraviti poseben oder in prostor za občinstvo. Že v letu 500 pred našo ero se je iz tega izkristalizirala zgradba, ki jo je sestavljal prostor za gledalce, ki je po navadi v polkrogu obkrožal prostor za zbor.

Odrsko tehnične priprave v našem smislu so bile zelo preproste.

Spremembe so se izvršile na ta način, da so stranske kulise, ki so imele obliko prizme, in ki so bile na treh straneh poslikane, obračali okoli osi.

Kot prvi gledališki slikar se omenja Agatharchos iz Mileta.

Leta 55 po naši eri je bilo postavljeno po Pompejevem nalogu v Rimu kamenito gledališče. Kot so Rimljani vse kulturne dobrine prevzeli od Grkov, so prevzeli tudi obliko gledališča. Jasno pa je, da ta tip gledališča ni bil v vseh časih enak, temveč se je malenkostno spreminjal v arhitekturi, ki je morala slediti napredku, pa tudi novim potrebam igre.

Grškemu kot rimskemu gledališču je arhitektura scene in ahitektura prostora za igralce neločljiva enota. Težko je ločiti, ali izhaja ta templju podobni oder s prostrano orhestro iz potrebe igre ali pa iz potrebe prostorskega izraza. Oboje je bilo isto. To se pravi, da bistvo arhitektonskega ustvarjanja prevladuje v vsej odrski umetnosti antike.

Shakespearovo gledališče »Globe Theatre« v Londonu (po originalnem bakrorezu iz 17. stoletja)

Po zatonu antične kulture je popolnoma razumljivo, da je v srednjem veku izginila oblika antičnega gledališča. Namesto tega pa je nujno nastopil nadomestek, ki se nam pa ne pokaže na prvi pogled, kajti iz srednjega veka nam ni poznana nobena gledališka stavba.

Kot je antično gledališče izšlo iz kulta, je tudi krščanska služba božja s svojimi barvitimi kostimi, ritmičnimi kretnjami, s svojimi dramatičnimi respozoriji in s svojimi muzikaličnimi vložki in spremeljavo analogna kulturnim igram antike.

Za to cerkveno igro se je razvijal tudi oder, ki ni v svojem bistvu nič manj popoln, kakor antični oder. Ni bolj učinkovitega načina, kako povezati velik prostor za gledalce s sceno, kot je to napravila cerkev

v svoji najbolj razviti obliki. Vzvišen kor, svetlobna nasprotja, delno zakrito dogajanje, vse to so teatralična predstavna sredstva največjega in obenem tipičnega učinka. Prostor za gledalce in oder pa sta tudi tu arhitektonska enota.

Misterije so še pozno v novi vek prirejale posamezna mesta ali posamezne gledališke bratovščine. Cerkvena fasada je bila od začetka edina dekoracija. Ko pa je cerkev začela ponekod te misterije preganjati iz svojega okrilja, so prenesli te igre na trge. Vzrok pa je bil tudi v tem, da se je zaradi različnih scen povečala potreba po raznih odrskih stavbah, kar so rešili na ta način, da so igrali posamezne odlomke pred različnimi stavbami ali pa so te odlomke igrali na premikajočih se vozovih.

Nihče ne ve, če se ne bi iz tega razvila samostojna oblika dramatičnega prisposobljanja, če bi tega razvoja ne prekinila renesansa.

Gledališče se je v renesansi zopet skušalo vrniti k obliki antičnega gledališča. Bogata mesta so začela skrbeti za stalne gledališke igre, kar je rodilo potrebo po novih stavbah. Vzorec ji je nujno bil antično gledališče. Ker so bile to povečini lesene zgradbe, se nam niso ohranile. Samo slučajni ostanki Palladijevega »Teatra Olympico« v Vicenci nam daje plastično predstavo o tem, kaj je takrat nastalo. To gledališče ima amfiteatraličen prostor za gledalce s stoječo, perspektivno, plastično odrsko dekoracijo. Dekoracija odra je nadaljevanje arhitekture gledališča. Oboje je enotna umetniška ustvaritev. Čeprav je »Teatro Olympico« primer majhnega gledališča tedanjega tipa, vidimo, da je v primeri z antiko postal že bolj kompliciran. Sedem različnih perspektivno oblikovanih uljc daje različne možnosti nastopanja.

S tem se je scenski učinek obogatil s pomočjo iluzije, perspektivnega nadaljevanja prostora. V tem leži prvo zrno nadaljnjega razvoja odra, ki je začel namesto arhitekture uporabljati slikarske efekte in s tem odvezemati arhitektu njegovo vladavino.

Ta razvoj je nadaljeval barok. Za barok je predvsem značilno, da je zrahljal meje med posameznimi umetnostmi. Dekorativna umetnost baroka je dopolnjevala plastično arhitekturo s slikarskimi sredstvi. Velike, perspektivno poslikane arhitekture baroka povišujejo učinke stropa dvoran in cerkva. Noben čudež ni, če je arhitekt uporabil to umetnost tudi v scenariji. Slikana arhitektura je bila vedno nadaljevanje plastične arhitekture gledališča.

Potreba in želja po sremembi scene je postavila mejo med njima. Plastična arhitektura je uokvirila slikano in s tem je nastal portal, ki obdaja odrsko odprtino, v kateri se je začela razvijati plastično slikana perspektiva. Slikana arhitektura odrske dekoracije je še vedno ustvarjala prostore, ki jih lahko smatramo za nadaljevanje prosцениja; ker so še vedno prednjačili arhitektonski motivi. Zveza med prostorom za gledalce in odrsko sliko še torej ni bila čisto prekinjena.

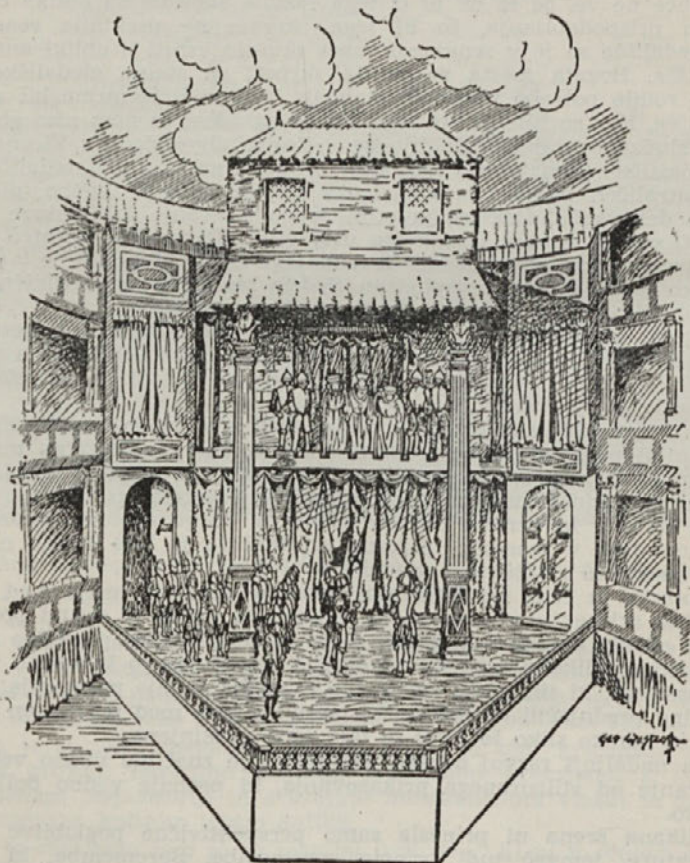
Za nadaljnji razvoj odrske dekoracije je značilno vedno večje oddaljevanje od stiliziranega prikazovanja, ki prehaja vedno bolj v slikarstvo.

Slikana scena ni prinesla samo perspektivne poglobitve odrske arhitekture, temveč tudi princip spremembe. Spremembe, ki pa ne spreminjajo samo arhitekture odrske dekoracije, temveč tudi pokrajino. Gledalec ni gledal več scene, zavestno ali podzavestno, kot dopolnilo

dvorane, temveč nekaj, kar je izven prostora. S tem se začenja moderna scenografija. Odrsko-tehnično je zanimiva postavitvev stranskih kulis na odru tega časa, ki se proti ozadju dviga in perspektivično zožuje. Na vsaki strani odra je pet prizmatičnih kulis, ki so se s pomočjo vzvodov vrtele okoli svojih osi.

Scenografska umetnost se je začela tu razvijati čisto v slikarsko smer. Uveljavljati so se začeli dekorativni slikarji.

V Lenchstadtu se je ohranilo takšno gledališče v čisto neizpremenjeni obliki. Oder ima v ozadju prospekt s sliko krajine, pred katerim se je odigravalo dejanje. Odrski prostor med prospektom in odrsko odprtino pa je razčlenjen s kulisami, pogled na vrvišče pa je zakrit s sofitami.

Rekonstrukcija odra v »Globe Theatre«

S to shemo je delal oder globoko v 19. stoletje in dela še danes marsikatero starejše gledališče.

Tako smo prišli od plastične arhitekture do dekoracije odra, to se pravi do slike, ki je razstavljena v različnih ravninah odra. Pri tem pa je nastal problem, kako vskladiti to sliko z igralci, ki živijo na odru.

Ta problem so v teku razvoja različno reševali. Dokončne rešitve še danes ni.

Slikar je zastopal mnenje: Ker so igralci na odru v živi resničnosti, je treba tudi okolje tem živim igralcem kolikor mogoče približati. Resnična iluzija je bil smoter. Temu smotru so prišli zelo blizu. Vendar je taka poslikana scena izgubila z nastopom igralcev na svoji iluziji. Kulise, ki so posnemale naravno sliko, niso mogle pričarati realnosti v prehodu kulise v odrska tla. Čim bliže naravi je bila slikarija, tem večje je bilo nesoglasje ob prehodu kulise v plastiko resničnega prostora. V tem prostoru pa se je moral gibati trodimenzionalni igralec in njegova igra je nujno prišla v nesoglasje z dvodimenzionalnimi kulisami.

Problem nerešenega prostora iluzionistične scene so skušali rešiti na ta način, da so modelirali vse dele odra, s katerimi je prišel igralec v dotiko. To se pravi, da se osnovni značaj iluzionistične scene ni spremenil, temveč se je samoboljšal. Poleg slikarja dekoracij se je pojavil kašer. Važni deli odra so postali praktikabli. S tem so prišli plastični in slikani deli v takšno sozvočje, da gledalec prehoda pogosto ni opazil.

Razvoj je šel še dalje. Odrska dekoracija postane do vseh prodornosti naturalistično izdelana in to dostikrat po navodilih zgodovinarjev in muzejskih strokovnjakov.

Inscenacija oziroma dekoracija odra je bila postavljena pred marsikatero težkočo, če je bilo treba to romantično ali pa realistično sceno spremeniti. Pojavilo se je vprašanje časa, v katerem se je morala scena spremeniti. Tehnika, ki je bila ponos te epohe, je te probleme do neke mere premagala, in sicer z različnimi načini premikanja tal.

Začeli so uvajati različne sisteme odrskih tal, med katerimi bi bilo omeniti premikajoči oder, ki ima namesto običajne ene odrske ploskve še dve ali tri, ki so postavljene levo ali desno od glavne odrske ploskve. Tu so že pripravljene scene. Ko je prva scena odigrana, jo odrinejo v ozadje, na njeno mesto pa pripeljejo pripravljen stranski oder. Ko sta oba stranska odra odigrana, se lahko spremenjeni glavni oder pripelje nazaj.

Pri pogrezujočem se odru, pri katerem se ne izgublja dragoceni prostor ob straneh odra, se pogreznejo odrska tla v pododrje, kjer pripeljejo na ta pogrezljivi oder dekoracijo, ki se potem zopet dvigne.

Ta sistem pa je lahko še bolj izpopolnjen, namreč, da je ves oder razdeljen kot šahovnice v posamezna polja, ki se posamično poljubno spuščajo ali pa dvigajo.

Vrtilni oder ima namesto stalnih tal vrtečo ploščo, na katero se postavijo inscenacije. Sprememba se vrši na ta način, da se plošča zavrti in se s tem prikaže druga inscenacija. Čim večja je ta plošča, tem več različnih inscenacij je mogoče nanjo postaviti.

Način spremembe, katerega uporabljajo manjši odri, je oder z vozički. Oder ima potrebno število vozičkov, na katerih so postavljene

inscenacije. Ti vozički se pri spremembah odpeljejo, pripeljejo novi, ali pa zasučejo, kakor pač zahteva inscenacija.

Drugi poskus reševanja scenskih odrskih problemov pa je segel nazaj k tipu Shakespearovega odra. Proscenij, ki ga je od odra ločila zavesa, so razširili preko odprtine orkestra, oder pa zaključili z arhitekturo, ki obkroža majhen vzvišen zadnji oder, ki se lahko loči z zaveso od glavnega odra. Samo na tem zadnjem odru so naznačene spremembe scene.

S tem, da je bila sprememba odrske slike olajšana, je šel ves nadaljnji razvoj k izpopolnitvi te slike.

Vse različne smeri in pogledi na umetnost so vplivali bolj ali manj tudi na inscenacijsko umetnost.

Premaknjena perspektiva, ostri obrisi, nepravilnosti v tlorisu, tajinstveni koti, kontrasti svetlobe in senc, križani kostimi, modelirane maske, vse to je prineslo ekspresionistično sceno.

V ta ekspresionizem pa se je kmalu vrinila simetrija in večja pravilnost, hotenje po samo naznačeni sceni. V tem času je začel scenograf Hofman uporabljati namesto kulis paravane.

Pri inscenacijah nekaterih dram so reševali problem inscenacije z abstraktnim kopičenjem huličnih mas. S takšnimi slikami različnih ritmov in proporcij gradnje so dosegli čudovite vtise. S tem brezmotivnim ritmičnim vtisom pa so približali še igro barv in svetlobe.

Konstruktivistični realizem pri inscenacijah namesto iluzije ali posnetka resničnosti rešuje prostor s posameznimi elementi realizma.

Kako se bosta dalje razvijala inscenarija in oder, je nemogoče prerokovati.

Gotovo pa je, da se bo eno kot drugo izpopolnjevalo. Ali se bodo obnesli poizkusi manjših amfiteatralnih gledališč, ki jih uvajajo v Ameriki na ta način, da igrajo igralci v sredini prostora in so okoli njih gledalci na dvignjenih sedežih kot v amfiteatru, je še odprto vprašanje. Gotovo pa je, da nam bo čas rodil nova odrska dela, ki bodo zahtevala svojo posebno obliko odra in stil inscenacije.

NEKAJ MISLI O SAMOUPRAVLJANJU GLEDALIŠČA

V času, ko se je gradilo novo celjsko gledališče, je bila izdana temeljna uredba o ustanovah s samostojnim financiranjem. Na temelju te uredbe je upravni odbor sindikalne podružnice pripravil osnutek pravil o upravljanju gledališča po samem kolektivu. Tako bo obenem z ureditvijo gledališkega posloppja izvedena priprava za prevzem gledališča po kolektivu. Naše socialistično gospodarstvo — ki je edinstveni primer na svetu sploh — je že doseglo pomembno stopnjo razvoja z demokratizacijo podjetij in tovarn, ki se kaže v samoupravljanju po delovnih kolektivih. Ta demokratizacija pa še ni realizirana v nekaterih ustanovah kakršno je n. pr. gledališče.

Že na občnem zboru sindikalne podružnice dne 6. februarja 1953 je bilo na dnevnem redu vprašanje o upravljanju našega gledališča po delovnem kolektivu. To vprašanje naj bi bodoči upravni odbor sindikalne podružnice realiziral.

V osnutku izdane pravilnika je obseženo celotno poslovanje gledališča, ki bi ga upravljal kolektiv.

Gledališče kot ustanovo vodita upravni odbor in upravnik. Upravni odbor naj bi imel sedem članov, med temi so: upravnik, tehnični vodja, blagajnik, dva izvoljena zastopnika umetniškega osebja in dva izvoljena zastopnika tehničnega osebja. — Mandat upravnega odbora traja tri leta. Člane upravnega odbora, ki zastopajo v odboru delovni kolektiv ustanove, izvoli delovni kolektiv iz svoje srede.

Upravnik vodi neposredno poslovanje ustanove na osnovi sklepov upravnega odbora.

Organizacija ustanove: Na čelu ustanove je upravnik. Po vrsti dela se poslovanje odvija preko: a) uprave, b) umetniškega vodstva in c) tehničnega vodstva. Umetniško vodstvo opravlja gledališki svet, ki je imenovan z odlokom MLO Celje. V svetu so poleg imenovanih članov še tajnik, zastopnik DSDU (Društvo slovenskih dramskih umetnikov) in zastopnik sindikata.

Tehnično vodstvo ima tehnični šef ob pomoči tehničnega sveta. Tehnični svet sestavljajo: tehnični šef, ekonom, odrski mojster, električar, garderober, lasuljar, mizar, slikar, krojač, član za ostale stroke in zastopnik sindikata. Tehnično vodstvo se posvetuje s člani tehničnega sveta.

Dramaturga in tehničnega šefa imenuje predsedstvo MLO Celje v sporazumu z upravnikom.

Finančno poslovanje. Pri upravljanju gledališča igra tudi gospodarstvo nedvomno zelo važno vlogo. Res je gledališče umetnostna ustanova, ki pa je močno navezana na finance, brez katerih je njen obstoj nemogoč. Finančno poslovanje ustanove Mestnega gledališča se upravlja v okviru predračuna dohodkov in izdatkov. V svojem finančnem poslovanju se mora ustanova ravnati po vseh predpisih, izdanih za ustanove s samostojnim financiranjem.

Poleg subvencij ima ustanova še dohodke: vstopnino, izkupiček Gledaliških listov in razne dohodke od najemnine okrepčevalnice, garderob za publiko itd.

Izdatki so: osebni, operativni in funkcionalni.

Ustanova lahko ustanovi sklad za študijske namene članstva.

Delovni čas in razpored delovnega časa določa upravnik.

Uslužbenci, ki delajo v delavnicah in pri transportu kulis, kjer obrabijo svoje delovne obleke prej, kakor bi jih ob navadnih delovnih pogojih, imajo pravico do brezplačne delovne obleke ali denarnega prispevka.

Osnutek pravilnika je razdeljen na šest poglavij:

I. splošne določbe,

II. organi ustanove,

III. organizacija ustanove,

IV. finančno poslovanje,

V. dolžnosti in pravice članstva in

VI. končne določbe.

Dokler osnutek pravilnika ni sprejet od upravnega odbora gledališča in ga ne potrdi MLO Celje, upravlja gledališče upravnik ob sodelovanju umetniškega sveta, ki ga je imenoval MLO Celje.

Vladimir Novak

PRVA UMETNIŠKA RAZSTAVA
V CELJSKEM GLEDALIŠČU

Р. В. А. У. М. Е. Т. И. Н. С. К. А. Р. А. С. Т. И. Я. В. А.
У. С. Е. Л. Л. Е. К. Е. М. О. Л. Е. Б. А. Т. И. С. О. У.

SEZNAM
GRAFIK NA PRVI RAZSTAVI DRUŠTVA SLOVENSКИH
UPODABLJAJOČIH UMETNIKOV V FOYERJU NOVEGA
CELJSKEGA GLEDALIŠČA OB SLAVNOSTNI OTVORITVENI
PREDSTAVI MAJA 1953

1. FRANCE MIHELIČ, akademski slikar:

1. *Mrtvi kurent* — lesorez
2. *Popotni kurenti* — lesorez
3. *Ples kurentov* — lesorez

2. MAKSIM SEDEJ, akademski slikar:

1. *Počivajoči artisti* — lesorez
2. *Melanholiја* — lesorez
3. *Iznanci* — lesorez
4. *Na delo* — lesorez

3. LAMUT VLADIMIR, akademski slikar:

1. *Na vrtu* — litografija
2. *Ozka ulica* — litografija

4. VENO PILON:

1. *Ribič* — jedkanica
2. *Lakota* — jedkanica

5. STEGOVEC JUSTINA:

1. *Portret H. T.* — suha igla
2. *Autoportret* — suha igla
3. *Klovn* — jedkanica
4. *Portret A. Z.* — suha igla

6. RIKO DEBENJAK, akademski slikar:

1. *V Savudriji* — radiranka
2. *Oljka* — suha igla
3. *Nad Motovunom* — radiranka
4. *Panjske končnice* — barvna litografija
5. *Strašilo* — barvna litografija
6. *Oslički* — litografija

7. BOŽIDAR JAKAC, akademski slikar:

1. *Dirigent Sar*
2. *Barjanska pravljica*
3. *Na kmetih*
4. *Istrske soline*
5. *Mostiček*

8. TONE KRALJ, akademski slikar:

- 4 *grafike*

9. MIHA MALEŠ, akademski slikar:

- 9 *litogravur s potovanja po Franciji, Angliji in Holandiji leta 1952.*

UPODABLJAJOČI UMETNIKI, KI RAZSTAVLJAJO SVOJA DELA NA PRVI RAZSTAVI V CELJSKEM GLEDALIŠČU

FRANCE MIHELIC, slikar in grafik, rojen 27. aprila 1907 v Virmašah pri Škofji Loki. Studiral do 1932 na umetnostni akademiji v Zagrebu. Umetniško se je naslonil na skupino »Zemlja«. Do vojne je bil profesor risanja. Izpopolnjeval se je v Parizu in v Italiji. Med vojno je odšel k partizanom in se tam živahno udeleževal kot risar in grafik, pa tudi kot buditelj mladih grafičnih talentov. Kot slikar je tehnično zelo raznovrsten. V oljih so značilne krajine, ljudske genrske slike, portreti ljudskih tipov in tihožitja. Goji tudi gouache, obvlada fresko in slika s tempero na les. Kot grafik se je izobrazil posebno v litografiji, jedkanici, linorezu v zadnjem času pa posebno v lesorezu. Razstavljal je v Ljubljani, Beogradu, Zagrebu, Rimu itd. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani.

MAKSIM SEDEJ, slikar in grafik. Rojen 26. maja 1909 v Dobravekem pri Zireh. Studiral leta 1923—25 na tehnični srednji šoli v Ljubljani, leta 1932 pa je končal umetnostno akademijo v Zagrebu. Spočetka se je navduševal za umetniške ideale »Zemlje«, pozneje pa se je odločil za koloristično problemsko slikarstvo. Danes je pri nas eden glavnih zastopnikov barvnega realizma. Po študijah je živel v Ljubljani, vsako leto pa je potoval v Italijo, pa tudi v Pariz za novimi pobudami. Slika v olju figuralne kompozicije v interierju in krajini, figuralne motive, tihožitja, krajine itd. V grafiki obdeluje v linorezu in lesorezu ilustracije, motive iz ljudskega življenja, socialno poudarjene prizore itd. Zadnje čase se je posvetil tudi barvnemu lesorezu. Razstavljal je v Ljubljani, Rimu, Beogradu, Zagrebu in drugod. Leta 1940 je bil povabljen s posebno kolekcijo na Biennale v Benetkah. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani.

VLADIMIR LAMUT, slikar in grafik. Rojen 19. avgusta 1915 v Čatežu ob Krki. Leta 1941 je dovršil umetniško akademijo v Zagrebu. Med vojno je bil interniran v Italiji. Po osvoboditvi se je udeležil z ekipami slikarjev delovne ekscurzije »Po poti IV. in V. ofenzive« in sodeloval pri gradnjah prog. Slika olja, pokrajino, predvsem pokrajino ob rojstni Krki ter ima zelo mnogo litografij. Obvlada olje, gvaš, tempero, akvarel in grafiko: litografijo, radiranko in suho iglo. Razstavljal je v Ljubljani, Zagrebu, Cetinju, Trstu, Beogradu in drugod. Zivi v Novem mestu.

VENO PILON, slikar in grafik. Rodil se je 22. septembra 1896 v Ajdovščini. Začel je slikati kot samouk v srednji šoli in nadaljeval v ruskem vojnem ujetništvu. Studiral je 1919/20 na akademiji v Pragi, 1921-22 na umetnostni šoli na Dunaju, na grafičnem zavodu za litografijo. Do očetove smrti je živel v Ajdovščini, nato se je preselil v Pariz. Po impresionističnih začetkih je krenil po vojni v ekspresionizem in v kubistično poenostavljeno stvarnost. Pod vplivom pariškega slikarstva se je približal klasicistični umirjenosti in dozorel v prefinjenem

barvnem realizmu. V grafiki je zastopana predvsem ujedkovina in li-nore2. Figuralni motiv in socialna tematika sta v ospredju. Razstavljaj je v Ljubljani, Rimu, Pragi, Benetkah, na Dunaju, Berlinu, Parizu. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani.

JUSTINA STEGOVEC, slikarka in grafičarka. Rodila se je leta 1927 v Planini pri Crnomlju. Je mlada slikarka, ki je končala ljubljansko Akademijo leta 1952, in sicer slikarski oddelek pri prof. G. A. Kosu in grafično specialko pri prof. Jakcu. V grafiki je pokazala zelo lepe uspehe. Sedaj je profesor risanja v Stični.

RIKO DEBENJAK, slikar in grafik. Rodil se je 8. februarja 1908 v Kanalu ob Soči. Srednješolska leta je preživel na realki v Ljubljani, leta 1937 je končal akademijo v Beogradu. Nato je spopolnjeval svoje študije v Parizu od 1937. do 1939. leta. V olju se posveča pokrajini, figuraliki, tihožitju, portretu, v grafiki pa ovlada jedkanico, litografijo, suho iglo; v zadnjem času se ukvarja z barvno litografijo, mnogo tudi z ilustracijo. Razstavljaj je v Trstu, Gorici, Beogradu, Zagrebu, Cetinju, Sarajevu, Skoplju, Parizu, Haagu, Moskvi, Leningradu, Kijevu, Milanu, Arbonu, Cincinnatiju itd. Njegova dela so v Narodni galeriji v Ljubljani.

BOŽIDAR JAKAC, slikar in grafik, rojen 17. julija 1899 v Novem mestu. Študiral je od 1919 do 1923 na umetnostni akademiji v Pragi. Potoval je po Nemčiji, Italiji, v Pariz, Italijo, severno Afriko, Severno Ameriko in prepotoval USA, Norveško itd. Med vojno je šel v partizane in se uveljavljal kot ilustrator in risar. Obvlada pastel, olje, vse tehnike grafike, gvaš itd. Upodablja krajino, portrete, figuraliko, svojo družino itd. Razstavljaj je v Ljubljani, Zagrebu, Pragi, Parizu, Berlinu, Beogradu, Clevelandu, Los Angelesu, Arbonu itd. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani ter v mnogih grafičnih zbirkah v Jugoslaviji in po Evropi.

TONE KRALJ, slikar, kipar in grafik. Rojen 23. avgusta 1900 v Zagorici na Dolenjskem. Je brat Franceta Kralja. Učil se je najprej pri G. Porenti v Št. Vidu nad Ljubljano in pri bratu Francetu. Od leta 1921 pa je študiral na umetnostni akademiji v Pragi. Mnogo se je posvečal monumentalnemu cerkvenemu slikarstvu. Posvetil se je tudi arhitekturi ter ustvaril vrsto kipov. Kot grafik je gojil radiranko, lesorez, cinkopis in litografijo. Razstavljaj je v Ljubljani, na Dunaju, Amsterdamu, Parizu, Berlinu, Benetkah itd. Bil je med prvimi Slovenci, ki so bili pripuščeni na Biennale. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani.

MIHA MALEŠ, slikar in grafik. Rojen 6. januarja 1903 v Jeranovem pri Kamniku. Študiral je na umetnostni akademiji v Zagrebu. Medtem je bil tudi 8 mesecev na Dunaju v umetnostni šoli. Po akademiji je odšel v Prago na specialko za grafiko, ki jo je absolviral leta 1927. Sedaj živi in deluje v Ljubljani. Maleš je izredno plodovit. Obvlada monumentalno zidno slikarstvo, v olju krajino, portret in tihožitje, posebno pa se bavi z grafiko z vsemi tehnikami. Razstavljaj je v Ljubljani, Zagrebu, Pragi, Firenci, Rimu, Beogradu in drugod. Zastopan je v Narodni galeriji v Ljubljani.

GLEDALISKI LIST MESTNEGA GLEDALIŠČA V CELJU

Izhaja za vsako premiero

Sezona 1952/53

Letnik VII.

Številka 8

Lastnik in izdajatelj Mestno gledališče Celje

Predstavnik Fedor Gradišnik

Urednik Lojze Filipič

Tiska Celjska tiskarna v Celju

Naklada 1500 izvodov

To slavnostno številko Gledališkega lista, ki je izšla ob otvoritvi nove gledališke hiše v Celju, je uredil Lojze Filipič, stavil jo je Stane Kitak, Karel Polutnik in Mirko Zupančič, metiral Gojmir Melik, tiskala Jože Seničar in Edo Vratanar. Korektor je bil Jože Kuncj. Redakcija je bila zaključena dne 23. aprila, tisk pa 8. maja 1953. Klišeje je izdelala klišarna tiskarne Ljudske pravice v Ljubljani.

Slovenski knjižni zavod v Ljubljani,

založnik »Knjižnice slovenskega gledališča« in drugih publikacij, ki podpirajo našo gledališko kulturo, čestita starodavnemu Celju in posebej še njegovemu gledališkemu kolektivu ob pomembnem dogodku: zgraditvi novega gledališča.

Naj bi novi hram Talije postal živo in uspešno središče slovenske gledališke umetnosti v krajih ob Savinji in naj bi ta umetnost utrjevala in poglobljala med ljudstvom kulturo socialistične Jugoslavije.

*Sindikalna podružnica
Uprave za ceste in kanalizacijo
čestita ob pomembnem prazniku*

*Ob pomembnem kulturnem
prazniku čestita vsemu Celju in
celjskemu gledališču*

MARIBORSKI DNEVNIK

»**VEČER**«

*Obiščite nas in prepričali se
boste o solidni postrežbi
in ugodnem nakupu!*

Tekstilno blago, volneno in bombažno za moške in
ženske obleke, svila v lepih vzorcih za obleke in pe-
rilo, volnene in bombažne pletenine za ženske, moške
in otroke, naglavne rute iz svile in bombaža, noga-
vice-nylon, svilene in bombažne za ženske, moške in
otroke, vse to Vam nudi po najugodnejših cenah

TRGOVINA
H M E L J A R
(PREJ HLADIN)
C E L J E

L. GOLOB

MIZARSKO PODJETJE

Celje • Čaberje • Tel. 24-50

NOTRANJA ARHITEKTURA
POHIŠTVO V MODERNI IZVEDBI
STAVBNA MIZARSKA DELA
NACRTI IN STROKOVNI NASVETI

TOVARNA TEHTNIC CELJE - MARIBORSKA CESTA 1

Izdeluje:

- Vagonske tehtnice do 160 ton nosil.
- Vagonetske tehtnice
- Mostne tehtnice
- Skladiščne tehtnice
- Decimalne tehtnice
- Kuhinjske tehtnice

Mlinsko industrijo opozarjamo na izdelavo »SILOS«
tehtnic! * Zahtevajte ponudbe!

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE

CELJE

NUDI SVOJE PRVOVRSTNE IZDELKE:
EMAJLIRANO POSODO,
POCINKANO POSODO,
BRUŠENO IN SUROVO POSODO,
POKOSITRENO POSODO,
HIGIENIČNE EMAJLIRANE IZDELKE,
KOPALNE KADI,
KOTLE IN RADIATORJE ZA CENTR. KURJAVO,
SENČNIKE VSEH VRST
TER OSTALE EMAJLIRANE IZDELKE

Brzozjavke: Emajl Celje * Telefon 22-71

R E S T A V R A C I J A

„Ojstrica“

C E L J E

nudi vedno po najnižjih cenah raznovrstna topla in
mrzla jedila, priznana kvalitetna vina in ostale pijače

Letni vrt

Obiščite nas in prepričajte se!

G O S T I N S K O P O D J E T J E

»TURIST HOTEL«

M A R I B O R - S O D N A U L I C A 1 7

nudi svojim cenjenim gostom v novo urejenem hotelu
čista, zračna komfortna prenočišča po najnižjih cenah

* V svoji restavraciji »Turist« Maribor, Partizanska
cesta 18, pa nudimo vse vrste jedil in prvovrstna šta-
jerska vina

Trgavska podjetje **'VESNA'**

CELJE - CANKARJEVA ULICA 2

s svojimi poslovalnicami

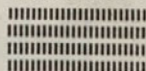
- »Galanterija«, Cankarjeva 2
- »Drogerija«, Prešernova 8
- »Parfumerija«, Trg V. kongresa 11
- »Glasbila«, Stanetova 8
- »Kozmetika«, Razlagova

priporoča svojim odjemalcem tekstilno, galanterijsko, parfumerijsko in kozmetično blago, igrače, usnjeno galanterijo v prvovrstni kvaliteti in nizkih cenah *

Na zalogi tu - in inozemske specialitete

NAROČAJTE IN BERITE

Savinjski vestnik

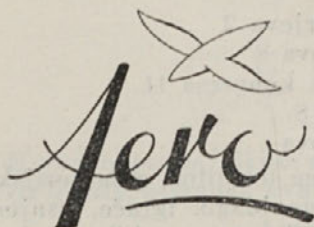
GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNIH LJUDI MESTA CELJA, OKRAJEV CELJE-OKOLICE IN ŠOŠTANJA

CELJE - TITOV TRG 1 - TELEFON 20-07

ki Vas poleg lokalnih vesti točno obvešča o gledaliških predstavah, priobčuje najobširnejše kritike pred vsemi listi o delu Mestnega gledališča

Če še niste, naročite »Savinjski vestnik«, ki bo prej ko slej postal Vaš nepogrešljiv list v družini in službi

Tovarna AERO — Celje

- AERO — šolske barvice
- AERO — plakatna tempera barva
- AERO — umetniške oljnate barve
- AERO — karbon papir
- AERO — pisalni trakovi
- AERO — matrice za razmnoževanje
- AERO — črnila
- AERO — barve za obleko
- AERO — lužila za les
- AERO — guminol — lepilo za gume
- AERO — itd. itd.

Zahtevajte izdelke „AERO“ v vseh trgovinah!

SAVINJSKA TOVARNA NOGAVIC

Polzela

i z d e l u j e :

moške in otroške bombažne nogavice ter vse vrste ženskih bombažnih in svilenih nogavic

Deseni po izbiri! Odlična kvaliteta!

UPRAVA CEST
IN KANALIZACIJ
C E L J E

*vedčnuje ceste, kanale,
mostove itd.
solidno in po
nizkih cenah*

Obiščite
veleblagovnico

Ljudski
magazin
Celje

kjer boste solidno
postreženi
z najrazličnejšim
blagom
po ugodnih cenah

TOVARNA USNJA ŠOŠTANJ

Telefon štev. 2

izdeluje najcenejše in najboljše podplatno usnje, komerčno in Goodeyer, vseh barv telečji in goveji boks ter velurje, dubboks za smučarske čevlje, kravino za delavske čevlje, svetovno znane likance in tehnično usnje

Tekstilna tovarna Šempeter v Savinjski dolini

izdeluje

use vrste beljenega platna širine 80, 145 in 180 cm,
zavese v širini 80 in 150 cm,
flanele za rjuhe itd.

Moderna belilnica — uslužnostno beljenje

Nizke cene — Solidna postrežba

Trgovini na veliko dajemo 2% grosistični popust

Po gledališki
predstavi Vas
vljudno vabimo
na prigrizek in
pristno kapljico

RESTAVRACIJA
Na - Na
ŠELIGO VINKO

Potrebujete novo
obleko, perilo
ali čevlje?

Pri hmeljarju
v Celju

je največja izbira
in najnižje cene

METKA MEHANIČNA **CELJE** TKALNICA

IZDELUJE:

zefirje
popeline
batiste
flanelo
flanelete
damast
blago za delovne obleke itd.

Vsem odjemalcem bomo vedno nudili kvalitetno blago po konkurenčnih cenah

TOVARNA ORGANSKIH BARVIL CELJE, ČRET 117

POŠTNI PREDAL 58 - TELEFON 20-06

se priporoča s svojimi proizvodi:

žvepleno črno O za barvanje v tekstilni industriji
žvepleno modro za barvanje v tekstilni industriji
rd. olivno za barvanje v tekstilni industriji
solna kislina brezarzenska
ortodiklorbenzol kot topilo in nadomestek metilanona
paradiklorbenzol kot sredstvo proti moljem
natrijev tiosulfat, kristalni kot antiklor v tekstilni in usnjarski
industriji

NAROČITE SI

Gledališki list

N A D O M !

Prejemali ga boste
redno pred premiero

GLEDALIŠKI LIST
MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU • SEZONA 1952-53
LETO VII • ŠTEVILKA 6

FRIEDRICH FORSTER
ROBINZON NE SME UMRETI

CINKARNA CELJE

TELEFON 20-81 in 20-82

za domači trg in izvoz:

SUROVI CINK	97,80 % Zn
CINKOV PRAH	97 % Zn total
FINI CINK	99,75 % Zn
DVOJNO FINI CINK	99,85 % Zn
RAFINIRANI CINK	98,70 % Zn
CINKOVA PLOČEVINA	
AVTOTIPIJSKE IN OFFSET PLOŠČE	
CINKOVI PROTEKTORJI ZA KOTLE	
CINKOVE PRALNICE — VALOVITE	
CINKOVO BELILO	
ŽVEPLENA KISLINA	60° Bè

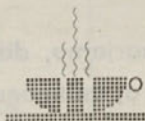
Cenjene stranke opozarjamo, da opravljamo usluge z
valjanjem svinca, kositra, antimonovega svinca in srebra

Med
odmori
stopite
v

gledališka okrepčevalnica

in se v njej
odžejajte
in
okrepčajte!

»HMEZLAID«

HMELJSKO ZADRUŽNO IZVOZNO PODJETJE ŽALEC

izvaža na vsa svetovna tržišča prvorazredni savinjski hmelj, znan pod zaščitno znamko: »SLOVENSKI HMELJ, štajerski, Savinjska dolina«

Svojim članom posreduje in dobavlja: hmeljevke, umetna gnojila, zaščitna sredstva, stroje za obdelovanje hmeljišč itd.

T R G O V S K O P O D J E T J E

„Špecerija“

V C E L J U

Vam nudi v največji izbiri vse kolonialno blago, dalje moko, likerje, buteljčna vina, suhomesnate izdelke in sir. Oglejte si naše trgovine in gotovo boste postali naš stalen odjemalec

*Se želite za mal denar
lepo, dobro in trpežno
obleči od nog do glave?
Potem pridite v trgovino*

in zadovoljni boste

*»Solčava«
v Celju*

TEKSTILNA
TOVARNA

PREBOLD

Telefon: Prebold štev. 1, Celje štev. 26-19

Proizvaja vse vrste posteljnega pla-
tna, flanelete, tiskanino za žensko in
moško perilo ter ženske obleke v
najbolj pestrih vzorcih

!

»VOLNA

V elika izbira
O dlična kvaliteta
L epi vzorci
N izke cene
« CELJE

TRGOVSKO PODJETJE OZZ

„VINO“

CELJE, Zidanškova ul. 1

nudi cenjenim odjemalcem

Telefon 20-96

vse vrste belega in rdečega vina, rum, likerje vseh vrst najboljše kvalitete, pelinkovec, slivovko, brinjevec, veliko izbiro buteljčnih vin itd. Dobavljamo odprto in vstekleničeno blago. Založna klet v Slovenj Gradcu. Zbirna klet v Slovenskih Konjicah. Lastna žganjekuha. Po želji dostavljamo tudi na dom. Priporočamo se vsem cenjenim odjemalcem. Postrežba solidna. Cene nizke.

„VINO“, trgovsko podjetje OZZ, Celje

P O D J E T J E
ELEKTRO-CELJE
C E L J E

dobavlja potrošnikom električno energijo pod najugodnejšimi pogoji
* Gradi in montira daljnovode, krajevna omrežja in transformatorske postaje * Opravlja vsa v elektrostroko spadajoča inštalacijska dela

Pelikan

*

fotograf za portrete

*

specialist za industrijo

*

Mariborska tekstilna tovarna Maribor

Predilnice, tkalnice, barvarne, tiskarna, apreture

Proizvaja: Bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno-svilene podloge, flanele, popeline, cefirje, kretone, tiskanine iz bombaža in stanične volne ter tkanine v imitaciji shantunga.

Vse naše tkanine iz stanične volne, kakor tudi shantung so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju.

Izvaža: Sukance za šivanje, hlačevino, klote, svilene serže, popeline, cefirje, kretone ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke.

Uvaža: Barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah!

Mariborska tekstilna tovarna Maribor, poštni predal 9
* Brzjavke: Tekstiltvor * Telefon: interurban 24-32

TRGOVSKO
PODJETJE
stekla, porcelana in
keramike

Kristaliya

Celje, Trg V. kongresa

Prodaja ravnega in votlega stekla na drobno in debelo
* Stavbno steklarstvo in brušenje stekla * Prevze-
manje naročil specialnih del steklarske stroke *
Ogledala in okvirji * Izvršujemo naročila!

Uprava: Trg V. kongresa * Telefon 26-78 * Skla-
dišče: Lilekova ul. 4. * Brzjavi: Kristaliya, Celje

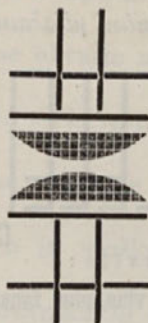
Ljudski magazin

VELEBLAGOVNICA

Celje

Stalno na zalogi: Svila za ženske obleke, žensko svi-
leno perilo, moški in ženski čevlji najmodernejših
form, volneno blago za pomladanske plašče, moški
klobuki, srajce, kravate itd.

Špecerijski oddelek ima na zalogi vse, kar potrebuje
gospodinja

Celjska tiskarna Celje

*

**Kolektiv Celjske tiskarne v Celju Vam je
pripravljen pomagati pri Vašem delu**

Naročajte dela tiskarske in knjigoveške dejavnosti,
kakor tudi razne šampiljke pri nas in gotovo boste
tako glede cene, kakor izdelave zadovoljni * Opozar-
jajte nas na naše nepravilnosti, da naše delo še iz-
boljšamo in Vas v vsem zadovoljimo * Naročila spre-
jema: Celjska tiskarna, Celje, Trg V. kongresa 3 —

Poštni predal 33 — Telefon 23-75

*

PUTNIK CELJE

- OPRAVLJA VSE POSLE POTOVALNEGA URADA
- ORGANIZIRA PREVOZE IN IZLETE Z AVTOBUSI
- REZERVIRA MESTA ZA LETNI ODDIH
- NUDI BREZPLAČNO INFORMACIJE V ZVEZI S POTOVANJEM

Prodaja vseh vrst vozovnic, izdelava fotografij, izdelava prospektov, lepakov itd.

*Veletogovina
& alkoholnimi in brezalkoholnimi pijačami*

CELEIA

CELJE

dobavlja:

vino, pivo, žganje, liker,
mineralne vode itd.

Poskusite enkrat naše izdelke in ostali
boste naš stalni odjemalec!

ŽELEZNIKAR MARJAN

praktični elektrotehnik - galvanizer
CELJE, MIKLOŠIČEVA UL. 2

Sprejemam v popravilo vse električne naprave in predelujem plinske štedilnike v električne. Sprejemam naročila za izdelavo električnih štedilnikov, kuhalnikov in peči po želji stranke. Opravljam elektro-popravlila, instalacije itd. tudi na stanovanju.

Sprejemam tudi vse kovinske predmete v niklanje in kromanje.

Državni obrtni obrat

Moško in žensko krojaštvo

Celje, Cankarjeva ul.

izdeluje moška, ženska in otroška oblačila po meri, kakor tudi vse vrste uniform

Izdeluje tudi večja serijska naročila kot: dežne plašče, delovne obleke itd.

Postrežba solidna - cene zmerne!

Če želite lepo urediti prostore v katerih živite in delate, se obrnite na nas! Nudimo Vam družinske spalnice iz vseh vrst furnirja, mehke spalnice, kuhinjske opreme, delovne kabinete, kavče, otomane, trodelne žimnice in vložke za postelje. Opravljamo po želji vsa mizarska in tapetniška dela. Zadovoljni boste z našim solidnim delom in nizkimi cenami. Obiščite našo celjsko prodajalno »Pohištvo« v Zidanškovi ulici in si oglejte zalogo! Kupite lahko tudi na obroke.

Naš naslov:

Tovarna pohištva Celje

telefon št. 20—62

v Zagrebu, Šubičeva 25

Izdelujem razvijalce acetilenskega plina raznih velikosti in za razne pritiske, stroje za kamnoseštvo in obdelovanje kamna, kompletne sušilne naprave za sušenje lesa, keramičnih proizvodov itd., kaloriferije, ventilatorje, klima naprave, kompletne naprave za parjenje lesa, električna dvigala itd.

Popravljam in montiram parne stroje in kotle ter razne druge strojne naprave.

Cene solidne. Zahtevajte ponudbe!

Planinšek Anton

strojno ključavničarstvo

CELJE - MARIBORSKA 67

Dolžan Franjo

Celje - Trg mučnikov 7

*

Klepar, oblastveno koncesionirani vodovodni instalater

Brivsko-frizerski salon

Riko Grobelnik

Celje

*Uam nudi mrzlo in parno trajno
ondulacijo ter Uam je obenem
na razpolago za oljno nego las,
barvanje las in lasuljarstvo*

Plinarna - vodovod - Celje

nudi koks za kurjavo in katran za premaze po ugodnih cenah.

Izvršuje razne instalacije.

P R V I
S L O V E N S K I
G L E D A L I Š K I
F E S T I V A L
C E L J E 1953

17.8a

LJUBLJANA • MARIBOR
TRST • POSTOJNA
KRANJ • CELJE
NOVA CELJSKA HIŠA
19 • DO 31 • MAJ 1953

- * **T o r e k**, 19. maj 1953
ob 15,30
in 20,00
- SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE ZA SVOBODNO TRŽAŠKO OZEMLJE T R S T**
James-Goetz-Miheličeva:
D E D I N J A
Drama v treh dejanjih
Režija: J. Babič Scena: M. Benedetti
- * **S r e d a**, 20. maj 1953
ob 20
- MESTNO GLEDALIŠČE CELJE**
Molière-Moder:
NAMIŠLJENI BOLNIK
Komedijska v treh dejanjih
Režija: F. Žižek Scena: V. Rijavec
- P e t e k**, 22. maj 1953
ob 20
- S r e d a**, 27. maj 1953
ob 20
- * **Č e t r t e k**, 21. maj 1953
ob 15,30
in 20,00
- GLEDALIŠČE ZA SLOVENSKO PRIMORJE POSTOJNA**
Klabund-Zupančič:
K R O G S K R E D O
Kitajska igra v petih slikah
Režija: H. Košak Scena: N. Matul
- * **S o b o t a**, 23. maj 1953
ob 15,30
in 20,00
- PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ**
Tennessee Williams:
TRAMVAJ „POŽELENJE“
Režija: A. Hieng Scena: J. Jovanović
- * **N e d e l j a**, 24. maj 1953
ob 16
- O P E R A SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA LJUBLJANA**
KONCERT OPERNIH ARIJ
Na sporedu: Rossini, Verdi, Bizet in Smetana
Izvajajo solisti in orkester. Dirigent dr. Švara
- * ob 20
- Giacomo Puccini:*
MADAME BUTTERFLY
Opera v treh dejanjih
GOSTUJE RUDOLF FRANCL
Dirigent: R. Simoniti
Režija: Č. Debevec Scena: inž. E. Franz

* Ponedeljek, 25. maj 1953
ob 16

Antonin Dvořák:
R U S A L K A

Opera v treh dejanjih

Dirigent: S. Hubad

Režiser: E. Rebolj Scenograf: M. Kavčič

* T o r e k, 26. maj 1953
ob 15,30
in 20,00

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

Puget-Kosmač:

S R E Č N I D N E V I

Komedija v treh dejanjih

Režija: M. Mahnič Scena: M. Butina

* Č e t r t e k, 27. maj 1953
ob 15,30
in 20,00

**D R A M A SLOVENSKEGA NARODNEGA
GLEDALIŠČA MARIBOR**

Budak-Rudolf:

M E T E Ž

Drama v štirih dejanjih

Režija F. Žižek Scena: J. Polajenko

* P e t e k, 29. maj 1953
ob 20

MESTNO GLEDALIŠČE CELJE

Bratko Kreft:

Nedelja, 31. maj 1953
ob 15,30

CELJSKI GROFJE

Drama v petih dejanjih

Režija: B. Battelino-Baranovičeva

Scena: inž. arh. M. Hohnjec

* S o b o t a, 30. maj 1953
ob 15,30
in 20,00

**D R A M A SLOVENSKEGA NARODNEGA
GLEDALIŠČA LJUBLJANA**

Anton Tomaž Linhart:

M A T I Č E K S E Ž E N I

Komedija v petih dejanjih

Režija in scena: inž. arh. V. Molka

MESTNO
GLEDALIŠČE

CELJE
1952 - 53

Gledališki list Mestnega gledališča v Celju. Izhaja za vsako premiero. Sezona 1952/53. Posebna izdaja. Številka 8/a. Letnik VII. Lastnik in izdajatelj Mestno gledališče Celje. Predstavniki Fedor Gradišnik. Urednik Lojze Filipič. Tiska Celjska tiskarna v Celju. Naklada 800 izvodov. Cena deset dinarjev

Izdano ob prvem slovenskem gledališkem festivalu v novi celjski gledališki hiši od 19. do 31. maja 1953